

62556/13

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

HAEN, A. de

U2

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,

NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII, &c. &c

PARS DUODECIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO ;

QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM

IMPERATRIX.

HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VIENNÆ AUSTRIÆ,

SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXVIII.

ANTONIO DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

JOSE DE NUNES

PRÆFATIO.

Duodecimum Tomum a Pulsu
Arteriarum exordiar : cujus
in Prioribus frequenter quidem me-
mini, ac Historiam conscripsi ; at
vero recentiores Hispani, Gallique
observatores, eandem a me exten-
siorem longe, explanatioremque,
poposcerunt. Rerum enim momen-

P R Æ F A T I O.

*ta jusserunt ad Lectulos ægrorum
& examinare illas , & examinan-
das caris committere Auditoribus ;
ut tandem constaret an Clinicam
Praxin, ut perhibent, revera illu-
strent , amplificentque.*

*Id porro , ut ordine fieret , Pul-
suum historia ab ipsis Medicinæ in-
cunabulis ordienda fuit , inquiren-
dumque sedulo , quid sciverit de Pul-
sibus , docueritque , Hippocrates ;
quem vulgo ajunt adeo parum in
Pulsuum doctrina versatum fuisse ,
adeo raro Pulsus in ægrotantibus
consultuisse , ut vix sexies vasto in
Opere suo , meminere ejusdem.*

Al-

P R Æ F A T I O.

Altero Capite (pag. 15.) *Historiam Pulsuum* prosequar ab Hippocratis ævo, ad sæculum nostrum; additurus singulares quasdam *pulsuum Modificationes*, quas partim observatores attentissimi, partim mei mihi ægri, suppeditarunt.

Caput tertium (pag. 88.) *recentiorum Medicorum novam de pulsu referet, inauditamque doctrinam.*

Quartum (pag. 161.) *numerossima experimenta recensabit, quæ in ægris ad examinandum* ΝΕΩΤΕΡΟΝ *εμὸν, & accurate instituimus, & patienter, & constanter. Hæc longa, sed necessaria, Epicripsis excipiet.*

)(3

Pul-

P R Æ F A T I O.

Pulsibus igitur solis integra quatuor Capita, pars utique potior Libri, dicabuntur.

Quintum (pag. 210.) nonnulla dabit, quæ ad Patbologiam verminosam spectent.

Sextum quorundam tam compositorum, quam simplicium Medicamentorum, enarrabit effectus.

Septimum Quæstionem octo annorum terminabit.

Octavum nonnulla continebit, squæ, Variolarum insitione jam universum peragrante Orbem, scituunt Populo necessaria, ut ferat æquum de illa judicium.

CA-

ERRATA.

Pag. 22.	Lin. 19.	fic	lege	fic
52.	12.	remisſiſſe		remiſſiſſet
53.	8.		deleatur	nemo
64.	9.	lange	lege	longe
64.	ult.	ait, Saxonia	deleatur	comma
73.	3.	abſuiſſe	lege	abſuiſſe:
88.	11.	pag.		pag. 51.
107.	19.	lique		iisque
150.	7.	iritationes		irritationes
163.	3.	aufer ultimum comma, & appo-		
		ne ad finem Lin.	7.	
194.	6.	Pepliou		Peplion
227.	penult.	Medicina		Medicina
229.	5.		dele	&
264.	6.	deſidioſiorem		deſidioſiorem
281.	18.	de		de-

CAPUT I.

HIPPOCRATIS DE PULSU NOTITIES, ET DOCTRINA.

§ I Hippocrates *ultra quadragesies pulsum meminit. §. II. Consuluit ille pulsum æque Acutis in morbis, quam in Chronicis, ad Diagnosin, Prognosinque, formandam; idque aliquando nobis & attentius, & accuratius.*

§. I. **P**ulsus Arteriarum, vetustissimis *πάλμος*, Hippocrati *πάλμος*, & sæpius *σφύγμος*, dictus est. Hujus phænomena Medicos antiquissimos imperfecte admodum, paulo distinctius Hippocratem observasse, Gale-
Pars XII. A nus

mus auctor est. Fatendum est, hunc Medicorum Principem in Respirationis, Urinarum, Fæcum, Sudorum, Sanguinisque; nec non dolorum Capitis, Ventris, Pectoris, atque Artuum, mutabilitate adnotanda, in describendis phænomenis, in formando ex iisdem iudicio, frequentem ac profusum; parciorem profecto, rario-remque fuisse, in pulsus phænomenis enarrandis. Autores multi, iique graves, & celeberrimi, eum observationis defectum *Hippocrati* fuisse notant, ut vix quater aut sexies, aut saltem non multo frequentius, in toto suo vasto Volumine, pulsuum memin-erit.

Hujus porro mentis non sum. Numerosi sunt textus, qui nobiliorem Viri opinionem concilient nobis. Immo nonnunquam in pulsu cum explorando, tum consulendo, eum no-
bis

bis attentiores fuisse, ſequentia docebunt.

Ac primo quidem *Libro de Humoribus*, recensens omnia, quibus ad morbos cognoscendos, curandosque, Medico opus eſt, & pulſuum memorat examen.

Libro de Judicat. Εἰς αἱ φλέβες σφύζονται. Si venæ pulſant, & facies bene habitaeſt, præcordia minime mollia, ſed elata, diuturnus ille morbus eſt. Cum venarum arteriarumque apud Antiquos promiſcuum frequenter nomen ſit, alteram pro altera indiscriminatum ſcribunt; ſæpe tamen diſtinguunt, ut patebit. Brevi poſt repetit τῶς πάλιν. Epid. 2. Sect. 6. refert textum eundem.

Libro 2. Epid. Sect. 5. Cujus venæ in cubito pulſant, id eſt vehementius, inordinatius, in Maniam, animique acerbitem, pronus eſt: cujus vero pulſus ἀτρε-

μὲν, torpidus est, ille homo est τυφώδης: quæ vox, interprete Galeno, ἀοργητὸν, βαρὴν, καὶ δυσκίνητον, hominem in iracundiam tardum, immobilemque, significat. Quem in locum Foësius, Hunc, etiam locum subindicare videtur Galenus Libr. 4. de Diagn. pulsuum, cum scribit Hippocratem animi mores ex pulsibus discernere tentasse. Igiturne non consuluit pulsus?

Epid. 4. textum, illi Libri de Judicationibus similem, repetit, non vero ut ibi, de venis in genere, sed de iis in Carpo agens.

Epid. 4. Sect. I. In historia pueri ad extremam cauponam: Septimo die, ait, sub auroram corporis jactatio, multus clamor, Arteriarum pulsationes pone umbilicum: pulsus autem, ut in acutioribus febribus, erant creberrimi & maximi; & quemadmodum circa vesperam morbi ingravescere

vescere solent, ita in hoc morbo toto contigit. Exitum morbi non enarrat.

Eodemque in Libro brevi post historiam Senis, in vestibulis lapideis habitantis, jubet una eum cæteris signis, quæ Medicus consulat, attendere ad arteriarum pulsum.

Libro 7. Epid. brevi post initium, continuam referens Pythodori febrem ad 14. diem, inquit, febris obscura erat, aut, obscurus erat pulsus, qui vero ad tempora, ille percipiebatur.

Et paulo post: Die 15. - - - totum Corpus perfrigeratum, præterquam ad tempora, fuit: pulsus autem non defecit.

De Eratolai puero paulo inferius: Quod si quis medium umbilicum attigisset, & ad Cartilaginem mucronatam per totam hanc regionem manum deduxisset, tantus illic pulsus inerat, τοῖστος παλμὸς ἦν, quantus neque ex cursu, neque ex valido timore, suscitari circa Cor queat.

Ibidemque de Filio Cidis: *Septimo die velut sanus videbatur, circa tempus vero pulsus, aut violentior, aut frequentior, non deficiebat.*

In morbi Conjugis Theodori enarratione difficilior textus occurrit, quem varie varii interpretantur. Ἦν δὲ πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα ταῖς ἀρτηρίαις, αἱ δὲ ἐν κροτάφοις, καὶ μᾶλλον ἐπὶ ἡδὼν. *Erat autem ad manum frigidius in suis arteriis corpus; ad tempora vero etiam magis sa-
liebant.*

Pauloque post: *Qui a Macedone lapide in caput ictus est, huic - - - febris non admodum vehemens, pulsus ad tempora ut tenuis caloris erat.*

Et in Menone die 16. *Frons & extrema fere frigida perseverabant, saltus autem Arteriarum ad tempora obtinebat.*

In Phericyde: *Febris ad manus contactum die quarto cum aliquo madore superata videbatur, pulsus vix ejus signa da-*

HIPPOCRATIS DE PULSU NOT. &c. 7

dabat, inque fronte arteriarum gravitas, torpor.

Ille, quem per somnum post cœnam horror corripuerat, reliquis post nonum diebus, febre expers videbatur; temporum autem arteriæ saliebant.

Epid. 1. Philini uxori 14. die παλμοὶ δι' ὅλης τῆς σῶματος.

Epid. 2. Lucia, quæ Hellebori potione sanata fuit, tandem splenem magnum habuit, cum dolore & febre: dolores vero ad humerum pertingebant, καὶ ἡ φρέψ, ἡ κατὰ σπλῆνα ἐπ' ἀγκῶνι ἐτέτατο, καὶ ἐσφυζομένη πολλάκις. Arteria in brachio a latere splenis plenior videbatur, & frequenter pulsabat.

Epid. 3. Phrenitico aderant die tertio per corpus universum pulsationes.

Meliboeæ Adolescenti καρδίας παλμός.

Et paulo post de pulsatione Arteriarum in Hypochondriis die 17. mor-

bi agens, ὑποχόνδριον, inquit ἐντεταμίνον ἐφάνη Φλεβονώδεα τροπὸν.

Brevi postea docet ad crisi morborum temporum esse tangendas arterias.

Epid. 6. ex Arteriarum temporalium pulsu prognosin facit.

Coac. prænot. No. 124. In febribus Arteriæ cervicis pulsatio, ac dolor, rem in Dysenteriam abituram præfagit. id est, ut alibi docuit, si impedimentum est ne eo tempore, iisque cum signis, hæmorrhagia narium fiat.

Coac. No. 142. Ex arteriarum pulsu, una cum vultus rubore, & cephalalgia, narium hæmorrhagiam præfagit.

No. 139. Lethargici pulsum tardum, torpidum, languidum, lentum habent. σφυγμοῖσι νωθροῖσι.

No. 282. Pulsus in Hypochondrio, seu ad præcordia, cum turbatione mentem emovet, idque præcipue si oculi frequen-

quenter moveantur. Quod Celsus explicans Libr. 2. cap. 7. „protinus ti-
„mendam insaniam, ait, ubi quis
„venas concitas habet, præcordiis
„duris & tumentibus.

No. 368. *παράσιμον* pronuncia-
vit, si post pulsus vehementiam alvus ex
inopinato dejiceretur.

Libro de Rat. Viçt. in Acut. apud
Foëf. pag. 397. in homine sano repente
ἀφονῶ factò, Arteriarum fieri interceptio-
nes, ait, & pulsationes.

Notabilis textus est Libr. 2. de
morb. mul. pag. 643. Alius fluor. Fluit
subpallidum & glutinosum, quale quid ex
ovo, venterque imus in tumorem exsurgit,
durusque evadit, & ad contactum dolet:
dentibus stridet femina, & febre detinetur:
dolor pubem, pudenda, imum ventrem,
& lumbos occupat: animi deliquium fit,
anxietudines, perfrictiones, & sudor co-
piosus: σφυγμοὶ προσχεῖρα ψαίροντες, βλη-

χροί, ἐκλείποντες, *pulsus in carpo leniter ferientes, languidi, deficientes.*

Libro 1° de morbis, περὶ ἐνγμάτων καὶ σπασμάτων multa cum scripsisset, in iisque explicandis de ortu, de progressu, ac fine, Aneurysmatum pluribus præclare differuisset; eaque ἐνγματα in Libr. 2do ipsa aneurysmatum appellatione explicasset; pergit in eodem 2do Libro de Pulsu arteriarum vehementiore ut Cephalalgiae, Otalgiaeque causa, egregie docere: morbumque postmodum describit, in quo homini, subito concidenti, anteriorem capitis partem dolor invadit, sic ut neque oculis ille facile cernat, sed sopore detineatur, pulsantesque arterias, & ad motum impotentiam, habeat. Morbos capitis deinde complures memorat, ab arteriarum intra cranium sive turgescencia; sive ruptura; meminit-
que

que in alio capitis morbo *arteriarum ad tempora pulsantium.*

Libro 3. *de morbis*, in prima ægritudine describunda notat arterias alio, quam in sanitate modo, & tendi, & micare.

Ibidem in secundo morbo pulsum describit modica cum febre mutatum, eumque ad tempora salientem.

Libro *de alimento* : *Venarum pulsationes, & Respiratio*, pro ætate consentiunt, & dissentiunt; indiciaque & morbi sunt, & sanitatis; magisque sanitatis, quam morbi; & morbi magis, quam sanitatis.

§. II. Sufficiant laudati hi textus, ut erroris convincant illos, qui haud ita pridem, idque pluribus in libris, nostrum Medicinæ Parentem tam parum in pulsum doctrina versatum fuisse perhibuerunt, ut nisi perraro ad ejusdem, ut signi, vim attendisset,

&

& paucis verbis duntaxat *Epid.* 2. & 4. nec non *Coac. cap.* 3. &c. *Cap.* 15. &c. se hujus doctrina penitus ignarum non fuisse, ostendisset. Profecto qui attenta mente hos textus pervolvitur, quibus illum plus quadragies ejusdem meminisse constat, ille clare perspiciet *Hippocratem* 1° consuluisse pulsum arteriarum variis in corporis locis; in Carpo, in Cervice, in Temporibus, in Fronte, ad Præcordia, ad Ventrem. 2do Pulsuum differentiam pro temperamentorum notasse varietatem. 3^{tio} Animi mores ex natura pulsuum expiscari, discernereque, tentasse. 4to Morbos chronicos ex pulsu carpi, si cum facie bene colorata, Hypochondria & minime mollia, & elata essent, præfagiisse. 5to Descripsisse eundem accurate in acutioribus morbis pulsum Arteriarum. 6to Eorundem in his morbis

bis sedulam commendasse observatio-
nem. 7mo *Hippocratem* Pulsu con-
fucto in loco haud micantem, ad va-
ria loca, in quibus arterias pulsantes
observando didicisset, investigasse.
8vo In altero, atque altero in bra-
chio, ab eodem pulsum observatam
fuisse in magnitudine, frequentiaque,
differentiam. 9no Nec non & univer-
si Corporis Arteriarum molestim,
in nonnullis Acutis, pulsationem.
10mo Necessitatemque accurati pul-
sum examinis ad Crises morborum.
11mo Eum quoque ex pulsu una cum
ceteris signis narium hæmorrhagiam
prædixisse. 12mo Ut & eodem pul-
sum ad Hypochondria, cum aliis si-
gnis examine, Mentis alienationem.
13^{tio} Mortem prædixisse *Hippocratem*
ex pulsu, una cum aliis signis. 14to
Notasse in subita aphonía pulsum
interceptiones & pulsationes. 15to

Et

Et in certo quodam mulierum morbo pulsus leniter ferientes, & languidos, & deficientes. 16to Eumque etiam complures capitis morbos & ex pulsu cognovisse, & a pulsu, ut a sua causa, deduxisse. 17mo Docuisse tandem qui pulsus sanos distinguas a morbofis.

Collatis hisce omnibus, rogo num ultra quisquam iniquam adeo in *Hippocratem* sententiam proferre, tuerique possit? Et an non potius convicti simus, non modo pulsuum doctrinæ non ignarum fuisse *Hippocratem*, verum potius & gnarum, & expertum: docuisseque multa, egregia, præcipua, quæ scitu opus practici habeant? Restitui sic magno Viro honorem, quem ipsi detraxerant permulti, qui etiam clari in aliis, inclyti, excelsi, in studio autem Hippocratico tenuius versati, ob idque alii
alios

alios transferibentes, apti, si dicere liceat, non fuerint, qui quid cognoverit ille, quid ignoraverit, probe nosse, testarique possent.

Illud nihilominus lubens fateor, Eum pulsum observationes haud ita completas, frequentesque, ad singulorum morborum addidisse historias, quam illas de Respiratione, de Urinis, &c. Cur non addiderit ignoro, doleoque. Sedulus enim pulsum, attentusque observator, si & has addere voluisset, potuisset.

C A P U T II.

PROSECUTIO HISTORIÆ PULSUS AB HIPPOCRATE, AD TEMPORA NOSTRA.

§. I. Aræteus Cappadox *pulsum examinavit, descripsitque ita, ut nemo nostrum accu-*

ra-

ratius. §. II. Et antiquus ille Scriptor est, & Galeno, ut videtur, ætate superior
§. III. In doctrina pulsuum nemo Galeno diffusior, subtilior, plusque arbitrarius, eandemque ob causam posteritati inutilior.
§. IV. Ab Actuario, P. Ægineta, Aetio, Arabibusque, non redimus doctiores. §. V. Scholæ Medicæ posterioris ævi, simplex doctrina pulsuum, veraque, & tuta est.
Stahlii, Morgagni, Halleri, nostraque experientia, pulsus celer differt a frequenti.
§. VI. Hippocratis, Tulpii, Starckmannii, Morgagnique de alterius brachii alio pulsu experientiam, propriæ observationes confirmarunt. §. VII. Disquisitio de pulsu intermittente. An, & quando, malo signo est? Notabiles intermissionis observationes Prosperi Alpini, Wieri, Ballonii, Bonneti, Struthii, Lancisii, nec non & Galeni. Juste de hoc pulsu censurus, quadruplicem ejusdem, quarum una naturalis sit, causam agnoscat. §. VIII. De Asphyxia spuria, & vera. Historiæ memorabiles utriusque. Multæ Asphyxiæ cum virium mentis corporisque majore minoreve constantia, breviores, longiores, lon-

longissima, & vel morte terminata, vel sanitate. Struthius, Ballonius, Bonnetus, Schenckius, Ramazzini, Morgagni, Hallerus laudantur. §. IX. Biga pulsuum, quorum alter perpetua tarditate, alter perenni frequentia, uterque vehementer ultra morem, causa utriusque obscura, peccaverunt. Plura exempla extremæ tarditatis ex historia medica. Facienti homini, sedentique, fit mutatio celeritatis. Cum pauca exempla descripta sint excedentis velocitatis, unum traditur per omnia notabile.

§. I. **A**b Hippocrate Cōo ad Arætæum Cappadocem, temporum scriptorumque me ducit ordo. Si quis Autor multus fuit, si eruditus, si distinctus in pulsuum notitie, is certe fuit Arætæus. Meminit pulsus parvi, tardi, debilisque. Pulsum in ægrotis penitus absentem fuisse enarrat. Pulsum in aliis invenit aut magnum, aut inanem; creberrimum, ut & compressum. In cholera morbo pulsuum

Pars XII. B in-

invenit principio magnum validum-
 que, deinde πρὸς ἀπόσβεσιν, fere ex-
 tinctum, tandem exiguum & creberri-
 mum: pulsus describit alium raram,
 ac debilem; tum parvum, crebrum,
 turbulentum, inordinatum; pulsus
 palpitantem in præcordiis; pulsus
 parvum, gravem, tardum, ægre fe-
 moventem. Σφύγμης σμίκρης, πυκνό-
 τατης, ὀκοῖον τὸ πεπιεσμένους, καὶ δειωγμέ-
 νους, pulsus exiguos, creberrimos, ac
 veluti oppressos, atque se ipsos quasi
 repellentes, persequentefve. Descri-
 bit & pulsus intermittentem; inor-
 dinatum, deficientem; & alibi pul-
 sus vehementes, celeres, parvos,
 turbatos; iterumque pulsus raros,
 exiguos, minimos, tandem creberri-
 mos, ac demum deficientes. Et par-
 vum alibi notat, crebrum, obscurum-
 que pulsus: parvum quoque, & cre-
 brum, & compressum; habet & pul-
 sum

sum obscurum, debilem, crebrum,
& ad leviores motus mox excitatum:
pulsum crebrum, exiguum, langui-
dum.

§. II. Incerta quidem *Arætæi* ætas
est: si tamen argumenta inter se se
conferamus, *I. G. Vossii*, *Wiggani*, *Pe-
tri Petiti*, sub finem sæculi 17. *Parisien-
sis Medici*, maxime probabile fit, Au-
torem hunc *Neronis*, aut haud diu
post, vixisse temporibus; *Galeno* ita-
que sæculo superiore fuisse, ab eo-
dem vero non laudatum, quod *Archi-
genes*, *Pneumaticæ* una cum *Arætæo*
sectæ, *Romæ* degens, ibidemque cla-
rus, & *Arætæi*, ignoti eousque
scriptoris, aut Scripta, aut Placi-
ta, pro suis venditans, *Galeno* notior;
quemque *Galenus* nunc carperet,
nunc laudaret, vicinior, aptiorque
existeret. Hoc si ita se habeat, ut est
verissimillimum, videmus Autorem,

sæculo ante *Galenum* extitisse, qui jonica cum *Hippocrate* Dialecta, qui *Hippocratico* ferme Laconismo, super fundamenta ab *Hippocrate* jacta, egregiam de pulsibus superstruxerit doctrinam, Diagnosin quoque, & Prognosin, ac Therapeian, ad pulsus accommodaverit.

Hoc sic posito, habemus alterum ab *Hippocrate* Autorem, qui ut *Hippocrates*, ut nos, & pulsus cognoverit, distinxeritque, & ad Prognosin &c. accommodaverit; ut falso proinde primus hujus rei honor *Galeno* adscribatur.

§. III. *Claudius Galenus*, Romæ florens medio, ac versus finem, sæculi secundi æræ christianæ, in pulsum doctrina profusissimus Autor fuit. Docent id, qui ejus inde extant Libri. *De Pulsibus ad Tyrone*s Libellus. Libri IV. de Pulsum differentiis. Libri IV. de pul-

pulsibus dignoscendis. Libri IV. de Causis Pulsuum. Libri IV. de præfagitione ex Pulsibus. Synopsis suorum XVI. Librorum de Pulsibus. Extat præterea Galeno adscriptum Pulsuum compendium. Denique habetur Galeni ad Antonium Philosophum de Pulsibus Libellus. Complent omnia hæc in Editione Charteriana 336. paginas.

Immensa omnis hæc librorum moles, ad usum medicum minus apta videtur, accommodaque. Primo enim plusquam dimidiam eorum partem oratorius explet ornatus. Est deinde Autor plurimus in refellendis Opinionibus Antiquorum; Archigenis, Heraclidis Tarantini, Alexandri Philaletis, Demosthenis Philaletis, Bacchii, Aristoxeni, Zenonis, Chrysermi, Heraclidis Erytræi, Agathini, Magni, Athenæi, Moschionis, Erasistrati. Quorum sane opinioniones nostra parum referunt. Ter-

tio quia subtilitate sua *Peripathetica* sic distinguit, dividitque pulsus, ut primo ponat differentias 27. quas in tres alias subdividens, 81. differentias pulsuum nobis exhibet; quas qui mente assequi, & ad doctrinam Clinicam accomodare contendit, ingenio luxuriante fictas potius, quam aut a *Galeno*, aut a quolibet alio Medico, vere observatas fuisse, sibi persuadet. Ut profecto *Ill. Hallerus ad §. 219. Inst. pag. 278.* scite scripserit: „ Galenus „ divisit & composuit ita pulsuum historiam, ut nemo nostri ævi satis „ Musicos digitos habeat, qui possit „ eos gradus distinguere. „ Bona equidem, quis dubitat? in Galenicis reperiuntur; verum confusa cum cæteris sic, totque speculationibus inanibus commista, ac fædata, ut lucri vix multum inde reportemus.

§. IV.

§. IV. *Actuarius*, *Paulus Ægineta*, *Aetius*, &c. quod de pulsibus haud pauca tradiderint, non est quod mirerur, utpote qui poene omnes & *Aræti* & *Galen*i ineminerint, & *Galen*i edocti voluminibus essent. Scriptores *Arabes*, cum *Hippocratis*, tum maxime *Galen*i, imbuti doctrina, & *Galenicam* de pulsu doctrinam tradiderunt, imo fatentur ex *Galeno* habere.

§. V. A pluribus retro sæculis schola Medica consideravit Pulsum 1mo fortem ac debilem. 2do magnum & parvum. 3to plenum & vacuum. 4to celerem ac tardum. 5to durum, vel mollem. 6to æqualem, & inæqualem; inæqualem autem vel rhytmo, vel tempore, vel utroque modo; vel remittentem; vel dicrotum, vel myurum, vel caprizantem, &c. 7mo intermittentem, seu ἀσφυξίαν. Hos autem pulsus majori ac minori gradu con-

templatur, variaque pulsuum combinatione, ut duros & magnos simul, duros & parvos, duros & lentos, durosque & celeres: magnos & duros, magnos & molles: magnos, duros, æquales, vel inæquales: magnos, plenos, fortes, æquales, inæquales &c.

Celeberrimus *Stablius*, Veterum plures fecutus, celerem inter frequentemque pulsus necessariam distinctionem admisit, negavit *Hofmannus*. Distinctionem admittere debui, experimento coactus. Pulsus enim mei mecum observarunt quandoque Discipuli, & Auditores, minime frequentem, digitum tamen tam subito tamque fulminea celeritate ferientem, ut esset sine frequentia celerior vocandus.

Notabile quid hanc in rem inclytus *Morgagni* habet *Ep. 24. No. 32.*
„ Videbimur pugnancia loqui, si ce-
„ le-

„ celeritatem conjunctam cum raritate
„ in ægrorum pulsibus nos invenisse
„ dicemus. Incidit id alias quoque;
„ sed nunquam magis, quam in Ado-
„ lefcente, in quo non magnam pul-
„ suum raritatem, maximam autem
„ celeritatem deprehendimus . . . No-
„ cturni sudores (in Thoracis inflam-
„ matione) crebri, inutiles primum;
„ at circa diem 10. & 11. utiles adeo,
„ ut pulsus qui vibrati & frequentes
„ valde fuerant, ut acuta febris re-
„ quirebat, undecima die hac finita,
„ nec vibrati amplius, nec frequentes,
„ imo rari essent, nec rari tamen val-
„ de extra modum. Sed cum ea ra-
„ ritate mox se conjungit vibratio;
„ celeritas autem tanta, ut cum ar-
„ teriæ motus ambo, extrorsum vi-
„ delicet & introrsum, simul sumti,
„ non multo plus occuparent tempo-
„ ris, quam solent secundum natu-

„ ram , primus esset triplo brevior ,
„ quam secundus. Quæ res biduum
„ circiter perstitit , donec vigiliis &
„ siti , quæ etiam tunc supererant ,
„ paulatim abeuntibus , sensim pulsus
„ quoque , vibratione & celeritate
„ imminuta , ad naturalem pene mo-
„ dum , sicut quarto decimo percepi-
„ mus die , redierunt. „

Ill. Hallerus El. Ph. Libr. 6. Sect. 2.

§. 13. hanc celeritatis , frequentiæque
differentiam , pluribus experimentis
probat ; & in homine ægroto saltem
admitti oportere censet.

§. VI. Atque hæc de Pulsu cum ra-
ritate celeri. Dantur homines sani ,
quibus alio atque alio in brachio ,
alius atque alius pulsus sit. *Ballonius*
Epid. 2. in hujusmodi incidere. Cau-
sam in Arteriæ ipsius sive naturalem ,
sive præternaturalem , alio quam in
alio carpo constrictionem ; ejusdemve
pro-

profundiores situm, refundit; ut pulsus altero in brachio fortis plenusque, contrarius in altero sit: tunc unus a remediis tentandis paulum revocat, alter remedium validissimum clamat. Et id magni ponderis est. . . . Historia de Cervenay hujus rei fidem faciet: cui pulsus omnino erat dissimilis. Et quod unus dictitabat, suadebatque, alter dissuadebat.

Nonnullos ejusmodi reperii: longe tamen plures, qui id mihi, aut prima vice Medicinam facienti, aut illis bene valentibus obviam facto, auctoritate suorum Medicorum audacter asseverarent, nec haberent tamen, quantacunque cum diligentia, diuturnioreque mora, explorassem. In nonnullis, ut dixi, rem sic deprehendi, deprehenderuntque alii mecum: sæpius vero idem deprehendere me mihi visum, & situs brachii explorati

mutatus, & explorans manus aliter posita, & digiti quoque, erroris convicerunt. Contingit in iis, qui revera alium in alterutro carpo pulsus habent, ut nonnunquam arteria cubitalis pulsus magnum referat. In dexterrima obstetrice inveni asphyxiam in carpo dextro; sed inter os Metacarpii digiti minimi, & annularis, in dorso manus, arteria adeo magna erat, adeo fortiter pulsabat, ac arteria radialis in carpo sinistro. In *Tulpium casu* utroque *Libr. 3. cap. 45.* erat arteria ad pulsus explorandum apta in dorso manus pollicem inter indicemque. *Eph. N. C. cent. 10. N. 42.* *Starckmannus* eandem fere, quam *Tulpius*, observationem refert. Quapropter in omnibus hisce casibus manus utraque capienda, explorandaque est.

In morbis autem id nonnunquam contingere extra dubium est. Sunt, qui

qui ex hac differentia credant alterum corporis latus altero esse morbosius. Tale quid vix negare licet nobis, si primo *Hippocratis* repetitas toties observationes de his, quæ κατ' ἔξιν fiunt; deinde quæ idem supra in laudato textu de hac re dixerit; tertio quæ observationes propriæ aliquando nos docuerint, attenta mente revolvamus; quamvis ratiocinio Anatomico, & Physiologico, veram phænomeni causam non facile assequamur. Conjecturando forte aliquid tolerabile proferimus aliquando. *Morgagni Epist.*

24. No. 2. „ Sed non eos tantum
„ Nervos, inquit, qui cor adeunt,
„ verum alios etiam, qui Arteriis,
„ aut Musculis, qui his apponuntur,
„ inserviunt, earum variare motus
„ posse, ex ægro didici, qui cum
„ gravissimum morbi periculum vix
„ evasisset, magna ob adversum nun-
„ tium

„ tium, importune delatum, mœstitia
„ affectus, eoque majore, quo magis
„ hanc occultare conabatur, mihi,
„ nihil tale expectanti, pulsus exhi-
„ buit, primum utroque in carpo,
„ diebus autem insequentibus in fini-
„ stro tantum, omni peccantes inæ-
„ qualitatum genere; ut cum in dex-
„ tro essent eodem tempore maxime
„ æquales, perspicuum esset, causam
„ ad sinistram duntaxat brachialem
„ Arteriam attinere, quæ ipsa quo-
„ que, mox levato mœrore, nervis-
„ que ad pristinam dispositionem re-
„ deuntibus, ad naturales motus re-
„ diit. „

§. VII. De pulsus intermittentis
natura sæpius quoque disputatum est.
Galenus Libr. 2. de præfag. ex puls. cap.
4. Vocat merito eum omnium vitioso-
rum pulsum perniciosissimum; hoc in vitæ
discrimen trahi juvenes maxime, minus
pue-

pueros, omnium minime senes. Optimeque docet in præfagiendo ex hoc pulsu ad reliquarum functionum conditiones esse advertendum. Variis in locis de eo agens *Galenus*, multum sibi contradixisse videri posset; verum qui ad sententiam ejus, hic laudatam, reliquos textus contulerit, inanem omnem contradictionis deprehendit accusationem.

Fuisse nihilominus haud paucos Medicorum, eosque minime incelebres, qui tam ex abstractis quibusdam *Galen*i textibus, quam ex repetita haud semel experientia, pulsum diu, multumque intermittentem, mortis credere nuntium esse, certissimum est. Sapientiores vero, cum *Galeno*, & maxime in juvenibus exitialem esse, & in his, in quibus cum pulsus plus una pulsatione intermittat, tum sequentes post intermittentem debiliores ictus ha-

habeant. Quanquam ne tunc quidem ejus perniciem adeo absolute affirmant, & plures non excipiant casus: Sordes primarum viarum, Vermes, Naturalem dispositionem, Morbos vitalium partium, tam protopathicos, quam deuteropathicos.

Et jure profecto. Exempla enim haud plane pauca id docent. Optimus Autor P. *Alpinus* Libr. 4. cap. 4. de *præfag.* V. & M. Pharmacopæum quinquagenarium, (utique nondum senem vocandum) ex pessima Diæta misere languentem, absque febre tamen, invisens, invenit pulsum intermittentem pluribus diebus, donec probe purgatus esset. Additque Juvenulæ morbum pleuriticum, in cujus die primo ad 7. vel 10. ictum intermitteret pulsus; die altero ad 6. aut 4. die tertio ad singulos tres; „ quarto „ singulis pulsatis duabus pulsationibus ita

„ in-

„ intermitteret , ut immobilis multo inter-
„ vallo materia maneret, pulsusque subse-
„ quentes languidi, exilesque essent. Ni-
„ hilominus præter omnium spem, simul
„ cum urina, multa materia crassa pituitosa
„ excretâ, nulla alia observata vacuatione,
„ aut iudicio a natura factô. Sed hujus-
„ modi casus rarô fiunt, suntque in arte
„ medendi veluti monstra.

Hoc ultimum ideo addit *Alpinus*, quod præter morem, præterque observationem, pulsus hujus intermitteret juveniculæ; alias prudentissimus ita in judicando ex tali pulsu fuit, ut laudato mox loco legem statuât, ut nunquam ex solis pulsibus malis iudicium feramus, sed aliis signis una conspectis, ac simul collatis.

Hoc fundamento *Wierus*, Serenissimi Ducis *Cliviæ* per 30 annos Archiater laudatissimus, salutem ægro prædixit, cui una cum pulsu, tertio fin-

Pars XII. C gu

gulo ictu intermittente, omnium reliquorum signorum optima conditio adesset: viditque, quod prædixerat contigisse, ubi onustas ægri vias primas probe expurgasset. Extat apud G. Horst. Obs. Libr. 9.

Ill. Morgagni Epist. 24. §. 20. Multa in hanc rem affert, ut doceat, quo modo contenta in primis viis materies in ipsum cor agat, pulsusque vario modo mutet, vitietque, eodem quoque illos efficere intermittentes. Quod exemplo confirmaturus, sic memini, inquit, cum febricitanti Virgini mederer, & ad cætera intermissio pulsuum accessisset, præter rationem, minime absterri-
tum esse me ab eo exhibendo, quod constitueram medicamento, quo abstergerentur Venter & Intestina; imo eo fidentius dedisse: eademque die & abstersa hæc, & pulsus priori normæ restitutos fuisse.

Spa-

Spatio quatuordecim cum dimidio annorum, quibus Medicinam Hippocraticam in hac antiquissima universitate, & doceo, & demonstro, bis certo, ac forte ter, intermittentem pulsum ante Crisin alvinam demonstravi Auditoribus.

Quod ad senectutem attinet, in hac cum Galeno quandam pulsum intermissionem minus, quam in juventute, periculofam esse affirmamus; sin vero intermissio hæc in senibus cum frequens sit, tum diuturnior, majus inde discrimen cum *Ballonio* agnoscimus. Quod autem hoc in casu a validioribus auxiliis deterreri non oporteat, docuit nos idem vir clarus *cons. med. Libr. I. no. 58.* exemplo hominis 78. annorum, purulentis pulmonibus, cui, sæva pleuritide laboranti, ad singulam venæ sectionem intermissio cum reliqua pulsus inæqualitate minueba-

tur, postque tertiam quartamve venæ sectionem, omnino filebat, ut a pleuritide convalesceret senex.

Dixi 2do a vermibus intermittere pulsum. Quid illi in toto systemate animali, præcipue & Cordis & Arteriarum, movere, perturbareque possint, mox ex *Morgagno* intelleximus. In pueris a vermibus, eorumque sordibus, pulsus aut intermittit, aut remittit, aut citra intermissionem remissionemque, vel tempore inæqualis est, vel rhytmo, vel utroque. Ita quoque se habet Adultorum verminoformum pulsus. Et cum quotidianæ observationes id doceant, quod Adultorum numerosissimi, sive vermium symptomatis quondam laboraverint, sive nunquam, vermes, acute laborantes, sursum deorsumque expellant; facile pulsus intermissiones ante crises alvinas hinc repeteremus, nisi convi-

Et si essemus primo, a vermibus vel minime, vel longe alio modo, pulsum mutari; secundo a quocunque alio viarum primarum inquinamento, spurcitieque, pulsum intermissiones proficisci; easdemque, tertio, intermissiones admodum notabiles observatas *Prospero Alpino* esse in motu critico solo urinarum; tandem quarto a sordibus primarum viarum sæpe longe alia pulsum vitia animadverti; ut v. g. *Balloonius* refert pulsum languidum ac parvum inde factum fuisse; idque se sic demonstrasse, quod pro gradibus purgationis, pulsus restitueretur.

Pulsus intermissionem 3^{tio} Morbi vitales, seu protopathici generant, seu deuteropathici. Hydrops pectoris, Hydrops Pericardii, Cor, Majoraque vasa aneurysmatica, Arteriarumque universo in corpore dispositio ossea, cartilaginea, aneurysmatica.

Vitia notabilia Pleuræ, Mediastini, Costarum, Sterni, Pulmonum, Diaphragmatis, Hepatis, Lienis, omniumque abdominis viscerum. Notiora hæc omnia sunt, quam ut allatis confirmem exemplis. Instar omnium sunt, *Boneti Sepulchretum*, *Lancisii*, *Valsalvæ*, præsertimque *Morgagni*, præclara opera. In variis mei operis tomis exempla plura cum idiopathice, tum sympathice læsæ Vitalitatis dedi. Nec quisquam verius accuratiusque optimo *Lancisio* de intermittente pulsu ex causa sympathica differere potuit, cum ipse, qui illum pateretur, esset. *Hujus veritatis*, inquit, *ex memetipso experimentum promam*, qui, cum tria ante lustra pertinaci, mihi que sensibili cordis contractione, indeque orta pulsus intermittentia, ex *Hypochondriorum consensu*, per sexennium laboraverim, plus in aliis, quam in me ipso, diligens, & attentus, usu tandem

dem Rhabarbari, Chalybis, & Juris Viperati, perfecte convalui. *Libr. 1. de subit. mort. cap. 19. pag. 59.* Id modo his omnibus addendum est, ut notemus, quantumcunque omnes descriptæ causæ pulsum intermittentem reddant, easdem nihilominus loco intermittentium pulsum sæpe longe alio modo turbare, difformareque illos; quin etiam pulsum aut parum, aut nihil, ab ipsismet his causis mutari. Tot in prioribus meis argumenta hujus extant, tot laudati mox scriptores protulerunt, ut eadem hic repetere velle, omnino supervacaneum sit.

Sed 4to Intermittens pulsus quibusdam naturalis est. *Prosperum Alpinum* experientia id docuerat. Ubi enim de Myuro intermittenteque pulsu præclare differuerat, *Libr. 4. cap. 4. de præfag.* hæc addidit: *Quidam etiam observantur, qui ex natura hos pulsus vel*

etiam recte valentes habeant : ex quo caute Medici ad judicandum agere debent, ne decipiantur. Expertus idem Galenus est, uti concludere debemus ex *Libro de prænot. ad Posthumum*. Cum enim Medicorum inquietudinem circa Oeconomij cuiusdam intermittentem pulsum observasset, ipseque tandem hominem accurate per omnia examinasset, respondit Medicis, γινώσκειν ἔν χερὶ τὸ τοιοῦτον ἐκ γενετῆς εἶναι σύμπτωμα . . . τὸτο γὰρ αὐτῷ φύσει συμβεβηκέναι. *Ballonius* Epid. 2. *Struthii Monachi*, casum narrat, intermittentem pulsum, quoad vixerit, habentis : alterumque juvenis, qui dum ex morbo emergeret, suo pulsu intermittente Medicos terruit, ignorantes id esse συγγενές.

Quod autem mirum ipse observaverim, non reticebo. Pluribus annis Medicinam Mercatori feci, qui non modo pulsum a natura intermittentem

tem habebat, verum etiam dum ægro-
taret, cum celeritate æqualem. Plu-
ries ipsi in Acutis morbis Peripneu-
monia, Ileco, Febre continua putrida,
affui. Cum ex primo morbo recon-
valescens, videret me in pulsu exa-
minando quodam die inquietiorem,
risit, rogavitque num intermittentem
valdopere pulsum deprehenderem,
pertimesceremque? Annuo. Expli-
cuit mihi rem, jamque ad hujus appa-
ritionem extra omne mortis pericu-
lum se esse monuit; quamdiu autem
æqualis maneret, in pluribus morbis
id se suis e medicis semper intellexisse,
quod in discrimine adhuc versaretur.
Ut porro tunc mihi explicuit, ita
postmodum expertus sum, lætusque
ipsi nuntius in subsequenter morbis
fui, primam intermissionem annun-
tando. Cordis actionis aucta celeri-
tas intermissionem debebat pulsum,

quam solita Cordis contractio superare non potuit. Capite 4to sequetur observatio similis, quæ cum ad illud caput, quam ad hoc plus faciat, in illud reservo.

§. VIII. Notant Medici integrum pulsum defectum seu ἀσφυξίαν; quæ hic recensenda venit, quod protracta intermissio sit, protractaque Asphyxia sæpissime in mortem terminetur. A syncope in eo differt, quod in hac functio etiam animalis ita deleatur, ut vera supersit mortis imago; in illa vero hæ functiones haud oppido raro persistent, vigeantque. Ideoque ἀσφυξίας significatio, ut in Letum abeuntis, nonnihil moderanda est.

Ac primo notamus dari asphyxiam spuriam, quæ, cum talis videatur esse revera non sit. *Ballonius* hac de re *Epid. 2.* differens, refert ex *Struthio* de *Starchonio Veneto*, cum illi in continua

fe-

febre adesset asphyxia, male ominari Medicum cepisse, pulsum instrumenta ignorantem: profunde quippe illi demersas arterias esse; multaque & carne & adipe sic communitas, ut contingenti manui non occurrerent: ægrum autem convaluisse. Alterutro in brachio nonnunquam hoc vitium reperiri, constitit supra. In hoc viro Arteriæ & altius demersæ, & crassius tectæ, in causâ phænomeni fuisse dicuntur: Aneurysma arteriam lædens; Polypus in Arteria subclavia in alio homine; Nervorum spasmi; alibi videntur hoc vitium genuisse. Latius hæc omnia apud *Struthium* in ejus *Arte sphygmica*. Soli illi hic decipi possunt, qui perfunctorie medentes, utrumque negligunt prendere pulsum; aut si utroque in pulsu vitium obtineat, palpabiles alibi, *Hippocratis* exemplo, non

non quærunt arterias, neque diligenter explorant.

Sed dantur, secundo, veræ Asphyxiæ; in quibus tamen admittendis prudentia opus est. Describuntur enim a numerosis scriptoribus, maxime in *Sepulcreto Boneti*, quarum pluribus vel ob id fidem adhibere omnem nequimus, quod adeo notabiles observatorum appareant defectus; ut, velimus, nolimus, suspicari cogamur, alterum modo carpum in nonnullis prehensum fuisse; in aliis aliarum corporis plagarum non fuisse quæsitæ, exploratasque arterias: quam ob causam Asphyxias illas Dierum, Septimanarum, Mensiumque, admittere ægre possumus. Nonnullas recensebo tamen, quibus denegare fidem vix quisquam poterit.

Bernardini Ramazzini, Mutinensis
Professoris, *Constitutiones Epidemicæ* ex-
tant,

tant, & in collectione Operum ejus omnium sequuntur mox ejus publice habitas Orationes. In Const. anni 1692. 1693. 1694. §. 23. legitur memorabile hoc: Nonnullis suppressa est urina, vacua prorsus existente Vesica. Præcipue vero id observatum in iis, quibus pulsus erant parvi, ac pene obliterati: ut contigit in juvene quodam Hebræo, qui cum Asphyxia, ac totus gelidus, vixit ad quatuor dies, nec urinæ quidquam reddidit: antequam autem infelix iste obiret, quamvis toto corpore perfrigesfactus, (nullibi arteriis micantibus) adeo robustus erat & ad motum expeditus, ut etiam ipsa die, qua ex vivorum statione discessit, e lectulo surrexerit, & suas vestes induerit.

Et §. 33. postquam in Dysenteria, malignæ febri peticulari superveniente, Opiatorum usum laudasset, Cui-dam, inquit, acerrima Dysenteria laboranti, pluries exhibui Laudanum opiatum
da

ad 3. & 4. grana, sed parvo levamine: vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac sine pulsu; vires tamen non erant adeo languidæ, ut huc & illuc se jactare non posset. Verebar ne largiore dosi exhibitum laudanum reliquum flammæ vitalis, quæ supererat, restingueret: Laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placide dormivit, & excalefactus est. . . . Satis obvium erat in hac Constitutione (ac præsertim grassantibus Dysenteriis, & verminosa affectione) hujusmodi in toto corpore perfrigerationem, una cum pulsu abolitione, observare.

Perillustis vir Morgagni Ep. 24. §. 6. Senex jam tres menses, ex quo crus fregerat, in hoc cubabat Nosocomio, levi quadam, sed pertinaci, febre detentus, cum præter expectationem repente animadversum est, sine pulsibus esse hominem, cui ne intermittere quidem consuëssent, & qui nihil pejus, quam soleret, eo ipso tempore se

se habere asseverabat. Quod ut confirmaret, protinus se erexit, & in lectulo consedit. Tamen, neque ita multo post, reapse est mortuus. In cadavere præcipue advertebatur, & pericardii cum corde auriculisque concretio, & Aortæ descendens complures erosiones, futuræ ossificationis indices, & universa fætidorum pulmonum cum pleura co hæsi.

Differit clarissimus Vir deinde de pluribus ejusmodi casibus, quos varii Medici retulerunt, Asphyxiarum scilicet 24. horarum, dierum 40. & ultra, imo 4. mensium, quæ demum letales fuere omnes. Remittitque nos ad Ep. 18. in qua lotricis quadragenariæ refertur historia, quæ ultimo sexennio sæpius in Nosocomium propter Asthma convulsivum recepta, perpetuoque tunc asphycta, die tandem 15. obibat. Arteriarum in utroque

que carpo status naturalis fuit inventus.

Ill. Haller Oper. min. Tom. III. pag. 305. Asphyxiam fere perfectam describit, una cum frigore artuum, & nihilominus cum Viribus mentis corporisque sat bonis, ciborumque cupidine; idque integro ante mortem triduo. Sed merito addit: Difficulter hæc omnia cum Theoria conciliantur.

Qui plura vult, adeat ipse Epistolas præclari viri, *Morgagni*, 18. 21. & præcipue 24. Tum & *Boneti sepulcretum Tom. 1. sub finem; Schenckium a Grafenberg Tom. 2. Scriptores quoque practicos, ut Fernelium, qui 24. horarum asphyxiam, subsequente sanitate vidit; compluresque, qui suas observationes practicæ doctrinæ interferuerunt. Plus 100. observationibus facile sic quis colliget.*

Ex

Ex omnibus enarratis colligimus
1mo spuriam asphyxiam a vera, ut
monui supra, rite esse discriminandam.
2do Haud levis momenti esse asphyxiæ
diuturnioris intellectum; nisi suppona-
mus leviusculum humorum ope Cor-
dis, Pulmonum, & Cerebri, Cerebel-
lique, circulum perennare, quo mors
averruncetur. 3^{tio} Quod si tolerabilem
explicationem asphyxia, cum universi
corporis mentisque languore, admit-
tat; difficillimæ profecto enodationis
eam Asphyxiam esse, quæ & illibatas
mentis functiones, & alacre musculo-
rum exercitium, constanter conservet.
4to. Anatome facta multorum post
asphyxiam mortuorum, cor & auri-
culas flaccidas, dilatatasque; in aliis
grunofum cruorem; in aliis multa
alia vitalium viscerum detecta vitia
esse: integrum cuique esse horum vi-
tiorum cuilibet originem tribuere,

causasque asphyxias: esse vero hucusque & imperfectam, & incertam explicationem omnem, cum non in omnibus eadem causæ repertæ fuerint, cum hæ ipsæ causæ in aliis Asphyxias genitrices non extiterint, cum causæ enarratæ quæcunque alios longe morbos creaverint, cumque tandem miras sed obscura de Nervis doctrina id saltem evicerit, ne vestigiis quidem vitalium morborum in cadavere inventis, hos a solis Nervis excitari, perpetuarique posse.

§. IX. Schola Medica post *Hippocratem* docuit perpetuo pro varia ætate, sexu, regione, sex non naturalium rerum usu, pulsuum naturalium modificationem variare. Nihil eo verius. Observationes tamen existunt, quæ communem hunc pulsuum varietatem sic excedunt, ut earum quarundam meminisse oporteat.

An-

Anno 1766. die 9. Novemb. in No-
focomium meum invecus homo est
24. annorum, victum labore seden-
tario quæritans; toto corporis habi-
tu, animoque, Melancholicus; cæ-
tera autem ita valens, ut graviore
morbo decubuisset nunquam, sed ver-
no tempore, spatio 2. 3. 4. duntaxat
dierum, lecto inhæsisset præ Cathar-
rho, qui citra venæ sectionem, citra-
que remedia, sponte fatiscēbat. Ad-
debatque Catarrhum similem præce-
dente Octobri mense, & insolito proin-
de tempore, & insolita adfuisse gra-
vitate, ita ut prima vitæ vice vena
ipsi secanda fuerit; postque triduum
reconvalescenti levis tussicula persiste-
rit. Die 6. Nov. Acuta illum febris
prehendit, cum horrore, frigore,
validaque per trihorium corporis uni-
versi concussione, æstu deinde, ac
pungente lateris Thoracis dextri, ejus-

demque inferioris, dolore, Cephalalgia, Præcordiorum gravitate, ac dedolati quasi corporis pondere molesto. Altera die perseverantibus his symptomatibus, sudoriferum remedium sumfit, sudavit, nihil autem inde percepit levaminis. Die tertio & quarto febris perseveravit cum enarratis symptomatibus: eodemque die quarto in Nosocomium ferebatur, vigente morbo, ut ante; nisi quod Cephalalgia remisisse tantillum.

Mox calorem febrilem explorantes, invenimus illum duobus tribusve gradibus naturali superiorem: 99. scilicet graduum in *Therm. Fabrenrheitiano*. Meridie similem. Vespere 98. grad. Porro cum hoc calore, naturali paulo superiore, pulsum quavis hora exploratum, nonnisi 37. 38. 40. 42. & aliquando 44. ictus spatio minuti primi dare, obstupescibamus.

Fe-

Febris igitur acuta inflammatoria, cum symptomatibus pravis, & Pleuritidis, hominem juvenem detinuit; pulsu, qui naturali longe celerior esse debuisset, rarius naturali, dimidia parte rarius modice febrili, micante. Cum neque ipsi sano, neque jam a quatrduo ægrotanti, nemo Medicus affuisset, pulsūque tetigisset, rescire nequivimus, num ipsi aut sano, aut ægro, tardus adeo pulsus affuisset; numque ipsi sano forte ita lentus non fuisset, ut quæ, nunc adesset, tarditas, non foret celeritas febrilis habenda. Cæterum excepta pauca rhythmī temporisque, in quarto die, inæqualitate, toto morbi tempore præter tarditatem laudabilis fuit.

Graviora Morbi symptomata sui ablationem communi methodo anti-phlogistica indicabant, sed a Venæ sectione pulsuum me removit, abster-

ruitque tarditas. Saltem quid, dilata nonnihil venæ sectione, reliqua artis auxilia præstarent, tentare principio volui. Alvum igitur a quatrIduo immotam, communi decocto emolliente cum melle sollicitavimus; dolenti lateri emolliens resolvensque cataplasma admovimus; Epispastica applicuimus pedum plantis; leve jus carniū cum cremore Tartari in nutrimentum, Avenæque decoctum cum Melle ac Nitro, in alimentum simul ac potum, ipsi dedimus. Unde paucis postmodum horis & dolorum lætabamur levamen, & breves quidem somnos at levantes, & largiorem Transpirationem, Urinamque tandem, quæ intra trihorium veterinaria, hora deinceps elapsa hypostasī formabat. Alvus autem ab enemate non mota, clysmate altero, adjectis duabus Nitri dragmis, quid crassi compactique eduxit.

xit. Calor tunc 98. gr. Necdum vero 40. pulsuum ictus in minuto primo. Nox sponte optima.

Die 5. morbi Calor quidem mane hora sexta 100. grad. pulsus vero æque tardus. Respiratio modice læsa, nulla fitis, renascens quidam appetitus, urina hypostatica & arenosa, & a clystere nitroso bona dejectio. Horam post meridiem dormivit, sudavit; nec non in commoda sede & ante, & post meridiem, horam tranquillus transegit. Vespere calor 97. gr. pulsuum quavis ferme hora exploratorum eadem tarditas. Nox optima.

Die 6. Morbi Calor mane ac vespere 97. graduum. Calor igitur naturalis hominis sani, robusti aderat, sed cum illo pulsus ne gru quidem celerior, imo ne post pastum quidem, qui hodie paulo plenior ex Cremore hordei cum jure carniū, bis præter-

ea ex jure cum pane albo, leviter tosto, fuit. Crescit appetitus. Matutino tempore parum, pomeridiano integram dormivit horam. Unicam mane, duas post meridiem horas, extra lectum fedit. Sitivit nonnihil. Urinæ hodiernæ colore, odore, copia, naturales cum enæoremate subsidente, & una cum pauca hypostasi. Nox valde bona.

Die 7. Calor mane 95. vespere 97. graduum. Pulsus quacunque diei hora idem, qui heri. Urinæ hesternarum simillimæ. Enemate nitroso paucæ, ovillorum similes, prodire feces. Quadrihorium extra lectum transegit solito alacrior, appetivit, non sitivit. Bona nox.

Die 8. Calor mane 95. vesp. 97. grad. Pulsus immutabilis. Respiratio bona. Appetitus. Comedit hodie jus carniū cum tosto pane copiosio-

re, tostaque duo, triave poma, cum frustulo panis; neque post horum singula pulsus celerior. Alvus ab enemate nitroso hesternæ similis. Mane horam ex lecto fuit, in eundemque repositus, horam dormivit: post meridiem trihorium in sedili transegit. Nox bona.

Monitum hic interferendum est. Quod de pulsu dixi, id de eodem in ægro jacente capto, haud vero in sedente, intellexi. Non monuerunt, quod sciam, Scriptores practici de differentia celeritatis in pulsu hominis jacentis, sedentisque. Eam tamen in ægris nostris, quocunque acuto morbo, quocunque morbi in stadio, vix centesimo experimento fallente, perpetuam invenimus. Sedentibus aut in lecto, aut in sedili, pulsus quam jacentibus celerior est, plus quidem minusque, semper autem notabiliter.

D 5 Sic

Sic ut celeritas $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{4}$ parte augeatur sedentibus. Numquid hoc a debilis corporis defatigatione? Sed celeritas observatur, quamprimum aliena opera erecti, absque ullo suo labore, sedent: observatur, etiamsi suffulcian- tur pulvinaribus sic, ut non defati- gent se: habent reconvalescentes, qui jam robustiores, sedere, quam jacere, malint. Et si a motu defatigante, pulsus utique brevi debiliior fieret, tardiorque, dum jam ea aucta celeri- tas, donec sedent, perseverare solet. Numquid cordis acceleratur motus, sanguine venoso *perpendiculari* a Capite itinere, quam *horizontali*, promptius ad sinum dextrum cordis, promptius- que eadem de causa ex pulmonibus in sinum cordis finistrum descendente? Verum in sedente homine, erectove, & sanguis venosus Venæ cavæ diffici- lius versus sinum & auriculam dex-
tram

tram *perpendiculariter*, quam in jacente *horizontaliter*, adscendit; & sanguis arteriosus facilius in jacente ægro versus caput *horizontaliter*, quam in sedente *perpendiculariter*, movetur. Id tamen quoque verum est sedenti in homine sanguinem liberius inferiorem Aortam subire; & pondere Hepatis Lienisque deorsum cum Diaphragmate tendente, Cordi, Pulmonibusque amplius, expeditiusque, agendi ac movendi spatium nasci. Sed ne speculationibus diutius immoremur, aliqujus res momenti est, ut, dum in consultatione Medicorum circa celeritatem majorem minoremve quandoque disceptetur, & alii jacentem ægrum, erectumque alii, examinaverint, disputationis causam capiamus. Porro æger noster, cujus causa hæc secessio facta est, neque tam magnum, neque tam perpetuum habuit celeritatis augmentum.

gmentum; habuit tamen & sæpius, & mediocre; semel autem, nempe die morbi terdecimo, 54. & 55. ictus in primo minuto.

Die 9. omnia ut heri, nisi quod hora matutina sexta calorem 100. graduum Thermometrum notaret. Id unica modo vice die 5. observaveramus. Et tunc quidem signa febris aderant, jam vero sanitatis.

Die 10. Calor 98. graduum. Omnia sana. Id vero hoc die singulare, quod pulsus 50^{ies} imo 55^{ies} sæpe micaret. Si in febre id contigisset, facili explicuissemus negotio, sed quod in febre non observabatur, observavimus hodie, valetudine sic restituta, ut nihil ulla in functione, excepta alvi segnitie, juveni desit.

Die 11. Cum morbo integre curato, alvus officio minus rite fungeretur, dedi ipsi *Aquæ Laxantis Viennensis*.

uncias tres: unde alvus ter probe mota est. Hucusque nullam Medicinam aliam sumfit, quam quæ prima, qua in Nosocomio fuit, die, ipsi præscripta, applicataque est; quibus prava symptomata brevi secedebant, nova succedebant nulla, Coctio tandem, & Crisis, & critica Evacuatio, optime promovebantur. Similis observationis multa exempla Auditores mei viderunt, ex iisque didicerunt Naturam in morbis contemplari, eamque si opus Coctionis, Coctique excretionis, perficit ipsa per sese, non turbare medicamentis, sed adjuvare; ut sedula, ut sapiens sui negotii Moderatrix maneat.

Purgationis absoluta actione, primum hodie comedit carnis vitulini minutal. Mane tardus, celerior a meridie pulsus. An quod comesta caro sit? Hincque febricula nata? Ve-

rum

rum heri cum priore Diæta die tota celerior fuit pulsus; & ipsa dum aderat suis cum symptomatibus febris, pulsus nullum intulit celeritatis augmentum. Erat cum hac pomeridiana celeritate calor hominis naturalis in Thermometro. Nox egregia.

Die 12. Calor 94. grad. Pluries ante meridiem examinatus pulsus, micavit 38. 39^{ies}. Post meridiem 46^{ies} 47^{ies}.

Die 13. Calor mane 94. vespere 96. gr. Antemeridianis horis pulsuum ictus 40. 41. in minuto primo fiunt; pomeridianis itidem. Hodie autem, ut supra monui, maximam differentiam jacentis inter sedentisque pulsuum notavimus, 54^{ies} enim & 55^{ies} feriebant sedenti.

Die 14. cum tarditate pulsuum consueta optime valens, dimitti voluit;

luit ; defuit occasio illum videndi posthac , examinandique.

Acutus hic morbus die 4to coqui cepit , expellique cocta materies eadem adhuc die largiore transpiratione , & urina : die 5to urina & sudore : die 6. & 7. urina. Expulsa omnis morbi materies fuit sic , ut perfectum iudicium adfuerit.

Exempla non præstant multa singularis hujus , perpetuæque fere pulsus raritatis ; præstant tamen aliqua , & quidem mirabilia , quæ conferre nostro cum homine oportet.

Andreas Vesalius de hum. corp. fabr. Libr. I. cap. 5. pulsum describit hominis cujus a thalamo Cordis lævo massam glanduloso-carneam librarum propemodum duarum exciderat ; Ita enim , inquit , multis mensibus ante mortem (cum tamen alioquin veluti sanus obambulare) pulsus , aut arteria potius , con-

contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum, ictuumve, intervallo contracta maneret, velutque expulsionem moliretur. Imo postremis Vitæ septimanis ex novem ictuum intervallo tres tantum aut duæ dilatationes arteriæ tactui subinde occurrerunt. Pullus igitur in minuto primo 15. tantummodo ictus dedit, sub vitæ finem vero longe pauciores. Causa vel ipsum monstrosum cor hujus tarditatis extitit, quod probabilius; vel sanguinis aut interceptus aut impeditus per Arteriam, sinistri pedis fibulam petentem, sclopeto ante annos nonnullos fauciatam, transfluxus. Gangræna in hoc crure nata perierat.

Dum Theophilus Bonetus hanc Vesalii Historiam in suo Sepulcreto transcribit, addit Scholium hoc: *Melancholicorum pulsus ut plurimum parvissimum esse, rarissimum, tardissimumque, sine ullo vitæ periculo, ait. Saxonia* Libr.

Libr. 3. de Puls. cap. 100. *Habeo*, ait, *patientem*, melancholia laborantem, cui adeo pulsus est languidus, parvus, rarus, ac tardus, ut inter unam & aliam distensionem sex ad minus aliæ distensiones in quocumque pulsu, moderatæ etiam raritatis, cadere possint. Ex quo certo mihi persuadebam illum tandem integre motum amissurum, & eo potissimum, quod illud idem alias contigisse sibi Patiens referebat. Nunc satis bona fruitur valetudine. Non ergo similis pulsus semper est lethalis.

An sanguinis crassioris, ad motum ineptioris conditio, in causa fuit tantæ in pulsu tarditatis, ut minuti primi spatio ictus vix decem Arteriæ observarentur?

Sed pergit Boneti Scholium. Pulsum tres differentias magni momenti rariores & periculosas, observavit Rumlerus obs. 46. Primam in juvene, qui quod in Carcere diu detineretur, in febrim incidit

Pars XII. E len-

lentam, *Hecticæ* similem, in quam tandem etiam desinebat: huic pulsus tam segnis erat, ut nonnisi longissimo temporis spatio interposito digitum feriret; facile enim interea duodecim numerari potuisse, quod signum summæ imbecillitatis virium. Si quis hic celeriter numerasset, spatio minuti primi micantem decies *Arteriam* deprehendisset; si moderate, quinquies. Notandumque est, etiam in *hectica* febre pulsuum tantæ fuisse tarditatis. In altero magis periclitante Pulsum omnino nullum interceptum fuisse: in tertio *Ardente* febre correpto pulsuum omnibus dimensionibus excedentem fuisse, quo cor omni conatu naturæ imbecillitati succurrere frustra adlaboraret.

Sed præ cæteris consulendus nobis *Ill. Morgagni* est; qui etiam alibi *Sepulcreti*, mox laudati, meminit. Refert *Epist.* 9. §. 7. Historiam probi Sacerdotis, subpingui habitu, ac florido

do colore præditi, melancholicam proinde non habentis temperiem, qui, quod rarum, Epilepsia affligi cepit vitæ 68. anno. Epilepsia hæc, ad omnia rebellis, & ingravescens, solo tandem Opio mitescebat. Post primum paroxysmum & Morgagni & cæteri Medici, pulsuum observarunt *summam raritatem*, itemque corporis perfrigerationem. Post reliquos Paroxysmos non ultra perfrigeratio successit, sed semper illa *summa Pulsuum raritas*. Tandem raritas cum æqualitate. Opii granum dimidium datum ad singulam noctem, primo vicit inæqualitatem, deinde minuit raritatem. Spastica dispositio Nervorum hominis non melancholici, videtur & frigoris causa fuisse, & pulsuum rariorem, tum & postmodum inæqualium: quam spasticam diathesin solvit magnam partem Opium.

Idem clarus vir ex Gerbesio Eph. N. C. Cent. 7. in app. Pulsum describit in robusto Viro hypochondriaco, subinde leviter insultibus Epilepticis obnoxio, cum sanus esset adeo rarum, ut priusquam subsequens pulsus subsequeretur antecedentem, facile apud alium sanum tres pulsationes præterirent. Si in primo minuto pulsus fani hominis ictus 60. det, non dedit hic ultra 15.

Epist. 24. §. 33. de alio senē, qui 64. annos natus, ex terrore, timore, ira, mœstitia, primum suæ Epilepsiæ paroxysmum passus erat, inque Consultationem plurium Medicorum etiam ipsum vocaverat; scribit eam fuisse pulsus raritatem, ut intra $\frac{1}{60}$ horæ pulsationes essent tantum 22. Et in Epist. 64. §. 5. ejusdem senis historiam latius tradens, ejusdem pulsus & duros esse notat, & raros. Post plures breviores at
fre-

frequentes paroxyfmos , incidit 34. die morbi in putridum vomitum ; ex quo quatuor integris mensibus Epilepsia , omnisque pulsuum cum durities, tum raritas , cessavit. Redeuntem cum Epilepsia pulsuum raritatem , apprehendit Ill. Vir duabus tertiis minorem esse naturali ; scilicet quemadmodum antea , ut 20. 22. pulsus in minuto primo numerarentur. Imminentes Epilepsiæ insultus raritate majore prænuntiabantur : in insultu vero pulsus erat, quem in ægris aliis frequentem vocamus. Febris autem totis ipsius 15. mensibus , quibus morbus duravit , adfuit nunquam , neque ullus unquam capitis dolor.

In Cadavere Thoracis cavum dextrum aquæ , lotium referentis , Libras plures ; sinistrum autem minus habebat. . . . Intra pericardium aquæ ejusmodi , qualem in Thorace fuisse dixi , mediocris copia. Cor

vero amplum vaide ob dilatatos ventriculos, non ob parietes factos crassiores: amplificatæ tamen columnæ, quod in dextro præsertim Ventriculo adnotavi. Auriculæ pariter & omnes valvulæ amplificatæ, sanæ tamen; & majora quoque erant coronariarum Arteriarum orificia. Magna etiam Arteria ad curvaturæ usque initium æquolior. . . . Nec tamen propterea negandum eam, quam diximus Cordis, & magnæ Arteriæ dilatationem, præsertim postquam adaucta fuerat, quidquam ad pulsum raritatem contulisse; quippe cum utrumque sic minus aptum esset, ad se statim, ac oporteret, contrahendum, nervis præsertim ob dilatationem distractis. Sed neque ad ejusmodi causas, aut solum, aut præcipue, Pulsum tantam raritatem esse referendam, vel hinc intelligere proclive fore, quod in tot aliis, quorum Cordis & Arteriæ aortæ aneurysmata, multo etiam istis majora, deprehendimus, ejusmodi pulsus non fuere:

ut

ut nisi aliud aliquod accedat, eos inde non fieri satis constat. Hoc autem quod debet accedere, nisi certum quoddam Spirituum, & Nervorum vitium sit, perdifficile est conjicere.

Rumlerus eam raritatem consideraverat ut signum imbecillitatis virium, cum lenta febre conjunctæ: sed neutri horum (duorum fenum) de quibus loquimur, ait Morgagni, febris fuit ulla, aut ea virium infirmitas, ut e lecto surgere, & si non semper, ut nobilis ille Vesalii vir, aliquando certe, veluti sani obambulare non possent.

Est in Bonneti Sepulchreto, quod & Ill. vir Morgagni advertit, Diemerbroeckii laudata observatio hæc: Anno 1651. in cadavere Angli cujusdam, in Cachexiam pituitosam delapsi, liquoris turbulenti ad minimum duas libras in distento Pericardio spectatoribus contineri ostendimus. Huic Pulsus languidus ac raro-

rem inveni. Forte quid contulit Hydrocardia ad pulsus raritatem: apprimè tamen novimus neque omnem pulsum languidum & rarum ab hoc morbo nasci, nec raro in ipso hoc morbo pulsus deprehenfos esse minime raros.

Ill. Haller El. Ph. T. 2. pag. 256. ex *Henckelio* refert cuipiam homini, cujus sanguis crassissimus continuo cogebatur, quamprimum ex Vena fluxerat, cujusque in cadavere Auriculæ sinistræ aucta cavitas erat, pulsum dum vixerit fuisse a 23. ad 35. Potuit hæc aucta Auriculæ cavitas, potuit hic nimius cruoris in cohæfionem nifus, aliquid ad pulsus tarditatem conferre: sed ex iisdem causis in cadaveribus aliis detectis, sanguinisque diathesi, non pulsum tarditatem, sed longe alia vitia eorundem, vel & nulla, inventa esse novimus.

Porro

Porro in singulis hisce exemplis pulsuum raritatis, vel abfuisse febrimprehendimus, vel adfuisse in *Rumleri* ægro adfuisse Hecticam, in nostro inflammatoriam: in utroque *Cl. Morgagni* fene, in *Vesalii*, ac *Gerbesii* hominibus, nullam. Deinde raritatem pulsuum debilitati fuisse adscriptam; in meo homine huic causæ tribui non posse, cum in Vigore ac Declinatione morbi haud adfuerit modo, sed & in restituta penitus sanitate: tandem hanc pulsuum tarditatem vitii Vitalium viscerum variis quidem tribui posse, atvero ex alia longe origine sæpe proficisci: siquidem v. g. in Febre & Cor valde irritabile esse se ostendit, & stimuli majorem efficaciam arguit, & humorum five copiam, five saltem rarefactionem majorem demonstrat; & tamen cum tot tantisque celerioris pulsus causis, tanta reperta fuit tarditas.

Atque hæc de Pulsuum tarditate sufficiant; de Pulsuum celeritate nunc quædam pertractemus, tædium forte excitatura præ prolixitate, necessitate tamen inevitabili fusius enarranda, ob ea præcipue, quæ sequens caput pertractabit.

Juvenula 24. annorum Variolas nondum, sed Morbillos passa; rarius in vita Cephalalgiam, multis vero retro ab annis æstate æque, quam hyeme, tussim experta est, cum matutina partim glutinosi, partim subpurulenti, sputi excretionem. Menses a Decennio habet vel tardiores, vel citiores.

Die 6. Maji 1767. deferebatur in Nosocomium, inchoante die 3. morbi acuti, peripneumoniam minitante. Die 5. morbi judicata est ab omni febre paucis subcoctis sputis, copiosis-que urinis hypostaticis, partim etiam

are-

arena refertis. Antiqua tussis supererat. Sic ut 7. 8. & 9. die pulsus perfecte naturalis esset, & functiones quæcunque in integrum restituerentur. Menses etiam die nono supervenerunt.

Die 10. Omnia sana, tussiculam antiquam si exceperis. Pulsus autem cum summa æqualitate nonnihil celerior mensium continuante fluore. Ita & 11. die.

Die 12. Menses cessant. Vix ultra tussit. Omnes functiones bonæ; sed celeritas modica pulsus pergit.

Die 13. assumpto leni purgante, ejusque absoluta actione, neque aucta pulsus celeritas fuit, neque immutata. Cum optima sanitate die 14. 15. 16. ejusdem celeritatis pulsus fuit, æqualis cæterum, fortis, plenus.

Die 17. Dimitti petivit, ne in famulatum, quem prosequi gestiebat, alia sufficeretur. Suasi aliquantis per

ma-

maneret, donec pulsus ad naturalem, quo 7. 8. & 9. die fuerat, statum rediret. Noluit. Recessit. Ancillares auspicata labores, lassitudine & inappetentia laborare cepit, & advesperascente die sequente, morbi 18vo, Febris recidiva, priore multo vehementior, atque diuturnior, eamprehendit: unde die 19. in Nosocomium iterum delata est.

Die 1. 2. & 3. Recidivæ febris pulsus aut subdurus, aut durus, semper magnus, æqualis, celer: die 4to. pulsus celer & inæqualis sic, ut ictus unus, fortis, magnusque, dein tres debiles admodum pulsus perciperentur, tandem aut remissio, aut intermissio; una cum universi & pectoris & ventris pulsatione, æstuque ardente. Die 5. sex primum horis nunc remittebat pulsus, nunc intermittebat: deinde sæpius de die intermittebat non raro
ad

ad singulos quinque ictus. Prodiere hoc die nonnulli Vermes cucurbitini per alvum.

Die 6. Recidivæ pulsus subdurus, fortis, celer, rhytmo inæqualis, haud ultra nec remittens, nec intermittens. Aliæ iterum Teniæ portiones alvo reddebantur.

Die 7. Pulsus minus celer, rhytmo inordinato inæqualis; vespere minoris adhuc celeritatis fuit, & æqualis.

Die 8. pulsus æqualis, sed mane vespereque celerior. Nocte vero, inchoato jam nono die, septies alvum reddidit; in tertia autem alvo & cucurbitinos complures Vermes, & ipsam una cum suo Filo Teniam. Portio major, cui Filum, seu Caput, adest, Ulnarum Viennensium duarum cum dimidia est.

Die 9. Pulsus bonus, sola pauca celeritate peccans. Ita & 10. & 11. 12. 13. 14. die. Sed his sex diebus Calor 102. 103. graduum fuit. Quod ideo notatum velim, quod neque tempore prioris febris vigentis unquam ad 100. gradum calor conscenderit, neque tempore cruditatis augmentique recidivæ febris graduum 100. superaverit. Ergo in majore attritu, minus; in attritu minore, plus adfuit caloris. In exemplo priore cum pulsu $\frac{1}{2}$ tardiore, aut calor naturalis adfuit, aut naturali major. Alterque seniculorum *Cl. Morgagni* ut cum rarissimo pulsu friguerat olim, ita postmodum calorem cum pulsum tarditate æque servavit, quam noster juvenis. Cogunt me hæc conclusionem, toties ex aliis observatis factam, repetere, Attritum scilicet neque solum, neque perpetuum, caloris esse genitorem,

rem, sed longe alias ejusdem existere in corpore humano causas.

Die 15. Pulsus tota die celer, subdurus, æqualis valde. Cum pulsu eodem manente Calor mane 98. vespere 105. gr. Die 16. pulsus minus celer tota die. Calor mane 101. vespere 100. gr.

Die critico 17. totius morbi 35. Pulsus mane celer admodum, die minus; bonus cæterum & æqualis. Calor in maxima pulsus celeritate grad. 101. fuit. Post meridiem alvo reddita sunt corpuscula, quæ *Cl. Henschwandius* Teniarum excrementa vocat.

Die 18. Recidivæ pauca pulsuum celeritas, cum minore calore; die 19. pulsus admodum celer cum nonnullo augmento caloris; die 20. cum pulsu valde celeri minor calor; die 21. valde celer pulsus, cum calore corporis naturali. Die-

Diebus 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. Pulsus æqualis, plenus, naturaliter mollis, sed celerrimus : sic ut ad horologium sæpe five unius, five duorum, quatuor, sex minutorum spatio exploratus, singulo minuto primo 120. ictus daret; duplo proinde, quam in sanitate plures. Calor totis hisce diebus inconstans, nunc parum, nunc multum, excedit naturalem.

Diebus 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. Pulsus singulo minuto primo, quacunque diei hora, ictus 120. 122. 123. dedit; calore totis hisce diebus naturalem parum admodum excedente.

Die 38. pulsus 100. modo ictus dedit in jacente corpore, in sedente vero 106. 108. quacumque exploraretur hora, eosdem ictus habuit. Calor ut heri.

Die

Die 39. Micavit arteria 90^{ies} duntaxat jacenti; sedenti vero aliquanto crebrius. Calor idem. Die 40. Pulsus, & Calor iidem, qui hesterni.

Die 41. Cum calore tota die naturali pulsus iterum celerrimus, nonnunquam minoris per momenta celeritatis, at vero mox æque celer. Sic & die 42. & 43.

Profecto agitabat animum meum hæc celeritas pulsuum, præcipue cum feminae primum reconvalescenti, pulsus naturalis per omnia existens, deinde celerior absque manifesta causa reditus, demum hanc gravem Recidivam insequentem habuisset. Metu itaque aut Recidivæ novæ, aut aliorum malorum; cum functiones in integrum fere omnes restitutæ essent, dedi ipsi Corticem Peruvianum die Recidivæ 30. in diem 43. usque. Cum vero sub ejusdem usu & liberali, &

Pars XII. F pro-

protracto, Pulsus celeritate demum augeretur potius, quam diminuere-
tur, ab eodem hoc 43. die cepi de-
sistere.

Die 44. Recidivæ, die 62. totius morbi, Pulsus æque celer, Calor hominis naturaliter calentis 96. grad.

Die 45. Pulsus hodie 105^{ies} in minuto primo saliit, cumque eodem minus celeri calor aliquanto major.

Die 46. insolita quædam observavimus. Calor tempore matutino erat 98. grad. Pulsus tunc cepit dextro in carpo, quam in sinistro, frequentior esse: ita ut *nonies* utroque in carpo exploratus, in sinistro vix 95. ictum transcenderet; in dextro autem minuti spatio ad 110. 115. ictum perveniret. De dolore brachii dextri sæpius, nunc vero acerbius, conquerebatur: celeriorne pulsus inde? Sed horis 8½ elapsis, pulsus *utriusque manus* velox ita,

ut

ut minuti primi spatio 140. 150. imo nonnunquam ultra 160. pulsationes haberet.

At vero tunc quoque inæqualitas observari summa cepta est. Sex, septem, & fortes ictus, & lenti, & æquales, verbo, maxime sani, & naturales, primo percipiebantur; subsequiebantur vero nunc 50, alio tempore 70. alio etiam plus quam 100. & debiliores, & rapidissimæ pulsationes.

Cepi plus timere ægrónti, præcipue cum caput, quod fere sanæ sibi sæpius hebescere dixerat, nunc multo conquereretur hebetius. Unde ex brachio lævo sanguinem detraxi; principio detractionis pulsus fortior percipiebatur: eductis autem octo prope modum unciiis, debiliorem percipiens, foramen claudi jussi. Sanguis illico crustam flavam crassamque formabat.

bat. Et mox a Missione sanguinis, & quatuor post eam elapsis horis, calor auctus ad 101. gradum erat.

Die 47. Calor quidem 101. graduum, pulsus vero paulo minus celer, iterumque autem in dextro, quam in sinistro brachio, frequentior. Hæc mane. Post meridiem vero denuo creberrimus pulsus, fortisque idem, ac plenus, cum capitis ingenti hebetudine. Quamobrem iteravi V. S. unc. x. Crusta inflammatoria extemplo formabatur. Exinde ut hoc, & die 48. & 49. minores pulsuum ictus, gradusque calor.

Die 50. jam tardior, jam frequentior, vespere creber admodum, pulsus; non auctus tamen cum pulsus frequentia calor.

Die 51. Explorabam illi pulsum mox evigilanti, jacentique deinde pluries, nec nisi plusculo celeriore

na-

naturali deprehendi; sedenti autem sive in lecto, sive in sede commoda, longe celeriores, imo celeriores hereterno: non id a debilitate sane, nam perbelle se hoc die habebat.

Die 52. Non pulsus, sed pulsus celeritas erat inæqualis, ut quæ una hora vix celerior naturali, alia hora 90^{ies}, alia iterum 100^{ies} micaret. Functionibus omnibus bonis, cum partem pulli tosti ardenter petivisset, egoque concessissem, pulsus neutiquam deprehendi postmodum mutatum. Nendo, garriendo, ambulando, tempus fallit. Noctes bonas transigit absque paregoricis.

Diebus 53. 54. 55. 56. calor fere naturalis fuit, cum pulsu semper quidem celeri, ast inconstanter; nonnunquam 90. aut 100. aut 105. 110. ictus habens.

Menses autem a 10mo morbi die deficiunt. Bona cæterum adeo ejus valetudo fuit, ut proprios voluerit repetere Lares. Suasi, ut sæpius rediret, qui se haberet monstratura. Abiit die 13. Augusti.

Rediit Augusti 18. die, bono appetitu gaudens, alvoque quotidiana, & viribus: tussim antiquam, ac raram, testabatur se pati, flatusque molestos. Plures per aliquot minuta explorantes sedenti, stantique, pulsum, ictus 115. numeravimus. Cum illam spasmodici torquerent affectus, mensesque adhuc deessent, dedi illi pilulas ex Gummi ammoniaco, Asa foetida, & Balsamo peruviano, confectas.

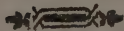
24. Aug. Bene habuit spasmis exceptis, quam ob rem pilulis addidi castoreum. Pulsus 125. ictus habet.

25. Sept. Pulsationes 100. 102. in minuto primo deprehendimus. 2. Oct.

pul-

pulsationes 90. 9. Oct. ictus 120. Emmenagoga dedi; quid hæc effecerint, quidque agat illa, cum non redierit, ignoramus.

Historiam igitur singularis hujus, mirandique pulsus, usque ad 156. diem dedi, cum omnibus, quæ vigente eodem maxime notanda essent. Capite autem sequente hac ipsa historia plurimum indigebimus ad alia probanda. Interim haud displicebit protractior hujus enarratio, eoquod Pathologia in pulsum aliis quibuscunque vitiis enarrandis & multa, & proluxa, in auctæ præter morem, præterque febrem, celeritatis exemplis proferendis, perquam parca est.

CAPUT III.

DE

RECENTIORUM SCRIPTO-
RUM CIRCA PULSUM OB-
SERVATIONIBUS.

§. I. Solani de pulsu doctrina traditur, quam Nihellus restrinxit, quam nonnisi raro, imperfecteque confirmari, Medici Batavo in aere testantur: si quando quid simile observetur, an non casu, ut in exemplo Hildani? Nec Austriaco in aere respondit eventus. §. II. Clariss. Bordeus partim admisit Solaniana, partim castigavit, partim rejecit, & novum observationum codicem constans, Pulsum primo in superiorem & inferiorem divisit, iterumque in plures subdivisit utrumque. §. III. De Bordeuanis sententia Deputatorum Fac. Med. Par. & Ill. Halleri. Introductio ad mea experimenta. §. IV. Experimentum primum in Juvene cap. II. pag. Febre acuta, lentissimo cum pulsu laborante. §. V. Examen aliorum productum in febre ex acuta

ta decidente ad 156. diem. §. VI. Examen tertium in septuagenariæ acuta febre. §. VII. Examen quartum in femina 26. annorum. §. VIII. Examen quintum in Juvene. §. IX. Conclusio ex prægressis. Primo, casus in quibus aliquem locum observata nova habere viderentur, ita rari sunt, ut fortuito obtigisse videantur: secundo, casus e contrario numerosissimi sunt, in quibus, Novæ doctrinæ phænomenis obtinentibus, aut nulli motus critici observati fuerint, aut indicatis plane contrarii. Longe plures, prorsumque aliæ, pulsuum Modificationes habentur, quam aut Solanus refert, aut Bordeus, eæque etiam citra ullam criseos indicationem. §. X. Non videntur ullo in Climate, Regioneve, Novæ leges locum aut habere, aut habere posse.

§. I. **D**evenimus demum ad Recentiorum de Pulsu observationes, quas examinare sedulo oportet, ut liquido constet, an & quous-

que, Medica de Pulsibus doctrina inde emendata, illustrataque fuerit.

Franciscus Solano de Luque, Antequeræ in Hispania Medicus, suas de Pulsu observationes, annorum 30. tempore collectas, idiomate Hispanico publica luce donaverat, anno hujus sæculi trigésimo & septimo, titulo Lapidis Lydii Apollinis. Compendium hujus Libri, latino sermone adornatum, Exp. Viro Jacobo Nibel, Anglo Medico, Gadibus tunc temporis degenti, debemus; qui lecto Solani libro, Antequeram, trium dierum itinere, profectus, & cum ipso Solano frequenter conversandi, & duorum mensium spatio Facta cuncta examinandi, pernoſcendique, habuerit facultatem. Gades reversus in occasione qualibet, inque Nosocomiis præcipue, & rerum experimenta fideliter cepit, & diligenter adnotavit. Plurimum præterea sive ipso-

ipforum ægrorum, eorumve Necessariorum, *Solaniana* confirmantium, testimonia, ore, literisque assequutus, libellum anno 1741. composuit haud contemnendi usus. Hunc vero, cum anglico sermone conscriptus esset, paucioribus proinde proficiuus, *Exp. Noortwyck*, præclarus apud *Leydenses* Medicus, Latio donavit, ediditque anno 1746. Gallice autem edidit *Paris* anno 1748. *Exp. De la Virotte.*

Porro notabat *Solanus* Pulsus *Dicrotus*, seu in una veluti pulsatione bis ferientem, tanquam hæmorrhagiæ *Narium* prodromum: *Inciduum* autem, qui sudorem criticum; *Intermittentem* vero, qui criticam *Diarrhœam*, præsagirent.

Ita enim apud *Nibellum Solanus*: *Pulsus Dicrotus Antiquorum*, inquit, qui *Latinis pulsus bis feriens*, certum indicium est futuræ *Hæmorrhagiæ criticæ per Nasum.* } *Pul-*

Pulsus intermittens certum indicium est futuræ Diarrhææ criticæ; tuncque tandem portendit mortem, cum robur ad perficiendam Crisin requisitum deficit.

Tensio Arteriæ, pulsui intermittenti conjuncta, certum est Vomitus critici, Diarrhææ superaddendi, indicium.

Mollities Arteriæ intermissione conjuncta, certum est indicium crisis per Urinam cum Diarrhæa.

Critici sudoris pulsus est inæqualis, in una, duabus, tribus, quatuorve successivis pulsationibus, tam altitudine, quam vigore, supra alias diastoles insurgentis. Inciduum hunc pulsum vocat. Pulsus hic inciduus cum arteriæ mollitie certum indicium est futuri sudoris critici: unica vice pulsum inciduum durum invenit, idque ante Ictericum criticum.

Quo omnia hæc singula sibi subsequuntur proximiora, eo indicatam
cri-

crisin, singula suam, denunciant propiorem.

Egregius *Nibel* ubique *Solani* observata laudans, ea ingenuitate est, ut fateatur *Solaniana* in multis castiganda, atque restringenda esse, propria se praxi esse edoctum: In inciduum *Pulsus* necdum se incidisse unquam: *Solanum*, jam annosior, id confessum fuisse, quod se ipsæ hæ regulæ nonnunquam decepissent: tandem Medicorum, *Solani* Encomiastarum, nonnullos fuisse, qui quandam haud raro fallaciam his regulis subesse ultro conquererentur.

Hispana tellus, victus, aerque; Hispanorum temperies, & idiosyncrasia, num ejusmodi pulsuum in morbis causæ existant, aliorum esto judicium. *Batavo* in aere, in quo *Praxin* undeviginti annos exercui, & in quo annos octo in *Solanianorum* veritatem

sedulus inquisivi , (mecum autem plures, & seniores me, & expertiores,) non potui hanc ejus experientiam practicam confirmare. Neque videtur confirmare eandem potuisse candidus *Solani* Interpres & Editor, clarus *Vir Noortwykius*, qui, ut præfatur, ab audito harum Observationum rumore, semel invenerit Pulsum irregulariter intermittentem, & subsequenter ter liquidam alvum: semelque in febre continua remittente, primarum Viarum sordibus nata, Pulsum ad singulam pulsationem Dicrotum; postque deprehendisse, quod sequente nocte *Quatuor vel Quinque non magnæ* guttæ sanguinis in indumento cervicali conspicerentur, una cum Vertigine: hac incipiente majorem narium hæmorrhagiam futuram cum expectasset, non quidem hanc, sed alvum sequenti nocte septies esse redditam,

ditam, se intellexisse: die iterum subsequente, ad pulsum manifestius dicrotum, decem duntaxat guttas sanguinis naribus extillasse, septiesque iterum redditam alvum, dum rediret, percepisse: ex eoque die disparuisse dicrotum pulsum.

Etenim secundum *Solanum*; Pulsus hic, Primo, debuisset ipso pene momento, non paucas parvas guttulas, sed narium hæmorrhagiam profusam, stitisse præsentem. Secundo, Dicroto pulsui debuisset pulsus crebro, fortiterque Intermittens, esse conjunctus. Tertio fefellit pulsus, quod hæmorrhagiam narium ingentem tam certo præfagiens, eidem alvinas, quas non præfagierat, substituerit excretiones. Quarto Pulsus, adeo manifestus ingentis, subitæque Narium hæmorrhagiæ index; nil nisi paucissimum narium stillicidium, profecto non criticum,

cum, verum potius irriti Naturæ conaminis indicium, produxit. Quinto demum, *Nibel pag. II. No. 4. Frequenti observatione detexit Solanus*, ait, quodsi in *Hæmorrhagia narium Colorem pallide rubrum exhibuerit cruor*, paucaque copia fluxerit, ægri tunc lente reconvalescant. Atqui & pallidus hic prodiit, & paucus cruor: & nihilominus adfuit subita salus; idque per crisin minime indicatam.

Amicus *Cl. Noortwykii* Medicus historiam cum illo communicavit hominis, quem, post tres Tertianæ febris paroxysmos, ingentes prehenderent anxietates. Invenit hic pulsum inciduum, sic, ut sex septemve pulsationibus adscendentibus cresceret, moxque iterum a septimo vel octavo ictu inchoans, novam sex, septemve, adscendentium pulsationum gradationem faceret, & sic porro. Sudor in-

fe-

sequente nocte profusissimus sequitur. Pulsus sequenti mane non inciduus, ejusmodi denuo vespere redditus, nocte sudorem, morbum perfecte judicantem, intulit. Et alia vice Amicus ille sudorem ejusmodi cum pulsu observaverat.

Notamus denuo quid insolitum hic contigisse in *Regulis Solani*; nunquam enim ille inciduum suum Pulsum in Intermittentibus febribus se deprehendisse, testatur.

2do. Neque *Solanus*, neque omnes, qui *Solanianas* leges extenderunt, de quibus mox, invenerunt unquam ultra 3. vel 4. rarissime 5. adscendentes in pulsu sudoris pulsationes; hic vero Medicus sex, septemve.

Ut autem paucis ad has tres quatuorve observationes in genere respondeam, animadverto non modo illas fuisse *Solanianis* contrarias, sed ipsam
Pars XII. G So-

Solani doctrinam aliunde plurimum infirmantes. *Nibelli* enim *Libellus* ab anno 1741. lucem viderat, attentionemque excitaverat *Practicorum*. Ill. *Præses* noster *Nibelli* operis in altero *Commentariorum Tomo* anno 1745. edito, bis meminerat. Anno 1746. *Latinum* hoc idem opus *Cl. Noortwykius* edens, hæc ipsa *Observata* in *Præfatione* communicavit. Cum ergo duo *Medici*, multa *praxi* celebres, tempore notabiliore, vix quatuor exempla pulsum, a *Solano* descriptorum, eaque adhuc multum a *Solanianis* discrepantia, observare potuerint; idque in re, in qua multas omnino observationes, utpote quotidie fere hinc inde obvias, colligere & potuissent, & debuissent; rem saltem *Batavo* in aere rarissimam esse, jure merito concludere videor.

Casusne potius pauca hæc, minime vero ex Naturæ lege, contingere? Fere crederem. *Fabricius Hildanus* observaverat in Poëta laureato, quarto Pestis die, pulsus, non modo ut in Peste solet, exiguum, verum etiam intermittentem, & nocte insequente criticam Diarrhoeam, sic, ut & vires insurgerent, & sequenti die pulsus aliquantum in statum rediret naturalem, & convalesceret æger. Cum *Solanianis* hoc exemplum multum conveniebat, sed casu tantum contigisse *Hildano* visum est, hoc asserenti, quod neque intermittens ejusmodi pulsus, neque ejusmodi Diarrhoea, salutare cuiquam in peste illa fuissent. *Cent. 6. Obs. 20.*

Ab anno 1754. *Viennæ* ad medicinam docendam admotus, & privatos meos in usus, & Discipulorum in gratiam, usumque, repetivi pluries

hujus doctrinæ tentamen; verum casu unum alterumve, aut forte tertium, *Solanianis* simile exemplum; ut plurimum vero aut pulsus tales criticos nullos, aut erroneos, ut post latius explicábo, deprehendimus: a biennio novas *Cl. Bordeu* observationes partim solus, partim Auditorum corona cinctus, sedulo examinavi, quæ *Solanianis* superstructæ legibus, has saltem confirmare debuissent. Quid autem ex diuturno hoc, laboriosoque examine didicerimus, nunc totum dabo.

§. II. Anno 1756. clarissimus Vir *Theophilus Bordeu*, Medicæ Facultatis *Parisiensis & Monspeliensis* Doctor, anonymum Tractatum edidit, cui Titulus: *Recherches sur les Pouls par rapport aux crises*. Hoc vero, quem vivimus, anno, Librum eundem, plurimum auctum, præfixo nomine, una cum Tractatu olim *de Crisibus* scripto, denuo

nuo edidit *Parisiis*, in duobus in octavo Tomis.

Solani observationes celeberrimæ hic Autor legerat, examinaverat, erronea quædam, alia multum defectuosa, omnia numero admodum pauca, invenerat: asserit autem nobis sese & ante Solanianæ doctrinæ notitiem, & post illam, longe plures mirabilioresque Pulsuum modificationes detexisse, & Antiquos, & ipsum *Solanum* latentes, quas in suo tractatu communicat, exemplisque 173. statuminare, probare, ac demonstrare annititur.

Pulsus primo dividit in *Pulsus irritationis*, & *Pulsus criticum*. Pulsus irritationis eum vocat, qui initio, augmentoque morborum, percipitur; contractus, frequens, concentratus, sat durus: Pulsus criticum dicit dilatatum esse, & liberum, seu expeditum

tum (*developpé*) duritieque carentem, & extentum.

Hunc criticum pulsum deinde dividit in *Superiorem Inferioremque*: *superiorem* eum appellat, quæ partium supra Diaphragma sitarum Crisin denotet; *inferiorem*, quæ futuram partium, infra diaphragma positarum, prænuntiet Crisin.

Superiorem hunc pulsum cognosci, ait, *Reduplicatione quadam accelerata in pulsationibus Arteriæ*. Reduplicatio hæc, seu character ejus essentialis nihil aliud esse videtur, quam pulsatio unica, divisa in duo tempora, seu in duas pulsationes, intervalla vario tempore admittens, diuturniora, breviora; tardiora, frequentiora; secundum diversum aut Naturæ, aut Morbi, gradum. . . . Superior ergo pulsus aliud nihil est, quam Dilatatio Arteriæ, quæ unico temporis momento fieri

de-

debuisset, jam vero in duobus temporibus, seu sensibilibus conatibus duobus, fit, & quæ contractioni naturali Arteriæ succedit.

Facile capimus hic Pulsum Dicrotum Veterum, seu bis ferientem, intelligi, quem *Solanus* certum futuræ narium hæmorrhagiæ indicium esse statuit; *Bordeus* vero non, nisi post trinam divisionem, quarum unica duntaxat hanc hæmorrhagiam designet. Pulsum scilicet hunc *Superiorem* in *Pectoralem*, *Gutturalem*, &, sive *Nasalem*, sive *Capitalem*, dividit.

Pectoralem pulsum illum vocat, qui mollis est, qui plenus, qui dilatatus, cujusque pulsationes æquales sunt, quarum Pulsationum in singula quædam veluti Undulatio, scilicet Arteriæ in duplici vice dilatatio, percipitur.

Gutturalem pulsum appellat eum, qui *Characterem* pulsus *superioris*, for-

titudinis nempe, & reduplicationis, habeat; sed qui tamen minus & mollis, & plenus; sæpe & frequentior, *Pectorali* sit. Videtur inter mox descriptum *Pectoralem*, moxque describundum *Nasalem*, veluti intermedius esse.

Nasalem pulsus eum definit esse, qui, ut Gutturalis reduplicat, eodem vero & plenior est, & durior, plusque Vis, celeritatisque, habet. Porro posteriorem hunc, indicium futuræ Narium Hæmorrhagiæ; alterum, excretionis Gutturalium Glandularum; primum autem excretionis Pectoris esse. Atque hæc de pulsibus superioribus, alio pulsu non turbatis, sed sua in specie simplicibus.

Sequitur *inferior pulsus*. Talis hic describitur, ut pulsationes habeat inæquales inter se, intervallaque inæqualia; intervalla, inquam, adeo non-

nonnunquam notabilia, ut veras forment intermissiones, prout species inferioris pulsus est, & prout hæc eadem species plus minus manifesta est, Sat crebro quoque deprehenditur quidam Arteriæ Saltus. Saltus porro ille multum confert ad inferiorem pulsus accurate cognoscendum. Nunquam hic pulsus ita evolutus est, non ita aut mollis, aut æqualis, quam pulsus superior; unde inexperti eum inter, irritationisque pulsus, facile deciperentur.

Pulsus hic inferior, sic definitus, dividitur 1mo in Stomachalem, 2do in Intestinalem, 3to in Uterinum, 4to in Hepaticum, 5to in Hæmorrhoidalem, 6to in Renalem, seu Urinarium, 7mo in Sudatorium.

Pulsus stomachalis est quorumcunque pulsuum Criticorum omnium minime evolutus, omniumque inferiorum

rum pulsum minime æqualis. Ob-
rigescere Arteria sub digito videtur,
tremereque, nec raro fatis saltans.
Pulsationes ejus & frequentes sunt,
& intervallorum fat æqualium.

Pulsus *Intestinalis Criticus* stomachali
multo est evolutior, ictusque fat for-
tes habet, ac veluti rotundatos, præ-
cipueque, seu vires consideraveris,
seu intervalla, inæquales; id quod
distinctu facile est, cum fere perpe-
tuo, post duos tresve & æquales fatis,
& fatis elatos ictus, duo tresve appa-
reant, qui & minus evoluti, & ma-
gis cum prompti, tum adducti, ac ve-
luti subintrantes. Unde species cu-
jusdam veluti saltus nascitur, sive ex-
plosionis Arteriæ, plus minus regula-
ris. Irregularitatibus ejusdem pulsus
confociant sese sæpe admodum nota-
biles Intermiſſiones. Nunquam hic
pulsus adeo aut plenus, aut evolutus
est,

est, quam pulsus superior. Atque adeo parum servat fixum intermissionis ordinem, ut potius ex perturbato ordine manifestus fiat.

Pulsus *Uterinus* pulsu naturali & elatior consuevit esse, & evolutior: habet autem ictus inæquales; habet & reduplicaciones, inconstantiores quidem, infrequentiores, pauloque obscuriores, quam habet nasalis pulsus, attamen sat conspicuas.

Pulsus *Hepaticus* talis est, ut post stomachalem nullus adeo concentratus sit. Citra duritiem atque rigiditatem inæqualis est; & eo quidem genere inæqualitatis, ut binæ ternæve pulsationes, inter sese inæquales, binis ternisve ictibus, perfecte æqualibus, iique sæpe perfecte naturalibus, succedant.

Pulsus *Hæmorrhoidalis* pulsuum more inferiorum inæqualis est, genere
au-

autem sibi proprio inæqualitatis. Parum inter sese conveniunt ratione virium ejus ictus, minusque adhuc ratione intercapedinum. Ictus hi, si minus inæquales quandoque sunt, videntur fere semper quid habere de pulsu irritationis: nonnunquam tamen & ictus nonnulli dilatatiores sunt, minusque manifesta Vasis contractio. Ictus porro hosce ictus dilatatiores, iique reduplicati cito insequuntur; quo autem ordine hæ mutationes fiant, paucis dabo.

Tribus quatuorve pulsibus, concentratis utcumque, vivis, rigidis, fereque æqualibus, duo tresve succedunt paulo dilatatiores, rotundati quasi, ac minus æquales ictus: Tres quatuorve sequentes pulsus reduplicant, seu dicroti sunt. Habent porro omnes illæ diversæ pulsationes id inter se commune, ut veluti tremant
fatis

fatis constanter, plusque frequentiæ, constrictionisque, quam pulsus inferiores omnes, habeant.

Exp. Le Camus ut novum pulsus hæmorrhoidalis signum hoc dedit, quod Hæmorrhoidibus subjectorum pulsus ea fortiore digitorum compressione, qua in aliis hominibus pulsus haud ultra perciperetur, semper deprehendatur. Plagiarium autem *Camusium* alii rati, dant clarissimo *Michel* Inventi gloriam.

Pergit *Cl. Bordeu*: Sentitur, ut ita dicam, species profunditatis pulsus, quæ profunditas cum pulsum tremula agitatione conjuncta, notam maxime characteristicam format, qua ab uterino pulsu hæmorrhoidalis discriminetur: hic enim illo minus dilatus est. Porro, neque hic, neque ille, intermittit unquam: quodsi intermittat pulsus hæmorrhoidalis, Diar-

Diarrhœa hæmorrhoidalem fluxum concomitatur.

Pulsus *Urinarius*, seu *Renalis*, cum *Intestinali*, ratione inæqualitatis multum convenit; hoc vero præ *Intestinali* habet, quod in ipsa sua inæqualitate ordinatus sit. Pulsus quippe *urinarius* habet plures ictus, alios aliis minores, sicque diminuentes, ut sub digito veluti evanescant: eodemque hoc ordine de tempore in tempus redeunt: pulsationes vero inter hos mox expositos intermediæ & evolutiores sunt, & fatis æquales, & nonnihil fallientes. Sic ut inversus ordo hujus pulsus sit, ratione pulsus *sudatorii*, qui nunc sequitur.

Pulsus *Sudatorius criticus*. Quando pulsus plenus est, mollisque, & evolutus, & fortis; quando his modificationibus id genus inæqualitatis se adjungit, in quo supra ictus ordinarios

rios ictus alii extollunt sese, augendoque pergunt ad extremum ictum, qui & dilatatione, & simul mollitudine, utraque evidentiore, quam in cæteris ictibus, manifestatur, semper sudor criticus est expectandus.

Hæc nunc pulsuum simplicium descriptio, quam totam *αυτολεξει*, ni fallor, ex Autore clarissimo retuli, minusque latine hinc inde reddidi, ne vim dictionis Gallicanæ, ut v. g. *assez grand*, *assez fort*, &c. non infirmarem; unde versio mea verbo *satis*, similibusque, plusculum scatet.

Monemur autem a clarissimo Autore pulsus criticos raro aut esse, aut manere, simplices: contingere enim vel ut v. g. superiorum pulsuum unus alterque, imo ut omnes tres mutuo coeant, & confundantur; vel ut unus superiorum cum uno alterove inferiorum coeat, vel ut duo, tres, quatuor,
aut

aut inter sese, aut cum uno alterove superiorum, commisceantur. Distinctionis quidem, faciundæque ex tanta confusione Prognoseos, laborem multum, ingentemque adesse difficultatem: cum vero, qui tunc animum ad illum pulsum advertat, qui & constantior sit, & cæteris prævalentior, cum prædicendi, tum ex prædictione medicandi, veram normam nancisci.

§. III. Atque hæc Summa est doctrinæ novæ clarissimorum Virorum *Bordeu, Michel, Le Camus, Menuret, &c.* quam amplexi plures, sequutique sunt; alii quam plurimi aut rejecerunt, aut maturiori examini commendarunt. Clarissimi Viri; Facultatis Medicæ *Parisiensis*, ad hoc examen deputati, retulerunt inclytæ Facultati: *Ab aliquo retro annis notitiem Pulsaum originem novis dedisse Inquisitionibus, quæ plus minus systematicæ essent, & obscuræ, &*

parum sæpe utiles, aptæque omnino, quæ Medicum in rebus agendis retardarent.
 Mem. sur divers fujets de la Medicine.

III. Vir *A. Haller*, postquam in *El. Ph. Tom. 2. pag. 272.* quædam ex Tra-
 ctatu *Cl. Bordeu* recensuisset, *Verum*
plura, inquit, repetere omitto; cum Au-
tor anonymus Solani ædificio manifesto
suum, sed ornatius & amplius superstru-
xerit: id autem structuræ genus experi-
mentorum iteratione oporteat aut stare, aut
everti; quorum utrumque otium & opportu-
nitatem, & liberum imprimis a præjudicata
opinionem animum poscunt. Perillustri
 huic Autori, ad similia indaganda so-
 lertissimo, novæ doctrinæ necdum
 constitisse veritatem, ex verbis ejus,
 pag. *ibid. 257. relatis colligimus:*
Ad debilitatem pertinet, si quid serii est in
Francisci Solani prædictione, qui a pulsu
intermittente instantem Diarrhæam præsa-
giri docuit.

Halleriano sane consilio æquius nihil, nihil tutius est. *Nihil æquius* est, quam animo sincero ea examinare, quæ in DEI misericordissimæ, mentes Medicorum in humanarum calamitatum solamen illustrantis, laudem; quæque in Autoris, improbo labore Artem amplificantis, existimationem, honoremque, cedere queant: *nihil etiam tutius est*. Quid enim juvat citra debitum examen vel id admittere, & amplecti, quod erroneam, quod falsam, quod turpem, levemque fuisse gloriationem, ii postmodum demonstraturi sint, qui rem introspexerint nobis penitius; vel ea & condemnasse, & rejecisse, quæ æquiores nobis, patientioresque Medici, & vera esse, & utilia, deprehendent? Neque enim qui aut erronea admittunt, aut vera rejiciunt, fucum poterunt Posteritati facere: serius, ocyus, nos vel malitia,

tia, vel ignorantia, five erronea admisisse, five utilia repulisse, feri clamabunt Nepotes.

Hoc porro animo DEUM testor me, ut in cæteris, ita & in hac quæstione egisse, eandemque toties a 20. retro annis ad incudem revocasse, ne qua aut negligentia, aut mentis præoccupatio, me a lumine privaret Veritatis: cumque novorum inventorum participem me facere oporteat studiosam Juventutem, hinc eisdem sæpius, maxime autem hoc ultimo elapso anno Academico, me ad ægrorum lectulos cum *Solani*, tum *Bordeui*, placita prælegisse, ut, refricata memoria, sic mecum pulsum explorarent, quo demum vel an hæc ipsa verissima essent, vel an veri saltem quid haberent, mecum in singulis detegerent, docerenturque, ægrotis. Ejusmodi examen, continuo repetitum, ani-

mos acuit, atque ad pulsum exacte explorandum, ejusdemque varietates notandas, egregie aptavit. Accedunt & juniores Medici, qui, quo firmiores, exercitatioresque, in Practicis se reddant, Practicas meas Exercitationes solent frequentare. Conveniunt quoque eo extranei Medici juniores, qui, antequam sese ad exercitium Artis admoveant, plures *Europæ* Universitates, laudabilissimo profecto instituto, frequentant, ut accuratiore rerum cognitione, quæ aliis atque aliis in Academiis, aut aliter, aut accuratius, aut longe extentius, pertractantur, sese præstent in exercenda praxi promptiores. Cohorte tam eleganti stipatus, testibus tam idoneis circumdatus, hoc pulsum examen institui, perfeci: sic ut aliquando integram horam lectionis illi unice impenderim. Quod autem fidem conciliare majorem

rem

rem observatis meis debet, assidua parvi mei Nosocomii frequentatio est; ita ut a Consultationibus, aut ab Universitate redux, quater, sexies, octies, ab hora sexta matutina ad vespertinam decimam, ægrotos invisam, idque ibidem & discam, & digeram, quod cogitem caris proponere Auditoribus.

Hæc præfatus, laboriosi nostri examinis nonnulla specimina proferre juvat.

§. IV. Capite proxime superiore attuli duo ex pluribus exempla pulsum, ea, qua dixi, sedulitate exploratorum, una cum phænomenis motus, excretionisque humorum. In horum priore ægro, cujus tardissimos pulsus in acuta, eaque inflammatoria febre notavimus, unico modo die, qui quartus morbi fuit, Pulsum rhythmo temporeque inæqualem, cæteris.

vero diebus invenimus æquabilissimum. Igitur die quarto cepit jam morbus larga transpiratione, urinisque judicari. Juxta novam Doctrinam, Pulsus, urinarum criticarum prænuncius, gradatim decrescit, nonnullamque habet pulsui Intestinali similem inæqualitatem. Defuit in ægro nostro hæc gradatim decrescens inæqualitas.

Pulsus sudoris critici gradatim ascendit; neque hic hanc scansilem eorum legem ulla ratione advertimus.

Sed ex *Bordeuanis* in nostro ægro compositus ex eo sudoris, eoque urinæ, pulsus esse debuit; in hac tamen pulsuum compositione, quantamcunque attentionem adhibuerimus, nihil ordinati invenire potuimus.

Die 5. cum pulsu æquabili, tardoque, sudor vere criticus prodiit, urinaque critica. At compositio pulsuum,
quæ

quæ hic manifestior, quam die 4. adesse debuisset, penitus defuit.

Die 6. & 7. sola urina critica prodit. Loco pulsus diminuentis scansionis, ac pulsus, intestinalis more inæqualis, nihil fuit nostri hominis pulsu æqualius; sic ut neque inæqualitatem scansionem, neque intestinale habens, novas eluserit observationes.

Sed secundi Capitis secundæ ægræ Observationes, dierum nempe 156. notabiliores sunt, eæque jam referendæ.

Juvenacula hæc neutiquam habuit in sui cruditate morbi pulsum *Cl. Bordeni* irritationis dictum; seu contractum, frequentem, sat durum; verum plenum, fortem, celerem, æqualem. Contractum pulsum; compressumque, haud raro in cruditate Acutorum adesse, & Medico ejus ignaro specie pulsus debilioris, ut jam *Sydenham* serio monuit, im-

nere posse, inficias non eo; adesse autem sic, ut inde omnino definendus sit, vel ideo nego, quod sæpissime haud compressum, contractumque eundem, sed magnum, plenum, ac liberum, & nos, & passim omnes, deprehendamus.

Aderat die morbi 3. tribus in urinis hypostasis bona, coctionis media in cruditate signum; Tussis ac sputa fere cruda; ad noctem sudor bonus, ac levans. Pulsus æqualiter descendens cum pulsus intestinalis inæqualitate, qui urinosus; pulsusque æqualiter cum mollitudine conscendentis, qui sudatorius est; conflictus, & confusio, animadverti debuissent, propter excretionum naturam: at vero pulsus tota die fuit æqualis, celer, liber, plenus.

Die morbi 4. quid sputi comparuit paulo crassius, hinc inde exhibens

bens inchoamenta coctionis : urinæ hypostaticæ omnes : alvus cocta, spontanea, copiosa. Pulsus gradatim minuentem, leviter inæqualem, qui Pulsus urinarius; pulsus inæqualem intermittentemque, qui Alvinus est, observare hic oportuisset : Pulsus tamen semper æqualem, non durum, fortem, celerem deprehendimus.

Die 5. in paucis sputis coctionis nifus. Sedimen cunctæ urinæ formarunt. Pulsus urinarii, pectoralisque, excretionum conditione, expectanda commistio fuisset; pulsus scilicet per gradus descendens, cum pulsus intestinalis inæqualitate, pulsusque reduplicans: at vero præter modicam celeritatem, pulsus tota die naturalis fuit.

Die 6. sputa copiosiora, mucosa, puriformia; cocta alvus; urinæ Sanorum similes. Oportuisset commistum

pulsus adfuisse, ex intestinali, qui fere perpetuo post duos, tresve, & æquales satis, & satis elatos ictus, deinde duos, tresve habet minus evolutos, magisque tum promptos, tum adductos, ac veluti subintrantes, frequenterque intermittentes: & ex pectorali, qui & mollis est, & plenus, & dilatatus, cujusque pulsationes æquales sunt, quarum in singula quædam veluti undulatio, aut reduplicatio percipitur. Pulsus autem ut heri fuit.

Die 7. cum urinarum cruditate, sputa & alvus similia hesternis. Pro pulsu intestinali & pectorali, pulsus qualis heri, & hodie fuit.

Die 8. cum Alvo septies naturali, pulsus nec minimam passus mutationem est, ac præter paucam celeritatem naturalis mansit.

Die 9. Urinæ iis sanorum similes. Tussis paulo & fortior & acrior, cum semicoctis Sputis: Cocta alvus. Ca-

ta-

tamenia. Qam compositus pulsus hoc die expectandus non fuisset! Nec compositus duntaxat, sed & compositione sic turbatus, ut haud nisi rerum gnarus interstinguere, *Cl^{mo}. Bordeu* monente, posset. Pulsus uterinus hic prioribus adponitur, qui pulsu naturali & elatior consuevit esse & evolutior: *habet autem inæquales ictus, habet & reduplicaciones*: Complicationem igitur pulsus intestinalis, pectoralis, atque uterini, hic deprehendere; & cum pulsus reduplicans, seu dicrotus, & in pectorali, & in uterino sit, dominari hunc præ cæteris oportuit. Ast horum nihil. Die integro pulsus maxime naturalis fuit.

Die 10. largiores ante meridiem menses, post meridiem parciores. Alvus naturalis. Pulsus neque intestinalis, neque uterinus, sed præter celeritatis tantillum perfecte sanus.

Die

Die II. Menses parum adhuc fluunt. Spontanea alvus. Pulsus similis hesterno.

Restitutis functionibus omnibus in integrum una celeritate peccare continuavit Pulsus.

Recidiva, Cap. 2. descripta, nunc examinanda est.

Primo Recidivæ die cum febre acuta, priore longe graviore, summam minitante inflammationem, pulsus consuetæ cruditatis fuit, magnus, & fortis, & celer, minime autem durus : igitur non fuit, qualem in cruditate *Cl. Borden* describit, contractus, compressus, frequens, sat durus.

2da Recidivæ die pauca excreatio, Alvi tormina cum ejusdem quaterna, eaque cocta, exoneratione. Partim coctæ urinæ, partim hypostaticæ. Sudor. Debuisset quadruplex pulsuum fuisse complicatio, pectoralis, intestinalis.

nalis, renalis, sudatorii; intestinalis autem & renalis pulsus cæteris superiores. Pulsus autem subdurus fuit, celer, admodum æqualis.

3. Recidivæ die Tussicula frequens cum fere crudis sputis, paucis. Terna Alvus. Hypostasis urinæ. Sudor continuus, isque quidem universus, faciei autem præprimis. Quadruplicis compositionis pulsus, heri descriptus, adesse & hodie debuisset: qui tamen & durus fuit, & plenus, & fortis, & æqualis.

4. Rec. die Respiratio pessima, anxietatesque. Tormina alvi. Vultus sudans; oppressi pulmonis, cordisque, testis. Alvi dejectio. Urinæ ex jumentosis cito hypostaticæ. Hic & irritationis pulsus, & intestinalis, & urinosus, deprehendendi potissimum fuissent. Pulsus vero hoc die inæqualis fuit, remittens, intermittens-

tensque sic, ut unicus fortis ictus, magnusque, mox tres debiles admodum, perciperentur; tum vel remissio, vel intermissio sequeretur; idemque repeteret ictuum ordo. Pulsus perfecte talem neque *Solanus* descripsit, neque *Bordeus*.

5. Recid. die. Alvus cum Cucurbitinorum Vermium motu & excretionem. Pulsus primum omni modo inæqualis, remittens, intermittens; deinde fere æqualis; postmodum intermissio notabilis post quemlibet quartum ictum; exinde denuo fortior, tardiorque quam heri; tandem celerior, minusque fortis, cum leviori inæqualitate, intermissioneque longe rarissima. Hunc pulsum vermium indicare motum non ex Recentiorum dogmate, verum a remota Antiquitate, propriaque experientia, sic edocti sumus, ut sæpe Vermium ejusmodi

di pulsus sit, sæpe etiam minime; ut docebunt sequentia.

6. die Rec. medio, inchoante die critico 24. totius morbi, leve naris dextræ stillicidium; frequens tussis; alvus, cum Teniæ portionibus; urinæ partim jumentosæ, partim criticæ; frequens fudor, multusque. Hic pulsus nasalis dicrotus; hîc dicrotus pectoralis, mollis plenus dilatatus, præter reduplicationem æqualis; hîc intestinalis, inæqualis, remittens, intermittensve; hîc quoque renalis gradatim descendens, & demum sudatorius gradatim scandens, mollisque, debuissent adesse, mirumque præ omnium confusione pulsum, solis eruditissimis digitis, si vera perhibentur, discriminandum, exhibere tangentibus; dominante nihilominus dicroto, duplicem quippe ob causam præsentem.

Interea pulsus nihil horum exhibuit. Et subdurus fuit, & fortis, & celer, nihilque reduplicans, rhytmo inæqualis duntaxat.

Die 7. Rec. Sputa quædam cocta. Urinæ tardius hypostaticæ. Sudor copiosus, diuturnus, universus. Debuisset pulsus esse pectoralis, dicrotus scilicet in singula pulsatione, mollis, plenus, dilatatus, & cum sua reduplicatione æqualis. Debuissetque & cum pulsu inciduo, gradatim adscendente, & cum renali gradatim descendente, esse conjunctus; attamen non obstante rerum, sibi maxime contrariarum, mutua confusione, ab Adeptis interstinguendus. Nos autem nihil ejusmodi, sed pulsum magis minusque celerem, naturaliter mollem, rhytmo inæqualem, deprehendimus.

Die Rec. 8. pulsus maxime notandus fuit. Per octavi diei partem mediam

diam posteriorem, prioremque Noni
 mediam partem, Respiratio parva
 erat; Alvus excreta duodecies, cru-
 da, coctaque, cum octava autem alvo
 Tenia suo cum filo emissa est; sudor
 ingens, atque diuturnus. Interea
 excepta quadam pulsus ad vespervas
 inæqualitate, fuit is semper adeo æqua-
 lis, ut, quantamcunque diligentiam
 adhiberemus, illum absolute æqua-
 lem pronunciare cogeremur. Celeri-
 tas non semper æqualis erat. Profe-
 cto pulsus duo, vario quidem modo,
 distinctissime tamen, notabiliterque
 inæquales, debuissent adesse.

Die Recid. 9. Sputa subcocta, tor-
 mina ventris sine alvo, urinæ turbi-
 dæ, sudor. Iterum pro pulsu pecto-
 rali, intestinali, renali, & inciduo,
 habuimus tota die æquabilissimum
 pulsum, fortemque, ac naturaliter

Pars XII.

I

mol-

mollem ; sola aliqua celeritate peccantem.

Die 10. Tussis laboriosa cum paucis sputis coctis ; cocta , eaque frequens , alvus ; urinæ crudæ ; sudor non levans. Hic cum præcedentibus pulsibus quatuor , pulsus irritationis conjunctus esse debuisset : verum quinque horum pulsum ne unicus quidem aderat ; e contrario fuit hodiernus pulsus exemplar æqualitatis , & modica tantummodo , eaque inconstanti , celeritate peccans.

Die 11. Vomitus , alvus , sudor , cum pulsu æquali , fere per omnia naturali.

Die 12. Alvus copiosa , subcocta ; urina crudior ; sudor : pulsus , excepta pauca celeritate naturalis , æqualis.

Die 13. Anagoge major ; Alvus subcocta , coctave , jam in diem duodecimum ; urina pro parte cocta ; sudor.

dor. Loco pulsus dicroti, inæqualis, intermittens, descendens gradatim, gradatimque ascendens, atque mollis, habuimus semper æqualissimum, ac præter modicam celeritatem sanissimum pulsum.

Die 14. cum pulsu celeri quidem admodum, æquali tamen, terna semicocta alvus, & urinæ hypostaticæ.

Die Recidivæ 15. alvus quinquies reddita, & hypostatica urina. Pulsus intestinalis scilicet inæqualis, remittens, intermittensve; pulsus renalis gradatim diminuens, atque mollis, adesse debuissent: verum adfuit subdurus hodie, & celer, & perfectissimæ æqualitatis.

Die 16. Cum pulsu modice celeri, summeque æquali, Alvus ter & decies reddita est, & urinarum aliæ jumentosæ perstitere, tarde aliæ deposuere.

Die 17. Excretio pectoralis dicrotum pulsum poscebat; Alvus reddita sexies, cum Teniæ excrementis, inæqualem, intermittentem; Urina, gradatim descendentem. Fuit tamen mane admodum, de die minus, celer pulsus; cætera bonus, æqualis.

Die 18. cum alvo quaterna & urinarum una hypostatica, arenosa, altera crudiore; æqualis pulsus fuit, naturali paulo celerior.

Die 19. idem fere, ut & seq. usque ad 26.

Die 27. idem, nisi quod frequentior tussis sit, sputo quidem pauco, at frequentiore scretu. Loco pulsus dicroti, intermittentis, ac per gradus descendentis, habuimus admodum celerem pulsum, bonum autem, & æqualem.

Die 28. Quædam expectoratio. Vomitus. Alvus semicocta sexies. Urina

rina cruda. Loco pulsus & dicroti,
& intermittentis, & irritationis, pul-
sus fuit celer admodum, & æqualis.
Similiter & sequentibus 29. 30. 31.
diebus.

Die 32. Stillicidium sanguinis ex
læva nare. Ter alvus. Pro pulsu na-
fali, & intestinali, habuimus pulsum
cum celeritate æquabilissimum.

Die 33. Vomitu, & hæmorrhagia
narium exceptis, similes priorum die-
rum fuere observationes, usque ad
diem 45.

Die 46. Recidivæ medio elapso,
inchoante die critico 64. totius mor-
bi, pulsus constanter 95. ictus sinistro
in brachio; ictus 115. in dextro, da-
bat in minuto primo. Horis octo vel
novem exinde elapsis, numerabantur
utroque in pulsu ictus 140. 150. imo
& 160. in repetitis sæpe per varia mi-
nuta experimentis. Notavimusque

tunc inæqualitatem tantam, ut primo pulsationes & fortes, & lentæ, & æquales sex, septemve adessent, quas mox 50. 70. 100. pulsationes debiliores, rapidissimæque, subsequerentur: iterumque post pulsationes sex, septemve illas fortes, lentas, æquales, numerosæ illæ rapidissimæque adverterentur: hoc ita plurium horarum spatium. Hujusmodi pulsum nec *Solanus*, nec *clari* in *Gallia* Viri, unquam observarunt. Cruditas apparebat in sanguine misso, augmentoque caloris.

Atque ita morbum, ut capite 2do constitit, ad diem 156. prosequuti, nunquam ad varios excretorios motus ejusmodi pulsus percepimus, cujusmodi *Novæ doctrinæ* Autores &prehendisse se arbitrantur, & scriptis consignarunt: præterea eosdem talesprehendimus, absque ullo motu

cri-

critico, crifive, contingente. Magis hoc evincet exemplum fequens.

Sufcepimus in Nofocomium, die 19. Aprilis currentis anni, feptuagenariam ancillam, tam violenta laborantem Peripneumonia, ut, pofthabita fenectute, fexies oportuerit ipfi venam tundi. Pulfum toto in morbo, ad XI. diem ufque plenum, fortem, celerem valde, nonnunquam fubdurrum, deprehendimus, nunquam vero inæqualem; licet a die 7. ad 11. urina, ac fputis judicata, fudoribusque, fuerit.

Elapfa autem media die *undecima*, pulfus ex forti, magno, frequentique & celeri, hunc in modum mutabatur:

Primo ictus erat magnus, plenus, fortis. Hunc excipiebant duo, tresve, pulfus celeres, parvi, debiles. Poftque hos intermiffio ejufmodi, ut

eo tempore tres tales parvi pulsus facile potuissent intercurrere. Repetebat ictus fortis, magnus, plenus: sequutosque pro more tres debiles, excipiebat Intermissio. Magnus autem ille pulsus tale temporis intervallum post se habebat, ut, si continuasset, lentus fuisset appellandus.

Explorato sic per horæ quadrantem pulsu dextro, sinistrum carpum, alii post alios, prehendimus. Porro in hocce nullus omnino magnus pulsus, verum parvus & inæqualis, cum intermissione.

Elapsis 15. minutis primis, idem sinister pulsus, horæ exploratus quadrante, unicum duntaxat fortem magnumque ictum habuit, reliquos omnes debiles, & inæquales, cum intermissione. Ter, quater, adhuc repetito examine, pulsus perseveravit talis esse, qualem utroque in brachio de-

descripsi: elapso autem quadrihorio, cepit pulsus sinister celer modo, sed æqualis, esse; dexter autem idem, qui prior, erat.

Die 12. morbi mane ac vespere, inæqualitate pulsus alter erat alteri similis; & hoc quidem ordine inæqualitatis: Ictus magni, fortes, pleni, æquales, non celeres, tres, quatuor, sex, decem, viginti, aliquando & triginta, percipiebantur; deinde tres, quatuor, quinque, parvi, debiles, inæquales, celeres; post hosce vel intermissio, vel remissio, vel neutra, ita ut sine intermissione, remissioneve, ictus magni redirent. Hic, inquam, pulsum mane ac vespere modus erat; die cæterum tota bonus, æqualisque erat pulsus, unica peccans frequentia.

Die 13. Morbi pulsus sic tota quidem die fuit, ut heri mane ac vespere.

Die 14. Pulsus toto quidem die inæqualis, modo autem admodum variante. Uno tempore ictus fortis unicus, & unicus debilis: alio unicus fortis, & 2. 3. 4. debiles; debiles autem inter se cum tempore tum rhythmo inæquales. Alia hora pulsus 3. 4. 5. fortes, pleni, magni, æquales, & mox parvi plures, inæquales omnimodo. Plerumque inter ultimum parvum, primumque magnum, intermissio observabatur unius, aliquando & duorum pulsuum, rarius pro intermissione remissio erat. Nonnunquam tempora dabantur, ut 10. 20. 50. 100. 115. ictus & fortes perciperentur, & lenti, & propemodum æquales, priusquam enarratæ sequerentur inæqualitates. Erantque debiles pulsus semper celeres; fortes plerumque naturaliter lenti. Et accidebat, ut post fortem pulsum remissio

missio observaretur. Inter ictus fortes aliquoties intercessit, qui cum forti *dicrotus* dicendus esset. Pluries dormienti feminæ pulsum exploravimus, num fors alius esset, curiosi; minime vero, nisi rarissime, ordinationem, quam eidem vigilianti, deprehendimus.

Quod autem notari præcipue velim, pulcerrima functionum omnium, cum hoc pulsu, Restitutio est, omniumque criticarum excretionum absentia; pauca sputa cocta, rarioremque urinarum hypostasim, quam ante hunc pulsum frequentiore observaveramus, si exceperitis. Perseveravitque idem ille pulsus, in 22. usque diem, quando sana, & robusta, Nosocomio, me reluctante, valedixit.

Plures Medicinæ studiosi, qui in *Aureo monte*, ubi famula est, habitant, ejusque sæpe pulsum explorant, pul-
sum

sum & inæqualem, & intermittentem perpetuo esse testantur, idque in hunc usque diem.

Itaque 1mo Pulsus & superior fuit, & duplici modo inferior, citra evacuationem criticam; saltem non aliam, eamque longe pauciorē, quam olim ante XI. diem cum æquali admodum pulsu, observaveramus.

2do Cum abnormi ejusmodi pulsu perseverante, febris cum omnibus suis symptomatibus emendatio, & cessatio, viriumque in integrum restitutio, observatæ sunt.

3^{tio} Pulsus in cruditate æqualis, ad crīsim fere perfectam factus intermittens, atque inæqualis, sicque permanens, simillimus pulsui Mercatoris, descripto pag. 40. ubi de naturaliter Intermittente agebatur.

§. VII. Addiderim & aliam Historiam. Die 7. Nov. proxime elapsi, ducta

ducta ad nos mulier est, 26. annorum, maritata, Febris suæ acutæ die tertio. Huic die illo subdurus pulsus, fortis, celer, & æqualis, morbi cum augmento. Diei quarti principio pulsus fortis, celerior, major, plenior, subdurus, tempore inæqualis sic, ut ictus complures perciperentur omnino æquales, sequerentur mox plures alii, rhytmo quidem æquales, prioribus vero celeriores: repeterentque ictus multi minus celeres, & ordine eodem plures multo celeriores. Porro & celeriores erant rhytmo, temporeque, æquales inter sese; & minus celeres pariter. Atque hæc omnia morbi cum incremento. Hujusmodi necdum recentiores meminere Scriptores. Horis quatuor exin elapsis, pulsus omni modo æqualis erat, unica peccans crebritate. Transactis denuo horis decem, pulsus celer fuit, & plenus

nus, & æqualis tempore; rhytmo autem inæqualis sic, ut pulsus unicus, isque fortis, & unicus debilior; tempore sibi admodum æquales, alternarent perpetuo. Hic profecto Dicrotus non fuit, cum Dicrotus suos ictus ambos tam celeres edat, ut pro una diastole habeatur; illi vero notabilem ostenderent inter singulos ictus contractionem. Estque ob id alius omnino a Dicroto pulsus, Recentioribus Scriptoribus priore haud minus ignotus.

Uterque autem hic ægrotantis nostræ pulsus, in Cruditatis augmento, variasque inter Venæ sectiones perceptus, nequaquam Irritationis ille, Cruditatisque pulsus fuit, qualis a Viris clarissimis describitur, qualisque sæpissime a cruditate longe abesse apprehenditur.

Cum

Cum principio 5. diei æqualis esse pulsus cepit: & quamvis ad undecimam usque diem magnitudine, duritie, ac celeritate mutaretur, nunquam tamen ultra inæqualis fuit; modo aliquantillam, vix perceptibilem, raroque observabilem excipias, die finiente septimo, ceptoque octavo, inæqualitatem: quibus nihilominus diebus, & Dicrotus debuisset esse propter narium Hæmorrhagiam, quæ unciae unius pondere die septimo, quæ pondere unciarum trium die nono, contigit; & Intestinalis, Renalisque, ob criticas tum alvos, tum urinas.

Ab undecimo ad quartum decimum diem pulsus sanissimus fuit.

A die vero 14. intermittere pulsus cepit, remittereque, & habere ictus nonnunquam 5. vel 6. nonnunquam 20. 30. 40. & ultra, fortes, plenosque & æquales, deinde debiliores,
atque

atque inæquales, aliquoties sic decrescentes, ut ictus aut tertius aut quartus, quintusve, vix ultra perciperetur; sæpius autem citra decrementum inæquales erant.

Atque hunc in modum femina pulsum post Crisín habuit, cum functionum omnium restitutione, usque ad diei 20. principium, quo proprios repetere lares voluit. Ita ut quivis facile per se perspiciat, quæcunque a claris Viris signa ex pulsu petantur, ea iterum hac in ægra sic fefellisse, ut & ante Crisín, sub eaque, deessent; & post eandem, redditamque sanitatem, manifesto, abunde, constanterque, perciperentur.

Nunquid ut præcedentis, ita & hujus feminae pulsus, hoc a Natura haberet? An id potius tribuendum foret latenti Nervorum Diathesi, a morbo genitæ, & necdum perfecte

sa-

fanatæ? Ut sic a motu majore, a chylo copiosiore, quodammodo irritarentur Nervi, hancque pulsuum generarent inconstantiam; eodem pene modo, quo *Cl. Morgagni* pulsuum celeritatem, in reconvalescentibus sæpe notabilem, similibus causis tribuere videtur? Rediit hæc femina, sexto die post suum e Nosocomio egressum, de Odontalgia a dente carioso conquerens; pulsuum autem eundem, quam antea, habens.

§. VIII. Sub idem tempus hominem suscepimus, fabrum lignarium, qui optima valetudine perpetuo gaudens, febre ephemera nunc laborabat. Sanitatem ilico adeptus, per dies autem quatuor in Nosocomio adhuc moratus, pulsuum habuit lentum ita, ut brevia febre numerarentur ictus 50. 51. tempore minuti primi; quo vero a febre remotior erat, eo lentio-

rem: sic ut ultimo, quo aderat, die, ictus 40. 41. duntaxat perciperentur. Hic autem pulsus erat ejus jacentis: fedentis vero, stantisque, decem & ultra ictus plures facile dabantur. Perpetuo autem eo in pulsu lento duo celeres, post singulos aut 10. aut 20. aut plures etiam ictus, percipiebantur, ad Dicrotum, secundum *Cl. Bordeu*, referendi. Verum quantumvis perpetuus ille Dicrotus omnibus adefset diebus, nulla excretio critica prodit, utpote nec necessaria, nec possibilis, materie morbosa non existente. Examen decies & ultra diebus singulis, ut in omnibus ægris fit, repetitum fuit, idemque inventum semper.

§. IX. Si opus esset, *Quingentorum, & ultra, ægrorum Diariis*, exacte omnia, quæ ad Pulsum, cæteraque pertinent, notantibus; & quæ

mox

mox retuli, confirmare possem, & præterea probare sequentia.

1mo Non paucos morbos acutos existere, quibus præter celeritatis, duritieique variationem, nulla notabilis pulsuum mutatio accadat, siue cruditatis tempora, siue coctionis, crisesque, spectaveris.

2do Acutos dari, in quibus novæ pulsuum historiæ observentur: eo rarius tamen ea significantes, quæ earum Autores velint, quo crebrius vel nullam habeant evacuationem subsequam, vel indicatæ prorsus contrariam: raros vero ita esse casuum ab Autoribus illis memoratorum eventus, ut nihil minus, quam practicam condere regulam possint. Quid, quod ipsis hisce Autoribus idem videatur? Omnes enim, ut *Nibel*, *Bordeu*, *Mennuret*, novam suam doctrinam statu minare satagunt testimoniis *Wieri*, &

Prosperi Alpini, qui in morbis desperatis pulsum intermittentem, ceu Diarrhoeæ, & criticæ, & præter omnium expectationem salutaris, deprehendere præsagium. Profecto quod duobus abhinc sæculis *Wierus*, quod sefqui abhinc sæculo *Prosper Alpinus*, semel observaverint, & tanquam plane insolitum, imo, ut *Alpini* verbis loquar, ut monstrosum, notaverint; viri, inquam, in rebus examinandis & adnotandis haud minus accurati, quam seduli; qui si frequenter similia observassent, ea non ut rarissima, saltem semel a Natura moniti, & in similia intenti, enarrare potuissent; annon inde Autores novarum rerum suam potius sententiam refelli, quam firmari videant? Et qui ex illis, post præclari *Morgagni* operis editionem, scripserunt, prioribus & hunc Autorem addere potuissent, qui, ut pag. 34. retuli,

tuli, unicum ejusmodi similem casum expertus, haud minus quam *Prosper Alpinus*, & *Wierus*, summam ejusdem nos docuit raritatem.

4to Dico varias pulsum modificationes longe numerosiores iis, quarum novi Autores meminerint, observari; sed in diagnosi, atque prognosi, æque, quam illas, quas ipsi retulerint, esse elingues. Quarundam & capite priore, & hocce, memini; alias dabo.

Anno 1767. 16. Nov. infuetum pulsum ordinem in puella observavimus, Generosæ Dominæ hæc a cubiculis, acuta febre corripitur, principioque alterius dici venam tunditur; vix autem sex unciis effusis cruoris, in animi deliquium cadit, & iterato quidem; dumque eo die finiente induitur vestibus, Nosocomium Gestatorio inferenda, demum linquitur animo. Necdum finito

penitus morbi secundo die, aut saltem vix tertio inchoato, Confluentium itaque in morem, prodire vidimus Variolas, quæ nihilominus discretæ fuerent, nonnullis in plagis cohærentes. Pulcre prodierunt; & ægra bene habente, papulæ superiores jam exaruerant, quando die ab eruptione nona pulsum mirabilem observabamus. Fuerat ille ab ipsa eruptione vix febrilis, optimusque omni nota. Octavo autem eruptionis die, fortis eousque, plenus, æqualis, celeritate naturalis, inæqualis reddi rhytmo, temporeque, cepit, neque pejorante morbo, neque papulis supervenientibus novis. Sed die 9no cum optime valeret, jamque duas cum dimidia horas vespere dormiret, contigit, ut post sextam vespertinam ægros invisens, pulsum huic explorarem dormienti, ut ipsi pluries, ut aliis sæpe, explorare soleo.

leo. Interea oculos aperit illa, & in nos, subridens, & tranquilla, convertit. Ab hoc momento pulsus compressus & constrictus fuit per intervalla, idque longiore tempore; valde inæqualis tempore ac rhytmo, celerior per intercapedines, tardiorque; intermittens dein spatio integri ictus; deinde pulsus plures & magni, & æquales; quibus succedere parvi & inæquales sic, ut gradatim diminuerent in quarto pulsu pene evanescerent. Has porro modificationes sæpe repetiverunt, diuque continuarunt. Interim neque hoc die, neque in sequentibus, neque in Variolis siccantibus, quid sinistri contigit, & in consuetis corporis excretionibus ne vel minima quidem aut depravatio contigit, aut mutatio. Pulsus igitur adeo novus fuit, ut in recens descriptis non deprehendatur illius per omnia similis.

Neque in iisdem reperiri pulsus est, quem anno 1767. in femina acutè laborante percepimus; sic ut quatuor vel quinque ictus gradatim descenderent, totidemque gradatim ascenderent, & tempore notabiliore gradationem hanc æquabilissimam perpetuarent.

Non meminerunt Pulsus, quem elapsi proxime Augusti die 5. & sequentibus, notavimus in femina, quæ sex dies Dysenteriam, febris expers, perpeffa, in acutam febrem inciderrat, una cum Dysenteria pridie cessantem, quam in Nosocomium inferretur. Ictus primum boni aliquot, & naturales erant: celeres ictus sequebantur tres, quatuor, decrescendo per gradus sic, ut vix percipiendus quartus esset: sequebatur tunc asphyxia & pulsus integri, & sesqui alterius pulsus tempore. Repetebant suos deinde ictus

ictus illæ pulsationes priores boni naturales, sequebantur celeres &c.

Aliqua ex parte invenimus hic Hepaticum Claris Viris dictum pulsum, excepta inæqualitate gradationis, prætervisa illis, nobis observata. Verum enim vero nihil vitii in Hepate animadvertendum fuit, neque ejusdem observata crisis est. Quid, quod pridie, quam ad nos duceretur, solutus sic morbus esset, ut nos in illa nullam unquam febrim deprehenderimus?

Quin etiam æquali ordine intestinalem pulsum deprehendimus, propter remissionem intermissionemque: verum aliæ, quam naturales excretionibus alvinæ, affuere nunquam. Evanueruntque quivis isti pulsus intra 24. horarum spatium in corpore non febrili, sed pulcre reconvalescente, citra vel minimam evacuationem, quæ

pulsuum variis responderet modificationibus.

Sub finem vero, antequam evanescerent, Pulsus, quem forsan Dicroton appellabunt, se cum omnibus hisce modificationibus intermiscebat. Duo scilicet ictus celerrimi, sic autem disjuncti, ut inter eosdem perfecta perciperetur systole; inter ictus vero illos, tardiores alii, æqualesque deprehendebantur. Si ergo Dicrotus ejusmodi pulsus vocandus est, accesserat jam tertius pulsus, cujusdam sanguineæ evacuationis prænuntius; fin minus, saltem evacuationis muci, gutturis, aut sputorum pulmonis; quarum tamen omnium nulla apparuit.

Est hac occasione quid in transitu monendum. Tres hi pulsus non fuerint inter se commisti, atque confusi, ut Novæ doctrinæ scriptores suos varios

rios pulsus esse ajunt; monentes propterea interstingui eosdem, nisi ab exercitatissimis, posse. Quum igitur nostri tres veluti pulsus eum ordinem fervarent, ut priorem sequens, sequentem posterior exciperet, normamque perpetuo repeterent eandem, clare evincitur pulsum talem necdum ab illis aut observatum, aut notatum fuisse.

Aliquid tamen nostræ feminae contigit, quod ad hunc pulsum novi Auctores referunt. Postquam enim pulsus pro parte Hepaticus, pulsusque Intestinalis, tertio exinde die, citra vel minimam evacuationem *relativam*, disparuissent, solus pulsus naturalis cum rariore Dicroto superfuit. Die quarto duos ictus celeriores mox duo & aliquoties tres, debiliores subsequantur, ordine sic decrecentes, ut ultimus vix esset percipiendus. Hic

notam aliquam habemus uterini pulsus, qui & reduplicationem habet, & inæqualitatem; haud tamen inæqualitatem regularem: cum jam hic adesset regularis inæqualitas, ea profecto non fuit inæqualitas uterini, sed renalis pulsus: fatendumque est, hoc ipso die duas cum hypostasi urinas prodiisse.

Quinto die post bonam noctem pulsus simpliciter dicrotus fuit: æqualis enim cum rariore reduplicatione erat: hocque die prodire, qui spatium bimestri defuerant, Menses.

Ab hoc die urina semper naturalis fuit, colore, odore, copia, contentis. Moneo hoc, propter id, quod sequitur.

Cum menses a meridie fluere cepissent, vespere pulsus haud ultra Uterinus fuit, sed. perfecte naturalis, & sanus: sera vespera levissime inæqualis.

Sexto

Sexto die , post bonam noctem numerantur 6. 8. 10. 12. cum æquales ictus , tum fortes. Sequuntur decrescendi ordine ictus 3. 4. 5. sic decrescientes , ut ultimus debilis admodum sit. Sequitur Asphyxia, aut integræ , aut fœsqui , pulsationis. Inchoant denuo ictus illi æquales , fortesque , & ordine perpetuo , atque inviolato , reliqui.

Notari meretur vespere præcedente pulsum , aut naturalem , aut fere naturalem fuisse , sine ulla reduplicatione ; nocte tamen , pro feminae more , admodum largum , die parcum , Mensium adfuisse fluxum. Hodie autem in descripto mox pulsu reduplicatio observatur , ast longe rarissima , quamvis menses pergant.

Septimo die perseverat pulsus ille mirus , deest autem dicrotus , fluente
licet

licet cruore menstruo : & qui heri non nisi ad 4. aut 5. gradus decreſcebant iſtus, ii hodie ad 6. gradum decreſcunt.

Octavo die, ceſſantibus fere Catameniiſ, pulſus idem, qui heri, ſed neque ita continuos illos iſtus habens, neque adeo conſpicuos. Sanitati porro integræ reddita mulier, domum petiit: fruſtra me hortante, ut ad confirmandam ſanitatem adhuc octiduo, quo tempore continuare experimenta potuiſſemus, in Noſocomio maneret.

Quod longior in hiſce referendis fuerim, æqui bonique conſulent Lectores mei benevoli, ut qui modo monſtrare anniſus fuerim, ſi quid in hiſce contigiffe aliquoties viſum ſit, multa præterea, eaque mirabilia contingere, quorum, æque quam priorum, neque cauſam aſſequi, neque

rationem, possimus: nullasque sane ex iisdem practicas condere leges oportere, quando millies ejusmodi observata fileant, prodeuntibus nihilominus, quæ morbum solvant, quæ sospitent ægrum, evacuationibus; quando etiam signa ejusmodi compareant, quæ vel nullam evacuationem, vel longe aliam, sibi habeant subsequenter: quando denique videamus Autores, qui ad unam evacuationem, v. g. mensium, longorum annorum studium admoventes, ejusmodi pulsuum modificationes non observaverint; *Mercatos volo, Sanctorinos, Freindios, Telleros, &c.*

Tandem neque præteriri oportet, ratione totius corporis novæ doctrinæ, Exp. Virum *Nibel* inciduum *Solani* pulsum nunquam deprehendere potuisse: Virum clarissimum *Bordeu*, cum Sociis suis, præclaris Viris, pulsum

sum Sudoris, cognitu difficilem, ac si centies illum explorasset, multa auctoritate definientem, cognoscereque docentem, nihilominus ingenue fateri, esse pulsum rarissimum, eo quod, contra *Hippocratem*, cunctosque fere Medicos, statuerit vix dari sudorum crises: ab iisdem claris Viris pulsum renalem simplicem, veluti ex millenis propemodum observatis, Præceptorum more definiri, dum eundem simplicem pulsum adesse negent, & ex ejusdem cum aliis compositione hunc internoscere, interstinguereque nullatenus queant: a *Nihello* castigari *Solanum*, minus accurata, nimisque generalia, illum statuisse, docente: *Gallos* viros clarissimos a *Solani Nibellicque* placitis, discedere, eaque imperfecta, defectuosa, atque erronea habere, suas ipsorum observationes accuratiores, suasque veriores esse leges,

glo-

gloriantes : tandem hanc ipsam novam Gallorum Medicorum doctrinam ab aliis ejusdem Gentis Medicis, viris præclarissimis, non minus ut detrimentosam, quam paradoxam, publice notari. Dum hæc omnia mente attenta revolveo, non modo, prioris meæ conclusionis tenax, observationes de pulsu novas in Belgio, Austriaque haud observari dicam; verum etiam nullibi terrarum veras aut observari, aut observari posse, enuntiabo.

CAPUT IV.

DE

DAMNO, QUOD A NEOTERICORUM DE PULSU PLACI-

TIS MEDICINA PATITUR.

§. I. *Noxia nova doctrina est, quod veram
Medicinam subvertat. Recensentur ejus-*
Pars XII. L dem

dem Auctorum argumenta de Hippocratis Pythagorismo; de Contradictione ejusdem doctrinae; de eodem Spectatore Naturæ otioso; de Galeni, Celsique, ab Hippocrate discrepantia; tandem de sententiarum imparilitate inter ejusdem Sectatores principes. §. II. Refutatur ex ipso Hippocrate, quo accusatur, Pythagorismus. §. III. Refellitur argumentum petitum ex Galeno. §. IV. Eodemque modo ad illud Celsi respondetur. §. V. Responsio ad 4. Et 5. argumentum. §. VI. Defensio Boerhaavii, a criminationibus Recentis Doctrinae Auctorum. §. VII. Contrascriptum eorum, qui contendunt ideo duntaxat ab Hippocrate, Veteribusque, verita purgantia fuisse in Acutis, quod carerent blandioribus; ostenditurque, Et talia illos habuisse. Ea de causa, de modis veterum solvendæ alvi per glandes differitur; deinde per clysmata; denique per purgantia: ac primum quidem de Peplio, acri quidem medicamento, sed quod redderent præparatione mitissimum. Eaque occasione plura acriora medicamenta recensentur, quæ obtundit, bebetatque præparatio: deinde de

διωζόμεναι, cathartico blando, cujus ad purgandum Hippocrati, *Vetustioribusque, frequens usus. Veterum & emetica mitia, valde.* §. VIII. *Et sero nimis, & frustra, Recentiores quæstionem refricant, Hippocratisne, an aliorum, in Acutis methodus amplectenda imitandaque sit? cum toties irrevocabiliterque, decisa fuerit.*

§. I. **V**iri clarissimi ab inclyta Facultate Medica Parisina ad examinandum Cl. Borden librum delecti, eundem tanquam Praxi detrimento-sum, Facultati, ut supra monui, denuntiaverunt. Vere utique, ac præclare! si praxin *Hippocraticam*, unice veram, tutamque, obscurari inde, & labefactari, difficilem Tironibus, odiosamque reddi, intellexerint: ego saltem hoc fundamento innixus, id probare conabor.

Duplicem ob causam Clarissimus Borden, tam in Libro de *Crisibus*, quam

in eo de *Pulsibus*, & quotquot in laudem Novæ doctrinæ, confirmatio- nemque, scripserint, haud negligere modo *Hippocratem*, verum etiam flo- cifacere, irridereque, conati sunt: nam & propriæ ipsorum praxeos tu- tamen, & Novæ sententiæ confirma- tio, hoc poposcerunt. Expendamus eorum rationes.

Primo, *Hippocratis* doctrinam vi- lipendunt, quod erroneæ *Pythagori- smi* Theoriæ innixa, superstructaque sit. Deinde *Hippocratem* esse ajunt, qui sibi ubique contradicat, Autorem. Tandem illum, quod otiosus fuerit Naturæ spectator, vanum, inutilem- que practicum esse; sic ut Opera ejus titulo *Meditationis de Morte* insignien- da forent.

Secundo, *Galenum* quidem ruinam minitantem hanc doctrinam fulcire in- tendisse, petita ex Astronomia Theo- ria,

ria, sed hoc ipso ejus ruinam accelerasse.

Tertio *Celsum* doctrinæ *Hippocraticæ* incertitudinem demonstrasse, erroresque, & contradictiones.

Quarto, etiam ipsos Hippocraticorum Placitorum Patronos, *Sydenhamum*, *Hoffmannum*, *Boerhaavium*, & ab *Hippocrate* recedere, & inter sese discrepare, & singulos sibiinet singulis contradicere: hincque evidenter constare, quam vana, quam labilis, quam precaria, infirmaque, circa præcipua Prognoseos, ac Curationis capita, & *Hippocratis*, & totius ejusdem Sectæ, placita sint.

Unica responsione hæc omnia argumenta explodi possunt. Duo enim in omnibus illorum Scriptis mirabundi notamus: primo, quemadmodum altera in pagina *Hippocratem* vituperant, in altera laudant; sic ut vitu-

peria deleat plenitudo laudis: secundo, quando ipsis cum multis Adversariis dimicandum est, potentissima ex *Hippocrate* arma petunt. Utroque hoc, quibusvis inter legendum obvio, ita vim suorum sophismorum enervant, destruuntque, ut alia refutatione non egeant. At vero quum ipsis demonstrandum sit, quod æque errent *Hippocratem* laudantes, quam vituperantes, ad singula capita objectionum respondere debeo.

§. II. Ac primo quidem nihil facilius erit, quam *Hippocratem* *Pythagorismo* purgare. Qui enim eum accusare ausint, quod Acutorum morborum crises determinaverit septenariis, ut dierum 7. 14. 21. 27. 34. 41. aliorumque morborum crises septenario, & hebdomadam, & mensium, & annorum; eo quod in *Pythagorica schola* septenarius numerus maxime no-

tabilis, efficax, facerque haberetur; illi, quod pace illorum dixerim, non videntur *Hippocratis* volumina sic legisse, ut quid ibi aut docuerit, aut rejecerit, testari queant. Erroremne septenariorum sapiat dies criticos posuisse die 3. & 4. & 5. & 7. & 9. & 11. 14. 17. 20. 24. 27. 31. 34. 40. &c. Quam umbram Pythagorici de septenario numero idoli hic vident?

Præfagi autem ejusmodi responsi, *Hippocratem* in criticis diebus enumerandis, determinandisque, ita variantem conqueruntur, ut quid in iisdem aut statuas, aut neges, penitus ignores.

Profecto dum recensio horum dierum adeo dissimilis videtur in variis *Hippocratis* Libris, ut in *Aphorismorum* 2. & 4. sectione, *Epidemiorum* Libro 1. in Libro *Prognosticorum*, in eo de *Crisibus*, &c. hoc, quod objicitur, incautis, & in

studio *Hippocratico* minus versatis, sic apparere posse, non est quod negem: verum si ipsis placuerit ea inspicere, quæ in hanc rem, in *Tomo primo* hujus horni mei operis, ex toto *Hippocrate* collegerim, vix ultra hanc suam tueri sententiam poterunt. Videbunt Librariorum, seu Notariorum errore contigisse, ut Numeri, Alphabeti Literis, inter sese multum sæpe consimilibus, vietoque in Exemplari non raro obsoletis, expressi, nonnisi mendose admodum transcripti fuerint, numerorumque hoc pacto errores oborti: quam ipsam ob causam Græci Notarii Hebraicos codices Hellenismo donantes, sic numerales Hebræorum Literas transtulere, ut Chronologia sacra, aliquot Centenariorum annorum augmento, a vera mundi ætate differre credatur.

Por-

Porro hanc ipsissimam ejus , de quo agimus, extitisse causam, clare ex eo probatur, quod *Hippocrates* in Epidemiorum Libris illos ipsos numeros suis criticis diebus adscripserit, quos supra enuntiavi; minime vero hos, quos quædam alia ejusdem Opera, dictam ob causam, dedere erroneos.

Sed secundo, *Hippocrates* numeravit aliquando dies criticos bonos, unicōs; nonnunquam non minus criticos dies letales, recidivosque, quam bonos; aliquoties & criticos, qui rarius, qui præter morem, insolitis prorsum diebus contigissent; ut Tabella probat, quam hujus Operis Tomo primo inferui. Evidens igitur fit, neque Pythagorica doctrina unquam aut deceptum *Hippocratem* fuisse, aut decepisse, neque in enumerandis criticis diebus a sese ipso discrepasse.

L 5 Sed

Sed de Titulo *Meditationis Mortis*, quem immortalibus Coi codicibus Viri clari gestiunt præfigere, quid demum dicam? Quasi tantus ille Vir in id unice operam navasset omnem, ut in sui interitum Naturam tendentem observaret, describeret! Mortes, fa-teor, miserandas candidus, multas-que, enarravit. Testes *Epidemiorum Libri* sunt, alii-que complures. At vero maluissentne illi ut, Sycophan-tarum cujusque sæculi more, suarum in curando fortunarum unice memi-nisset, infortunii omnis supressisset me-moriam? Id sane frustra a Viro ex-spectaveris, qui & aliorum, & sua, haud infortunia duntaxat, sed aluci-nationes, erroresque, conscripserit, in Coætaneorum Pharum, serorum-que transmiserit Nepotum. Et quo tandem animo boni illi Viri felices Naturæ nifus, faustos morborum nu-me-

me-

merosorum curas, quas *Libri de Morbis*, quas *Libri de Victu Acutorum*, quasque ipsi *Epidemiorum Libri*, adeo numerosas referunt, alto, eoque impermisso, silentio premunt? Recensionesne in *Epidemiorum Libris* variorum morborum, populariter grassantium, a quibus vel paucos perdiderit, vel conservaverit omnes, mortis veram referant Meditationem? Profecto si *Eques Mortagne*, si *Petrarcha* coronatus Poëta, si comicus *Moliere*, & id genus alii, ejusmodi protulissent, affatim risissemus: quod vero ii, qui magnorum Medicorum auctoritatem, ac famam ambiunt, ejusmodi calumniarum se præstent fabros, est profecto quod haud minus miremur, quam doleamus.

§. III. Ad alteram eorum rationem refero paucis, ut *Galenus* in sua praxi vera scripssisse *Hippocratem*, depre-

prehendisset, ita & in Commentariis
Scriptorum ejus inconcussam ostendisse,
ac demonstrasse veritatem: quod
vero & ex sua Peripathetica Philosophia,
& ex Astrologia, multa inepta
intermiscuerit, & erronea, & fere ridicula,
hoc ut nihil ad *Hippocratem*,
ita nihil ad nos. Refelli quidem facili
negotio possent ista, verum cum, ubi-
cunque non philosophatus, sed com-
mentatus est, *Hippocratica* & confirma-
verit egregie, & præclare illustraverit,
Galenum, ut Medicum, nostrarum par-
tium esse censemus; *Galenum* vero so-
phistam, ne curamus quidem. Quid-
quid enim *Hippocratis* detrectatores in
illum ex *Galeno* hoc nomine profe-
runt, ad illum nihil pertinet; utpote
contra quem ex *Galeno* inferri nihil
possit, nisi quod ex eodem, ut Me-
dico, petitum sit.

§. IV. Et tertio , est *Celsus* carus nobis , magnique faciendus autor , quod Medicinam puro nobis , ac fere *Tulliano* , nitore tradiderit , multaque & *Hippocratis* & Veterum placita , sententiasque , conservaverit : cum tamen Medicus nullatenus fuisse , neque *Hippocratis* codices omnes aut cognovisse , aut saltem intellexisse , videatur ; id quod præ cæteris ex Pythagorismi criminatione patet ; profecto *Celsi* opiniones neque *Hippocratis* , neque nostra , referunt.

§. V. Argumentum quartum , & quintum , una discutienda sunt. Doctrinam *Hippocratis* ob id dubiam esse , incertamque , concludunt , quod complures magni in Medicina Viri , experientia haud minus , quam doctrina præclari , alio modo crîsum causas , naturamque explicuerint ; *Fracastorius* , *Prosper Alpinus* , *Chemici Scriptores* , *Bagli-*

glivius, Barbeirac, Monspelienses, Sydenhamus, Stablius, Hoffmannus, Boerhaavius.

Primum in genere dico, quosdam horum esse, qui quidem in Crisium Theoria aliter, atque Veteres, opinentur, ab ipsa vero Veterum praxi, ne hilum quidem recedant. *Prosperrum Alpinum* volo, *Bagliviumque*, & pro parte *Sydenhamum & Hoffmannum*. Cum igitur Theoria quaecunque nihil praxi noceat, quæ exercitium praxeos factum tectumque servet, asserere sanæ mentis nemo potest hujuscemodi Theoria *Hippocratis* asystematici doctrinam aut impugnatam, aut subversam fuisse.

Secundo, quemadmodum dum de *Galeno*, atque *Celso*, sermo erat, dixi, ita & hic repeto, Autores quoscunque, qui penitus discesserint ex schola Hippocratica, nequicquam ejus, seu

Na-

Naturæ potius , leges , impugnare :
Leges hæc ejusmodi esse , ut obser-
vatæ quondam , confirmatæ , stabili-
tæque ab illis , qui eadem , qua *Hip-
pocrates* simplicitate , candore , con-
stantia , patientiaque , Naturam du-
cem sequerentur , æternitatem con-
tingant , quamdiu eadem , quæ olim
fuit , quæ nunc est , Natura persistat.
Hæc leges immutabiles jam viderat
Hippocrates , ut in fine *Prognosticorum*
testatus est ; siquidem & in *Delo* , Græ-
cia temperatiore , & in *Scytia* , frigi-
diore Asiæ parte , & in *Lybia* , arden-
tissima Africæ ora , cum ipse , tum
Thessalus & *Draco* filii , generque *Poly-
bius* , cæterique ad observandum atque
notandum missi Discipuli , easdem ubi-
que leges Naturæ reperierint . Ne-
que alias *Galenus* detexit , quamdiu
non Philosophi egit , sed Medici
partes . Has ipsas ab *Hippocrate* edocti

ii sunt, quos vera Praxeos lumina, quos inclytæ Artis fulera, ornamentaque, tria jam sæcula venerantur, *Hollerios*, *Duretos*, *Jacotios*, *Ballonios*, *Foësius*, *Gorræos*, *Prosperos Alpinos*, *Baglivios*, *Hoffmannos*, *Boerhaavios*. Medicinam ab ipso *Boerhaavio* edoctus, easdemque hæc leges sequutus, & in praxi mea *Batava*, confirmatas vidi, & in praxi *Austriaca* *Millenis* testibus verissimas esse demonstravi.

Doctrina itaque, quam suo de finu genuit, gremioque Natura fovit, quam XXII. sæcula verissimam clamant, ab aberrantium turba plus detrimenti non capit, quam Religionis veritas ab Heterodoxis. Quotquot in illam scribant, atque deblaterent multi, æque inconcussa subsistit. Tantummodo ejusmodi Cerebelli deliramenta Gentis humanæ nos docent, & deplorandam in amore veri, simpli-

plicisque, inconstantiam, & eam con-
natam ipsis arrogantiam, qua Majo-
rum inventis minime contenti, pro-
prij ingenii partu innotescere, cele-
brarique gestiunt.

§. VI. Est autem de magno Boer-
haavio hic quid addendum. Viri im-
mortalis in schola enutritus, ejusque
ab ore olim pendens, Manibus ejus-
dem debeo indignæ criminationis pro-
pulsationem.

Scripserat Boerhaavius Inst. §. 930.
*Materia morbi eousque cocta, per causas
suas, ut evaserit salubri simillima, appella-
bitur resoluta: hæc actio dicetur Resolutio,
quæ erit, sanatio perfectissima, absque ulla
evacuatione contingens, supponens mate-
riem benignam, optimam naturam, bona
medicamenta. Hujus textus causa cla-
ri Viri Boerhaavium Hippocrati, omnem
crisin in salutem evacuantem docenti,
arbitrantur contrarium. Justene ita*
Pars XII. M cen-

cenſuerunt ? Revocabunt proſecto ſententiam, legentes §. ſeq. In morbis acutis, qui in humoribus conſiſtunt, diſponitur, ut plurimum, certo tempore materies morbi ita, ut fiat ſubita morbi in ſanitatē, vel in mortem mutatio; quæ permutatio Crifis appellatur, atque materies ita diſpoſita, critica appellatur. Moxque tunc perturbationem criticam, criſin, ejuſque per varia ſecretionis organa evacuationem deſcribit. Hoc cine eſt *Hippocrati* obverſari ? Imo ajunt: neque enim illum Reſolutionis benignæ in acutis meminiffe, criſes evacuantes ubique docentem. Primum rogabo egregios hoſce Scriptores, num in Codice *Hippocratico* adeo peregrini ſint, ut non notaverint ab ingenti viro, non modo hunc, illumve ægrum, ſed integras Epidemias conſcriptas eſſe; in quibus, nulla obſervata criſi, multi & perirent, & ſane-

nescerent? Ejusmodi tamen plus semel descripsit. Deinde si *Hippocrates* ejusmodi Resolutionem ignorasset, an additamentum omne, augmentumve Artis, subversionem ejusdem esse claudimus? Si *Boerhaavius* benignam Resolutionem nonnullis observaverit in ægrotis; si eandem deprehenderit *Sydenhamo* visam aliquoties, descriptamque fuisse; an deesse potuit, quominus pulchra hac observatione amplificaret *Hippocratis*, adornaretque, doctrinam? Si hoc demum *Hippocrati* contradicere, ejusque labefactare placita, vocamus; etiam *Newtonianam* philosophiam labefactari, destruique ab iis reputabimus, qui *Newtoniani* jurati, ejus doctrinam extenderint, ornaverint, amplificaverint. Quin & sanctorum in priscis Ecclesiæ sæculis Patrum eos arbitrabimur priorum & evertisse doctrinam, quod

alia, quod nova argumenta, ad ea priorum adjecerint.

2do. *Boerhaavium* a placitis *Hippocratis* recedere opinantur, in materiem morbosam coctione attenuari docentem, statuente *Hippocrate* condensari eandem, compingique. Profecto hic fingere disparitatem nemo potest, nisi qui & hunc ignoret, & illum. Utriusque tamen doctrinae apprime gnarum se conatur ostendere *Cl. Bordeu*, & argumentum suum ex utroque probare, Libro dicto *Recherches sur les Crises*. „ *Hippocrate* a dit en „ termes exprés *Aph. 16. sect. 2.* „ *progn.* qu'il faut, que tout excrement s'épaississe, lorsque la maladie approche du jugement. Cum autem *Boerhaavium* non inspissationem materiae, sed attenuationem, ejusque cum humoribus sanis similitudinem, docuisse asseveraret, conclusit & hunc,

hunc, & illum, inter sese pugnantia loqui.

Examinandi utriusque textus sunt.

Hippocrates textu ab Autore laudato ait: παχύνεσθαι δὲ καὶ τὸ διαχώρημα, ἰσχύς πρὸς κρείσιν τῆς νόσου. Oportet alvi excrementum condensari, morbo ad crisin existente. De Alvo egerat *Hippocrates* non cocta, sed & liquidiore, & præ sua frequentia ægrum defatigante: addidit tunc alvum hanc, morbo ad crisin, non appropinquante, ut Gallica versio hic habet, sed ἰσχύς, jam existente, jam ad crisin progresso, non ultra liquidam esse, sed fieri crassiorrem. Haud itaque de quavis excretionem, ut in hac gallica versione erronee scribitur, il faut, que tout excrement s'épaississe, sed de sola alvina excretionem liquidiore loquitur *Hippocrates*. Mentis utique ejusdem est *Boerhaavius*, dum crassi resolutionem ante

crisin fieri docet. Vasa enim sic considerat, ut quæ febris in initio, augmentoque, spissis infarcta humoribus, fecernere jam excernereque, nisi tenuiora, lateraliter expressa, eaque vitiosa, turbataque, possunt. Hæc porro una cum potu, cum alimentis, & medicamentis, alvum crudam tenuemque componunt. At vero si condensatum in Vasis humorem coctione, a Natura & arte producta, attenuari contingat, mobilemque reddi, secretio alvina non modo, sed quælibet alia, naturali similior redditæ, ex tenui in compactiorem mutatur. Igitur & *Hippocrates* & *Boerhaavius* idem dicunt, mentisque sunt ejusdem. Attenuantia remedia, diluentia, cum melle multo, cum oxymelle copioso, in hac spissitudine humorum dederat ille, dabat & hic; ea uterque intentione, ut attenuatione crassio-

fioris, cruda ac tenuiora compingerentur.

3^{tio}. Autor Libri *Recherches sur le pouls* ex ipso Boerhaavio & perturbationis criticæ, & ipsius criseos, impossibilitatem demonstrare annitur, quia ab una parte supponit §. 932. *Vim vitæ superstitem, irritatam a materia morbi, variis conditionibus prædita, esse causam critici motus*: ab altera vero parte §. 926. morbi materiam affirmat coctione mutari sic, ut minus recedat a statu salubri, ut minus lædat. Hac mutatorum humorum emendatione, censet Cl. Autor impossibile esse, ut ultra irritare illi, criticamque generare perturbationem possent. Si paulo attentius animadvertisset non scripsisse Boerhaavium, ut nihil recedat, sed ut minus; non ut minime lædat, sed ut minus lædat; si tandem, propriam experientiam in mentem revo-

cans, considerasset quantillum in Machina humana, a salubri alienum, requiratur, ut turbetur illa, ac sæpe destruat, haud ita profecto conclusisset.

4to. Accusatur magnus Præceptor mentis in hac materia incertæ, ac vacillantis. Videtur accusatio probari cum ex textu ejus proprio, tum & ex commentario *Ill. Halleri* ad eundem textum. Præceptor §. 941. 942. 1178. 1179. Crises admittit, diesque & indicatorios, & judicatorios: addidisse in commentario scribitur hæc non fallere, *quamdiu Naturæ morbum committis, neque te immisces curationi*. Atqui nihilominus curationi se immiscere, non auscultare naturæ, neque crisin expectare, multaque adversus variam acrimoniæ naturam moliri, disertis verbis monet, jubetque, §. 941. 1178. 1179. Vacil-

cillavit proinde *Boerhaavius*, inquit, & pugnancia præcepit, alioqui rationem causamque & agendi, & non agendi, attulisset. *C'est ce que Boerhaave ne decide point assez précisément. C'est ce que Boerhaave ne dit point, & ce qu'il falloit dire.*

Supposita commentarii exactitudine, respondeo primo Virum clarissimum, æquissimum, intentatæ criminationis certe poenitutum, ubi paulo attentius pervolverit *Boerhaavium*. Nunquam enim docuit ille & Crises, & Criticos dies, quamdiu Naturæ morbum commiseris, quamdiu non immiscueris te curationi, non fallere unquam; sed postquam ipsorummet *Hippocratis* & *Galen*i verbis, integrum fere hujus Capitis contextum adornaverat, monuit nos serio, ne Naturam turbaremus; minime vero ne nos immisceremus curationi. Annon

luce clarius id fequentia evincunt ?
§. 929. *Causa mutans cruda in cocta est actio vitæ superstes, immutatio spontanea materiæ morbosæ, Virtus medicamentorum auxilians. Ergo cum Hippocrate & medicamentis coctionem adjuvare, & curationi se immiscere, Medicum iussit. Et §. 926. Si autem materies morbi prius cruda, per actiones vitæ, aut propriam indolem, vel per medicamenta apta, sic mutata est quoad molem, figuram, cohesionem, mobilitatem, inertiam, ut minus recedat a statu salubri, minus lædat, adeoque impetum morbi imminuat, cocta jam appellatur. Quo igitur pacto eum, qui docet coctionis opus aptis medicamentis juvare; qui cruditatis in coctionem transitum bonorum Medicamentorum, auxiliorumque Virtuti adscribit, quo, inquam, pacto id cuiquam oboriri in animo potest, Boerhaavium ut faciat abstinentiæ ab omni*
me-

medicamento autorem? En an in hoc Libro, & in *Aphorismis*, & in *Materia sua Medica*, non suppeditaverit quamplurima Medicamenta, formulasque numerosas, quarum ope cruditatem in coctionem mutare satageremus?

Et quod gravius ferimus, fundamentum accusationis est ex textu non Boerhaaviano petatum. Hæc enim verba: *Hæc non fallunt quamdiu naturæ morbum committis, neque te immisces curationi*, Boerhaavii ex ore prodire nunquam. Neque in meo exemplari, quod, per quatuor diversos institutionum cursus, ex ore dictantis Boerhaavii conscripsi, hæc invenio. Leguntur tamen sic Tom. VI. pag. 305. *Inst. Boerb. ab Ill. Hallero editarum*. Non dedit autem Vir illustris Hallerus has notas, ut genuinas Præceptoris, propriasque sententias; sed ut ejusmodi Discipulorum adnotationes, quas

quas omnium minime a vero aberrare credidit. Novit autem ille, novi ego, quam defectuosi ac mendosi plerumque ejusmodi pugillares sint. Erubui plus semel legens, quæ, dictitante me, conscripta perhibebantur; meo forsitan nomine, me mortuo, ni DEUS avertat, edenda. Estque & hoc fatendum per totum hoc Institutionum Boerhaavianarum Opus defectuosiores Notas ad Pathologica, quam ad Physiologica, adjectas esse. Porro mentis nonnihil præoccupatæ videri is posset, qui ejusmodi adnotationibus alienis fretus, Præceptorem, omni invidia majorem, incusare de eo ausit, quod in genuino, proprioque textu, orthodoxe exposuit.

Frustra igitur idem Vir clarissimus Perillustrem *Hallerum* oscitationis infirmulat, quod in mox laudato suo Libro mentem Præceptoris dilucidius
non

non explicuerit , tam gravi in re ; dum interim in minimo musculo , tantillaque explicanda fibrilla , se totum diffundit. Satisfecit *Ill. Vir* scopo suo , cui nota profusior frustra adderetur , ubi Præceptor in textu adeo & clarus , & fusus locutus erat , ut interpretatione non egeret.

5to. Male *Boerhaavium* excipiunt , quod in statu Cruditatis purgare vetet , idque *Hippocratis* cum exemplo , tum præcepto. Est profecto quibusdam in Regionibus , & maxime quidem autoritate Viri celeberrimi *Chirac* , eo deducta Praxis , ut Crises quamvis expectantes Medici , singulo tamen , alterove die , purgantia , aut emetica exhibeant ; & si qui sint , quos in iisdem dandis Lex nonnulla adhuc regit , profecto & incerta Lex illa est , & destituta fundamento. Huic prævæ consuetudini *Boerhaave* opposuit se ,
Hip-

Hippocratica præcepta hâc longe & tutiora esse, & salubriora, ratus. Nilominus dubitant scriptores nostri hodierni num recte? *Hippocratem* nimis mirum corripuisse ajunt Medicos ætate sibi antiquiores, quod in morbis acutis uterentur purgantibus; siquidem purgantia priscorum ævorum fortia essent, corporaque ægrorum potenter moventia: sic, ut in hos Medicos *Cœus* merito invectus fuerit, minime sane invecturus, si nostrorum *Minorativorum* notitiam habuissent, usumque. Ad hæc serio respondendum est.

§. VII. Paradoxus utique videbor, si ob hanc causam in Medicos antiquiores animadvertisse *Hippocratem* negavero; & si eosdem, quod & nostris mitissimis purgantibus similia habentes, iis *extra casum Materiei turgentis*, acutis in morbis darent, ab illo correptos fuisse,

se, probavero. Hoc tamen sequentia docebunt, si Methodum Antiquorum rite examinaverimus.

Primo Glande, *Suppositorio* nobis dicto, deficientem in Acutis alvum solvebant. *Philisco* in febre acuta glande supposita, flatuosa pauca prodierunt. *Philini* uxori, a glande die 8. supposita, multa prodierunt bilioso affluxu. *Aegroto tertio Epid. 3.* Glande die 15. supposita, feces nigræ exiverunt. *Epid. 4.* Pueri ad extremam cauponam die 6. supposita Glande, prava, ex pallido virentia dimissa sunt. *Epid. 2.* *Scopo* duæ glandes fuere immissæ. *Epid. 7.* mota *Andrææ* ex glandibus alvus. Ut & pariter *Chariti*. Ibidem. *Pherycidi* & quarto morbi die, & septimo. Is quoque, quem horror post cœnam corripuerat, die 9. & 12. alvum glande solvit. Et *Pythonis* filio supposita glans fuit. *Philistidi Heraclidis* conjugii

jugi in acuta febre alvus deficiens glande movebatur.

Secundo, Veteres clysmate in acutis utebantur. *Epid.* 3. *Pythio* in *Thaso* die 6. ab enemate probe dejecit. *Libr.* 3. *de morbis* in *Pleuritide* consulit ὑποκλύσαι θάψιῃ. *Epid.* 7. clyσμα *Phylloni* in *Syro*, *Phrenitico*, immissum est ex θάψιῃ, *Ferrulagine*, ait *Foësius*, egregio cum affectu. *Thapsia*, monente *Gorrhæo*, planta lactescens, & acris. Si talis, noxia esse potuisset, ni more Veterum, admodum diluta: sed de hac re mox latius. Generalem regulam dedit *Hippocrates* Libro περὶ Φάρμακων, postquam purgantia in Acutis vetuisset, sed tamen, inquit, ubi oportet alvum deducere, clyσμα immitendum est, quotiescunque opus fuerit; hoc enim tutius est.

Tertio, & vetustiores, & *Hippocrates*, purgantia, turgente materie,
da-

dabant in Acutis. *Epid.* 2. dabatur
Scopo Peplos, idque, ut videtur, prin-
 cipio morbi, casu existente eo, quem
 rarum valde, *Aph.* 2. *Seçt.* No. 22. pro-
 nuntiaverat *Hippocrates*, εαν οργα, τὰ δὲ
 πολλὰ ἐν οργα. Peplon vel Peplion da-
 bat *Hippocrates* in *Libro de int. aff.* in
Pulmonum Erysipelate, morbo diro,
 die 7. necante sæpe hominem. Ast,
 quod notandum, nonnisi septimo die
 elapso dedit. *Foësius* ait notum *Aëtio*, &
Actuario, medicamentum fuisse, addit
 que textum ex *Plinii Libr. 27.* Peplos,
 quam aliqui *Sycen*, alii *Meconium aphro-*
des vocant, ex una radice tenui fructicat,
 foliis rutæ, paulo latioribus, semine sub fo-
 liis rotundo, minore quam candidi papave-
 ris. Inter vites fere colligitur Messibus,
 siccaturque cum fructu suo, subjectis aquis,
 in quas excidat. Hoc potu alvus solvitur,
 bilis ac pituita detrahatur. Media potio est
 Acetabuli mensura, in aquæ mulsæ Hemi-
 Pars XII. N nis

nis tribus. Et cibis inspergitur, obsoniisque, ad molliendam alvum. „ Ex quo fit, „ pergit Foësius, ut non temere, „ in hoc *Scopi* Lienis tumore & inflammatione, tentatum sit hoc medicamentum. *Peplion* ab *Hippocrate* Libro de *superfæt.* dicitur *μαλτάσσειν τὸ σῶμα τῆς μήτρες*: quia vero id tunc & cum mollioribus, & cum acrioribus commiscuit, non licet peculiarem ejus inde agnoscere virtutem. Videtur tamen acre fuisse medicamentum, *Helleboro albo* haud multo inferius. Ita *Galeno* describitur, *Dioscoridi*, *Prospero Alpino* Libr. IV. de Med. *Ægypt.* Cap. 6. & *Hippocratis* passim Commentatoribus. Et ex historia *Adamanti* patet *Hippocratem* eo, tanquam *Helleboro*, in atra bile curanda usum fuisse.

Hoc si ita se habet, inquiet quis, *Hippocrate* nemo unquam magis Naturam in acutorum principio, decur-

sive

fuve, turbavit, qui tam acria pharmaca per corpora transadegisse convincitur. Nihil tamen alienius a vero est. Attenderitne quis ad aquæ mul-
 sæ, qua cum Peplion pararetur, copiam? Ad ipsam pharmaci quantita-
 tem? Hæc porro fuit unciarum dua-
 rum cum dimidia; illa unciarum tri-
 ginta. Certumque apparet, ut co-
 pia tanta medicamenti nonnisi parti-
 tim exhiberetur, ut eo operante aut
 pausari, aut cessari, posset.

Profecto sic videmus acria medica-
 menta mite operari, blandeque de-
 bere; minusque ex remedii natura,
 quam ex ejusdem præparatione, de
 virtute illius judicandum esse. Sic de-
 mum comprehendimus quam inno-
 cue, quam sæpe proficue, cum Vete-
 ribus, acutis in morbis, vinum con-
 cesserit *Hippocrates* in *Libris de Morbis*,
 & de *Victu acutorum*. τῶτο δὲ δασιὸν δι-

νόν παλαιόν πέντε, καὶ εικοσιν, ὕδατος, καὶ
 ἓνα οἶνον, δίδω. *Vini thasii partem unam,*
cum aquæ partibus viginti & quinque ex-
hibeto. Sic in siti Acutorum nimia
Boerhaavius dabat vinum *Rhenanum*,
 sed dilutissimum; imo, si valida, in-
 quit, sitis una comitetur summam debilita-
 tem, tum vinosa & sæpe spiritibus ditiora,
 prioribus, (nempe largissimis aquosis ac
 saponaceis) miscenda, propinanda, tuto
 erunt. Aph. 641. Quæ omnia usu con-
 firmata habes in Comm. Ill. Præf. ad
 hunc, & diversos alios textus.

Quod autem fortiora, & stimu-
 lantia, & purgantia, alias simillima
 venenis, tuta, mitia, blanda, reme-
 dia fiant, ut ex dictis patuit, ita &
 hodiernorum praxis confirmat. Non-
 ne Tartarus emeticus, forte medica-
 mentum, agitans valde, movensque
 est? Hoc ab egregio *Huxhamo*, aliisque,
 in Chronicis potissimum; hoc a clarif-
 simo

sino Viro *Bordeu*, pluribusque cum illo, in morbis acutis jungitur Apozematibus purgantibus, copia autem exigua, ne vomitum cieat, sufficienti tamen, ut stimulum laxantium paulisper augeat. Non quod hanc methodum in Acutis laudem, hæc afferro; sed ut probem etiam actiuosa artis auxilia præparatione, & dosi, reddi blandissima posse.

Occasione Peplii, ab *Hippocrate* in acutorum principio, materiaque turgente dati, hæc dicenda fuerunt; verum raro ejusmodi indigebat. Alvum leniter apertam ex melle suo, & oxymelle, Decocto Hordei abunde commistis, servabat; copiosiusque additis, etiam in turgente materia solvere egregie poterat: ut nos, ejus methodum præse fecuti, passim observamus.

Si vero mellita id minus præstabant, blanda valde purgantia porre-

xit. *Epid. 7. Cydis filio* die 6. & 11. Morbi acuti data forbitio est *Herbæ Mercurialis*, λινωζώσεος, qua alvum æger pituitosam deiecit, mucosamque, ac graveolentam. *Andræas*, cui glandem fuisse immissam mox legimus, die 6. morbi alvum potione *Mercuriali* probe deiecit. *Ibid. Aristocrates* ex *Mercuriali* liquida, subalbicantia, spumosa, deiecit. *Charion*, cui introductas glandes esse mox audiebamus, bibit λινωζώσεος ὕδαρ, decoctum, succumve *Mercurialis*, quo laxa alvo, dolor, qui ab Hypochondrio in ventrem descendere ceperat, abiit. *Nicolai filius* quarto die ἀπὸ ὕδατος λινωζώσεος benefaecoracea, & liquida, per alvum dimisit, subolida tamen, & spongiosa, & ipsi *Mercurialis* juscule haud assimilia.

Quandoque hunc succum adhuc diluebat. *Libro 2. de Morbis* in gravi quo-

quodam morbo Capitis „ Quod si
 „ venter, inquit, enemate non sub-
 „ ducitur, Mercurialem herbam, aqua
 „ coctam, contundito, succum per-
 „ colato, ejusque parem portionem
 „ cum Ptisanæ succo permisceto, &
 „ pauco melle ei admisto, hunc ter
 „ die forbeat.

Mercurialis igitur Herba, λινωζώσις,
 purgandæ molliter alvo ab *Hippocrate*,
 & *Vetustioribus*, adhibebatur; idque
 frequenti adeo usu, ut *Galenus* *Libr. 7.*
de simpl. med. fac. scribat: λινωζώσιδι
 χρῶνται μὲν ἅπαντες; εἰς τὰς τῆς γαστρὸς
 καθάρσεις μόνον, „ *Mercuriali* utuntur
 „ *omnes*, ad ventris purgationem dun-
 „ taxat; verum enim vero si quis
 „ ejus facere periculum volet in Ca-
 „ taplasmate, fane admodum eam
 „ esse discutientis experietur faculta-
 „ tatis „ *Dioscorides* *Libr. 4. cap. 169.*
 „ Utraque *Linozostis*, seu *Mercurialis*

„ (mas & femina) in oleribus man-
„ ditur, ad alvum ciendam cocta in
„ aqua, epoto jure, bilem aquam-
„ que detrahit.

Constat igitur sex saltem Sæculo-
rum spatio Linozostin & mitissimum
fuisse, & vulgatissimum purgans; eo-
que illorum sæculorum Medicos in
Acutorum sive principio, turgente
materie, sive declinatione, ad crisin
complendam, tuto fuisse usos.

Blanda quoque *Hippocrates* emeti-
ca, turgente materie, dabat. *Epichar-
mi* puero, cui ex cruditate multa an-
xietas aderat, emeticum dabat ex
Aqua, Aceto, & Sale.

In morbis vero acutis, seu potius
acutissimis, ubi mors citius, quam co-
ctio expectaretur, uti nos solemus,
ita & illi multo dedere fortiora. In
Cataphora, Aphonia, & valida febre
Pythonis, in qua dura toto morbo al-

vus,

vus, primo glande utebantur; ventre autem plurimum turgente, mox ex Cnico, Carthamo, Cucumere agrestri, & Meconio aphrode, sive Peplio, paraverunt, dederuntque, Catharticum. Validiora quidem hæc omnia sunt; sed cum constiterit supra quantopere acriora diluerent, potuere profecto tuto hunc potum propinare *Pythoni*.

Atque ita contra datam objectionem invictis me demonstraſſe argumentis arbitror, non ideo *Hippocratem* purgantia vetuisse in Acutis, quod nonnisi acriora novisset; sed ideo quod etiam mitissimis, quæ noverat, quibus utebatur frequenter, naturam turbare non liceret; quodque eorundem, licet mitissimorum, usum aut periculosum deprehendisset, aut fatalem. Quod de purgantibus, idem ubique de emeticis verum est; ut va-

riis hujus operis tomis, præsertim in tertio, evicisse me puto.

§. VIII. Et sane dudum totum hoc negotium confectum fuit sic, ut qui *Hippocratis* exemplo Naturam ducem sequuti fuerint, de æterna doctrinæ illius veritate neque dubitarint amplius, neque dubitare potuerint. Hoc Praxi, hoc Scriptis illi, hoc Ore docuerunt. Sententiarum multarum enarrationem vetat angustia opelli. Anecdotæ tamen immortalis apud Anglos Medici *Radcliffe* sententiæ, quam egregius *Nibel*, laudato sæpius opere, nobiscum communicavit, hic meminisse oportet, *Æger quidam*, inquit, *Nibel*, febre acuta laborans, eodem, quo leve purgans sumserat, die, *Hypercatharsi* moritur. Ille, qui præscripserat, producit formulam, & pro sua justificatione Medicamenti lenitatem adlegat, quod adeo
blan-

blandum videbatur Medicis, quos ea occasione convenerat, ut ipsum ab omni mortis imputatione prorsus liberum declararent. Doctor Radcliffe, cujus ea de re judicium quærebatur, post Naturæ, symptomatumque febrilium examen, Cathartici revera lenitatem agnoscit, sed proprio sibi emphatico stylo pronuntiat: Fuisse intempestivum, impeditam inde crisin, adeoque occisum ægrum. Hippocratice doctus, Hippocratice medicatus, pronunciare aliam sententiam non potuit Medicus, quem *Nibellus* non veretur maximum, quem & præsens ætas, & quæcunque forsan post *Hippocratem* alia, tulerit, practicum vocare. Eodemque profecto modo veri Practici quicunque, quas condiderit *Hippocrates* Leges, unice veras, unice clamant esse tutas. Nec dubium de illa movit quidquam, nisi simplicioris veritatis odium, rerumque sublimiorum amor.

amor. Offenditque cum maxume id recentiorum Autorum argumentum, eo quod nempe numerosissimi sint, qui de doctrinæ *Hippocraticæ* veritate dubitent, aliamque ab illa sequantur, ideo repetendum examen esse, repetique experimenta oportere, quibus utrinque institutis constaret, utra tandem doctrina præferenda alteri foret.

Sed quid iniquius unquam proferri potest? Errantium multitudo nunquam veritati præjudicat. Quod semel verum est, manebit æterno verum. Nil reliqui errantibus fit, quam tenebras voluntarias dispellere, verique amplecti splendorem. Alioquin viderentur iniquam illorum opinionem invehere in Medicinam velle, qui in sacriore doctrina, ab immensa dubitantium multitudine inconcussas, æternasque veritates, dubias reddi, iteratoque examinari oportere contin-

tendunt. His jam suo tempore responderat Tertullianus : *Nobis curiositate non opus est post C. J., nec inquisitione post Evangelium.* Illis vero, quamvis magnam differentiam interponam inter veritatem fidei, omni demonstratione majorem, & certitudinem seu moralem, seu physicam, potero tamen eodem jure cum *Hippocrate Libro de prisca Med.* respondere : *At vero in Medicina jam pridem omnia subsistunt, in eaque principium, & via inventa est, per quam præclara multa longo temporis spatium sunt inventa, & reliqua deinceps inveniuntur, si quis probe comparatus fuerit, ut ex inventorum cognitione ad ipsorum investigationem feratur.*

Hæcque ratio est, cur doctrina ejus nunquam Apologismo egeat. Quotiescunque præ novorum systematum illecebris recessum ab illa fuit, toties reditum ad eandem est. Id autem

tem brevi denuo futurum minus in hoc Sceptico sæculo expectamus, quam quidem optamus.

Atque ita Thesim meam de detrimento, quod ex hesternæ doctrinæ praxi fiat, probasse videor, unico argumento eandem adhuc confirmaturus. Viri expertissimi, Novitatis seu Autores, seu Promotores, ea lege crises admittunt, ut, non ad dies ab *Hippocrate* numeratos, non ad observatas cōtiones, verum ad suorum specificorum pulsuum adparitionem, quocumque indiscriminatim die, cum quantalibet læsarum functionum conditione, animadversam, Crisin auspiciari, opportunumque agendi tempus esse, contendant. Probatum autem, confirmatumque, & demonstratum est, Legibus *Hippocratis* nihil certius, nihil dari verius. Ergo nova pulsuum doctrina has leges turbando,

vio-

violandoque, non nisi pernicioia esse praxi potest. Præterea, cum observatione multa, & accurata, constiterit pulsus illos superiores, inferioresque, in suas quosque classes divisos, vel sæpissime deesse, ut ficta talis crisis, agendique momenta, frustra expectentur; vel nullam pedisequam evacuationem habere, vel indicatæ prorsus contrariam; omni profecto de causa Novæ hæ pulsuum, cresiumque opiniones, praxi veræ omnino detrimensæ sunt.

Terminabo hoc caput generali animadversione in Recentium Scriptorum methodum medendi. Inchoant, continuantque curam, venæ sectione perquam numerosa: iterato exhibent vomitoria: quotidie hi, illi die saltem alterno, corpora purgant; sic autem, ut Apozematibus suis, quo humores efficacius movere, solidaque
stimu-

stimulare potentius possent, aliquid Tartari emetici perpetuo jungant, donec demum prætenfa sua criticorum pulsuum signa insurgant. Praxin hanc, ex *Chiraciana* schola natam, ac dein Gallias, finitimasque Regiones, veluti illuvie facta inundantem, in utroque tractatu & *de Pulsibus*, & *de Crisibus*, innumeris confirmatam laudatamque testimoniis esse deprehendimus. Hos autem Practicos rogatos volo primo, utrum Pulsuum, quas deprehendunt, mutationes, serio credant esse ordinatos Naturæ motus; an vero sæpe non convincantur eas cuncta perturbanti Methodo tribui, adscribique, oportere? Nos saltem sæpe ab errore aut Medici, aut ægri, aut adstantium, pulsuum genus mutationis omne experti fuimus. Secundo, an præpostera sua medicandi ratione Naturæ opera turbantes, ac
con-

confundentes, jure merito credant se Hippocraticam scholam falsi taxare, errorisque adeo enormis; in qua schola ipsa Observationum Hippocraticarum veritas negatur, quando Medicus naturam perturbaverit? Qui, ut hic Medicinæ dictator, medicantur, ea, quæ ille, experiuntur: qui autem contrario prorsus modo agunt, quid deprehendere ipsi demum arbitrantur? Respondebit illis vir inclytus Baglivi, *Prax. Med. Lib. 2. cap. 12.* Mirari desinant Practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfecte, succedant crises ut olim in Græcia. Siquidem illi Græcarum Legum vel ignari, vel obtrectatores, a principio morbi ad declinationem usque, Purgantibus, Diaphoreticis, Phlebotomiis, Spirituosis, aliisque imprudenter & intempestive exhibitis Medicamentis, fere conficiunt ægrotantem. Ideo impossibile est, ut humores per tam diversas Remediorum

Pars XII. O sedi-

seditiones distracti, ad criticæ despumationis negotium statim tempore disponantur: sed assiduis confusionibus agitati, loco cri-seos perfectæ, in metastases præternaturales desinant: atque hac de causa nec Cri-seos, nec Dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum, Regulas, ab Antiquis traditas, in febribus observabimus. Ostendit porro in reliquo hoc capite sibi, Hippocraticæ medenti, inconcussas has regulas, certissimasque videri.

CAPUT V.

DE LUMBRICO LATO.

§. I. De Tenia, & difficili ejus cura. Historia prima Teniæ relata habetur Cap. II. hujus Tomi pag. 77. §. II. Historia Teniæ altera. §. III. Et mirabilis admodum Tertia. §. IV. Discutiuntur varia, quæ
an-

antequam expellerentur Teniæ, assumta, admotaque ægris fuerint; an forte illis, aut quibusnam illorum, inhæserit antihelminthica Virtus? §. V. Corollarium.

§. I. **N**on hic Hermintologiam, difficile haud minus, quam obscurum negotium, tradam, sed cum meas proprias, tum fidelissimas aliorum observationes, mecum communicatas. Illustrabunt, ni fallor, perreconditam materiem.

De vermibus plura communicavi, quæ me docuerat Praxis. *Tom. I. Rat. Med. cap. 7. pag. 131. Tom. IX. cap. V. pag. 231. & in Appendice. Tom. XI. cap. IV. pag. 290.* Historiam mox quoque dedi *Capite II. Teniæ*, cum suo capite, seu Filo dicto, prædeuntis. Patuit ex priore exemplo quam mirum in modum quinque Lumbrici teretes ad longam valde Intestini in-

trofufceptionem accurate circumvol-
viffent fe fic, ut unicam cum intro-
fufcepto Inteftino maſſam compone-
rent. Altero loco conſtitit, magni
Winslowi ſententiam de vita vermium
cucurbitinorum, æque fic unitorum,
ut *Teniam* componant, quam ſepa-
ratorum, non probabilem modo, ſed
certam videri; deinde opinionem de
Tenia, *ſemper* ſolitaria, a multitudine
inventarum eodem in corpore *Tenia-*
rum confundi; tandem ut *Teniam*
aliquando, ſic & *Teretem* vermem, eſſe
unicum poſſe.

Interim practici paſſim dolent Ver-
mium curam omnium haud raro qui-
dem difficilem eſſe, eam vero *Tænia-*
rum & difficillimam, & ſæpe impoſ-
ſibilem. Quot enim & quanta non
dentur, idque plurium annorum ſpa-
tio, quæ vix unquam curam integram
efficiant! Tantum quo longiora incom-

mo-

modorum intervalla conciliant, eo in hoc morbo habentur præstantiora. Tentavi annon possem mihi comparare portionem Arcani Helvetici, cujus hac occasione Vir Ill. Bonnet meminisset; at vero eruditissimi, quos ibidem amicos habebam, Viri, dissuaserunt: *Ce remede, referebant, éprouve si fort les Malades, qu'on ne sauroit vous conseiller d'en faire usage.* Aliud ibidem specificum *Muracensis* femina jactat, quod, an tutius agat, ignoro: quid autem sit, ne conjecturando quidem assequi possumus, cum *Muracum* petendum, ibidemque remedium ex Medicatrici deglutiendum manibus sit.

§. II. Quæritur utrum Tenia torquere hominem multorum deinde annorum spatio sic latere potest, ut ejusdem ignarus vivat, demumque misere ab illa diuque torqueatur: an

vero tunc credibilius foret, veterem expulsam fuisse, posteriorum vero cruciatuum genitricem esse neophytam?

Historia sequens quæstionis occasionem dedit. Medicinæ studiosus, annos 24. natus, dum 12. annorum esset, Teniæ ano, post diuturna incommoda, excrevit portiones. Ex quo per alios duodecim annos adeo exemptus incommodis omnibus vixit, ac si nunquam Tenia laborasset.

Expletis his 12. libertatis perfectæ annis, incommoda quædam, eorum similia, quæ olim se passum esse recordabatur, persentiscere cepit. Proprio Marte grana duodecim Jalappæ, in spiritu vini soluta, sumsit, eademque die quatuor Teniæ portiones excrevit, quæ una octo ulnarum Vienneusium longitudinem explent, quasque conservo.

Jam

Jam vero non , quemadmodum excretis ejusdem ante duodecim abhinc annos portionibus , optimæ valetudinis , sed admodum læsæ , est. Nauseabundus enim est , anxius est , dentibus stridet , patitur vertigines adeo fortes , ut semel iterumque parum abesset , quin concideret humi ; pulsum quoque & tempore inæqualem & rhytmo habet. Varia postmodum purgantia , verum citra vel minimam opem , deglutivit. Me tunc convenit. Examinatis omnibus , primo mane ac vespere cochleare spiritus vini , in cujus unc. 6. Allii uncia intabuisset ; & quarto postmodum die jalapam spiritu vini solutam , qua olim dosi , sumeret , suasi ; miratus valde quod effectum inde nactus , ad alia purgantia postliminio confugisset. At vero jam non modo nihil Teniæ excrevit inde , verum sinistri lumbi do-

lorem expertus est, qui somnum turbaret, nec nisi primis conquiesceret a prandio horis: capitis quoque & doloris modicum, & tensionis; molestumque ani pruritum.

Vermicida ac Vermifuga alia cogitans, præscripsi hoc: \mathcal{R} . Asæ foetidae dr. iß. Vitrioli Martis gr. xv. Elix. pp. cum aceto parati q. s. m. f. pil. gr. iv. ut quovis bihorio duas deglutiret: dum interea quovis mane ipsi Enema injiceretur, quod sic parabatur: \mathcal{R} . Herbæ Rutæ m. i. coq. in f. q. aq. $\frac{1}{4}$ horæ: Col. unc. x. adde Bulbi Allii dr. ii. Macerentur spatio $\frac{1}{4}$ horæ, & colatis xii. uncis adde Oxymellis squillitici unc. ii. Nitri puri dr. ii.

His sex diebus absque effectu factis, dedi denuo solutam in vini spiritu jalappam. Jam enim Teniæ symptomata ferociebant a triduo: ita ut patiens extremis algeret, sudaret, trem-

me-

meretque, anxius esset, pulsum & durum haberet, & leviter inæqualem.

Assumpto hoc purgante, non modo nihil Teniæ dejecit, sed jam mane jejunos ita lassus est, ut incedere vix possit. Quamobrem dedi potentius quid pellens, scil. R. Resinæ Jalapæ & Scammonei a gr. vi. Turbith mineralis gr. i. Sacchari albi gr. xx. M. f. pulv. Sexies inde & vomuit, & dejecit. Repetivit eundem pulverem post octiduum cum gr. ii. Turbith, injectumque quovis mane enema fuit, ex Decocti emollientis & Ol. Lini a unc. iv.

His quatruiduo injectis absque effectu, pilulas præscripsi ex Vitrioli Martis gr. xxv. Asæ foet. dr. ii. Essent. Absinth. q. s. ut f. pil. gr. v, ut sexies die fumeret unam. Nihil quidem verminosi excrevit inde, verum symptomatica mox ita mitigata sunt, ut vix

femel bisve in septimana eorum, idque longe mitius, admoneatur. Auxi primo 5. dein 10. & 15. granis vitrioli Martis copiam, & cum syrupo Pæoniæ illud, Asamque fætidam, in pilulas redegi.

Epistolam ad me scripsit die 11. Oct. 1766. Vir expertissimus *Gerardus Nitert*, diligentissimus meus olim diuturniore tempore Auditor, nunc felix apud *Haga - Batavos* Practicus; quam multis de causis dignissimam censeo, quæ hic inferatur integra; veniam a claro Viro, ni fallor, impetraturus, quod, quas Literas non compto, quo potuisset, sed raptò calamo exaraverit, publici juris faciam.

§. III. „ Femina 30. ann., maci-
„ lenta, tamen bene colorata, & san-
„ guinea, maritata, & duos habens
„ liberos, de doloribus, de reptatu,
„ de

„ de intumescencia ventris subita sæ-
„ pe brevi cessante, nonnunquam de
„ nausea, sæpissime de fame acerri-
„ ma, ita ut non solum de die, sed
„ etiam de nocte edere debuerit, con-
„ questa, meum die 3. Sept. 1766.
„ petiit auxilium, ac mihi monstra-
„ vit vermes cucurbitinos ante ali-
„ quot dies excretos, qui justam sym-
„ ptomatibus enarratis simul adjun-
„ ctis mihi dederunt Diagnosin, illam
„ verme lato, ut putavi, laborare
„ debere. Hinc præscripsi sequentia
„ remedia R. scammonei ver. gr. xii.
„ Resinæ Jalapp. gr. vi. merc. præcip.
„ alb. gr. ii. Sp. Vini q. s. m. f. pil.
„ No. v. tres mane surgens, post ho-
„ ram reliquas assumsit pilulas. Pro-
„ be deposuit alvum, nullumque ver-
„ mem latum, sed multos vermes cu-
„ curbitinos excrevit viventes: ve-
„ spere dedi paregoricum. Die 10.
„ Sept.

„ Sept. præscripsi eandem pilulas , fed
„ loco Merc. præcip. alb. adhibui
„ eandem Turbith. miner. quantita-
„ tem, secundum methodum ab *III.*
„ *L. B. van Swieten tom. IV. pag. 737.*
„ descriptam.

„ Vesperi illam adeuns curiositatis
„ gratia , vidi non solum unicum ,
„ sed septem vermes latos viventes
„ cum filis integris excretos , filum
„ uniuscujusque vermis modo lima-
„ cum se contrahebat, ita ut filum
„ si expansum, 2. part. ulnæ longum
„ sit, nunc longitudinem digiti mini-
„ mi, & fili crassioris crassitiem habe-
„ ret; reliquum corpus fere immobile
„ jacebat. Sequenti die novem cum
„ filis integris flavidiore cum qua-
„ tuor membranis, uti videbatur dis-
„ ruptis, ejusdem flavedinis, fere duo-
„ rum digitorum latitudinem & lon-
„ gitudinem habentibus , una vice

ex-

„ excrevit, & vesperi unicum album
„ cum filo integro mortuum cæteris
„ angustiores, quorum aliqui 6. 5. 4.
„ & minimi 3. ulnarum longitudinem
„ habent. Articuli autem constituen-
„ tes longitudinem harum Tænia-
„ rum in medio corpore tantam ha-
„ bent distantiam, quanta est latitu-
„ do unguis digiti minimi. Hi Arti-
„ culi versus extrema magis sibi invi-
„ cem propinqui sunt; præsertim cir-
„ ca illud extremum, quod caput vo-
„ catur, & in apicem globosam de-
„ finit, ubi parum a se mutuo distant.
„ Latius extremum habet fere talem
„ latitudinem, qualis articulorum est
„ distantia. Novem autem flavidio-
„ res una vice excretæ, quæ eandem
„ latitudinem, si expanduntur, ha-
„ bent & longitudinem, complica-
„ tæ sunt, & formam fili crassioris,
„ *Zeilgaaren*, referunt. Licet ægra
„ jam

„ jam 17. vermes excrevit latos, ta-
„ men de iisdem symptomatibus mul-
„ tum quidem imminutis conquesta,
„ iterumque vermes cucurbitinos vi-
„ ventes excretos mihi monstrans,
„ die 4. Octobris easdem adhibuit pi-
„ lulas, sed addidi gr. β . Turbit mi-
„ neralis, inde multoties deposuit al-
„ vum cum paucis striis sanguineis
„ & torminibus, sed nullus vermis
„ latus, multi autem cucurbitini ala-
„ cres prodierunt. Præscripsi sequen-
„ tem haustum. \mathcal{R} . ol. Amygd. dulc.
„ rec. press. Syr. Alth. a unc. ii. Sy-
„ rup. Diacod. unc. i. m. f. Haustus;
„ altero die eundem adhibuit hau-
„ stum. Die 6. Octobris summo ma-
„ ne excrevit tæniam viventem cum
„ filo integro, quod se contorque-
„ bat, quatuor ulnas longam; quam
„ vasi lactis tepidi pleno, immisi,
„ tunc motum in filo, non autem in

„ re-

„ reliquo corpore observavi manife-
„ stiores, sed quo lac magis calefeci,
„ eo majorem non solum in filo, sed
„ etiam per totam tæniæ longitudi-
„ nem vidi motum, quæ mirum in
„ modum se contrahebat, ita, ut
„ gratum oculis fuerit spectaculum.
„ Calorem hunc sufferre, uti videba-
„ tur, non potuit. Interim ægra ad-
„ huc conquerens de reptatu & subi-
„ ta ventris intumescencia, sine dubio
„ tales importunos in intestinis habe-
„ bit convivas, quos iisdem medica-
„ mentis expellere conabor. Cæte-
„ rum appetitus est optimus, so-
„ mnus bonus, alvus naturalis. Tres
„ harum tæniarum adportari curavi
„ egregio *Velfe*, Archiatro, reliquos
„ lagenis sp. Junip. aq. mist. plenis
„ confervo.

„ Testes oculati tum apud femi-
„ nam, tum domi meæ fuerunt mul-

„ ti,

„ ti, qui mecum hunc mirum aspe-
„ xerunt casum.

Petenti mihi ab egregio hoc Practico postmodum Historiæ prosecutionem, respondit die 7. Oct. 1767. feminam iteratis, quæ profuissent, catarcticis complures cum vermes cucurbitinos, tum ascarides excrevisse, hos quidem vivos, mortuos autem illos; repetitis vero crebrius, neutros amplius: dudumque quovis symptomate eam vixisse immunem, famem majorem solito si exceperis; quam tamen utrum latitanti adhuc vermi, an, quam lactet, voraci tribuat infanti, ambiguus hæret.

§. IV. Expedit porro ad remedia a solerti hoc Medico hic data, animum advertere. Resina Scammonei & Jalappæ, Mercurius præc. alb. quoque cucurbitinorum vermium expulsionem videntur promovisse; Resinæ-
que

que eadem cum granis duobus Turbith mineralis Teniarum expulſiſſe legionem. Sed præterea, ſola Jalappæ refina, in vini ſpiritu ſoluta, Teniæ quinas expulit ulnas in Studioſo; unica vero vice duntaxat, poſtmodum nunquam. Suſpicari ne licebit in remediis, quæ femina noſtra capite II. non ad vermes, ſed ad morbi acuti Recidivæ curam adhibuit, vim antihelminthicam inhæſiſſe latenter? Patuit enim ibidem pag. 77. feminam die morbi totius 23. Recidivæ 5. ad finem vergente, primos cucurbitinos vermes excreviſſe; Die 26. Morbi totius Teniam cum capite, ſeu integro filo ſuo; Die 35. morbi, Recidivæ autem 17. terna excretionem alvina Teniarum excrementa. Medicamenta autem varia ſumſit cum in Febre priore, tum in Recidiva. Maxime autem Decocto - Infuſum, ex Rad. Gram. Tarax.

Pars XII. P Flor.

Flor. Rhœad. Verbas. Bugl. cum Oxym. simpl. & Stib. Diaph. non abl. Misturamque Oxym. squill. & Stib. Diaph. non alb. Emulsa sem. Melon. & Cucum. cum Nitro, vel absque eo; Kermes minerale; Decocta Avenæ cum melle, pro potu ordinario; Olei Amygdali frequentem aliquando haustum; Opium cum Kermes mistum; Oleum lini in frequente clysmate; Cataplasmata quoque sæpe habuit Lumbis circumdata & Ventri, ex Avena cum flor. Chamom. & Samb. parata. An igitur in quibusdam horum? an in unitis horum pluribus, vis antihelminthica latuit, expulitque Teniam? Felicius enim, atque integrius, expelli eandem contingit nunquam.

§. V. *Haganæ* mulieris historia, juncta cum iis, quæ variis ego Operum meorum in locis cum publico

communicavi, docet nos 1mo dari forte Lumbricum latum solitarium; solitariumque & teretem: at vero 2do hospitari in eodem corpore plures, unico, imo numerosos. 3^{tio} in cane & Tenias complures, & vermes teretes multos; in femina cum Teniis octodecim, inventos quoque Ascarides fuisse. Tandem Lumbricos teretes in Morbis acutis seu critice, seu symptomatice expulsos, nos docere quam frequenter homines vermium ignari, vermium incommoda nunquam perpessi, eosdem nihilominus ventre gerant.

CAPUT VI.

DE

VARIORUM MEDICAMENTORUM VIRTUTE.

§. I. *Viperarum in Medicina fors.* §. II. *Cura Vitiliginis jure recentium* Viperarum.

rum. §. III. *Pectoris interna externaque ulcera, una cum hectica febre, eodem auxilio curata.* §. IV. *Mitigat idem, sistitque desperatam, omnia depascentem, Spinam veniosam.* §. V. *Elixir Vitrioli descriptio cum Viennensis tum Londinensis. Difficultatum contra ejusdem usum solutio. Præstantia ejus in ulceribus internis, potissimumque in Phthisi, eaque provecta, multiplici demonstratur exemplo.* §. VI. *De Agarico, seu fungo Laricis, num sistat colliquantem sudorem? De Omento animali cum Lacte coctò, & an Diarrhæas Dysenteriasque curet colliquantes?* §. VII. *Curatio insperabilis morbi ope Corticis peruviani, Lactisque. Gravior corticis parandi modus.*

§. I. **S**poponderam Tomo IX. & X. experimenti, quod cum Viperarum medicamento inchoassem, progressum. Sponsioni stabo, in inconstanti remedii sorte pauxillum moratus.

Viperas *Galenus* magni in Medicina fecit. *Libr. 2. de simpl. Med. Fac. Cap. I.* triplici experimento refert morbum, quem Elephantem alii, alii Elephantiasin vocent, vino & curatum fuisse, in quod Vipera irrepsisset, fuissetque extincta. De ipsius autem Viperinæ carnis facultate perhibet τὴν σαρκὰ τῶν ἰχθυῶν εἶναι ξηραντικὴν τε καὶ διαφορητικὴν ἰχυρῶς, αἶμα τῷ θερμαίνειν μετρίως. Exsiccantem scilicet esse Viperarum carnem, valenterque transpirabilem, mediocriter vero calefacientem. Qua de causa iis, Anguillarum in modum, in olla coctis, uti venatorem iussit. *Aræteus de cur. Morb. Chron. Lib. 2. cap. 13.* Viperas coctas, sale & oleo conditas, in Cœna obsonio dabat. Postmodum tempora Medicina vidit, quibus multus, tempora, quibus exiguus fuerit, earum usus. Minus illas earum Regionum Medici

laudarunt, in quibus vix reperiiebantur, quam apud quos, Gallos, Italosque volo, extabant plurimæ; quamquam ne his quidem constanter laudarentur. Testem *Petrum Forestum* appello, qui in Schola celeberrima *Bonomiensi* enutritus, & educatus, *Viperarum*, ut *medicamentosarum*, nullibi meminit; *Andromachi Theriacam* si exceperis, quam propter adjectas *Viperarum* carnes, & ipse, & omnes ferme multorum sæculorum Medici, valentiores perhibebant. *Capivaccius* tamen pag. 1075. in cutaneis morbis *Viperas* admodum laudat. Medicis *Austriacis*, *Germanorumque* multis, cum *Viperarum decocta* impense laudari intelligerem, mearum esse partium duxi quid inesset veri, ut examinarem; quo demum constaret, quid me *Medicinæ Auditores* de *Viperarum* oporteret virtute docere. *Mea-*

diu accessit, *Morgagnique* autoritas, usum earundem & proficuum, & omnino commendabilem, docentium. Dabo itaque, quæ ipse viderim; Lectores vero, quibus de his plura placent, veluti de curationibus, quas *Antonius Musa*, Cæsaris *Augusti* Medicus, perpetrasse legitur, quas *Arætæus Cappadox*, quas *Cælius Aurelianus*, carne viperina patratas esse scribunt, hos, inquam, ad laudatos Autores, & ad *Cl. Morgagni Epist. 55.* remitto.

§. II. Homo annos natus 48. in tenebricoso admodum squalidoque carcere, 14. annos detentus, intereaque temporis sicco militari pane, & aqua nutritus; morbos malignos & exanthematicos, cum enormi vomitu, varioque abscessu passus, odoratu, audituque plurimum privatus, tandem una cum suo Milite custode aufugit. Initio vertiginosus ad primos Lucis

adspectus, Ascaridum excrevit longo tempore ingentem vim, universaque in cute scabiem primo simplicem ac siccam, crustaceam deinde, hic ad Vitiliginem, ibi ad Elephantem, habitu toto vergentem, toleravit; tanto quidem cum pruritu, ut præ illius intolerabilitate ferro scabro se radere cogeretur, utque plurium mensium spatio somnum oculis vix vidisset.

Me tandem convenit. Cum Mense Aprili 1765. herbarum antiscorbuticarum succo corpus replevissem, Viperarum, quas nobis recentes, vivasque, Italia dabat, decocta præscripsi. Paucarum septimanarum tempore mutatio contigit miserrimo homini tanta, ut ingens pruritus moderamen, squammarum casus, somni-que blandities, veluti redivivum eundem præstarent. Deficientibus quidem post septimanam sextam Viperis, in

in pejus ruere videbatur ; ad novas vero, ex Italia missas, fanescere magis atque magis cepit. Ab aliquo tempore non stitit se. Quartanam se invadentem, me inconsulto, Emetico, repetitaque Venæ sectione, pertinacem reddidit; magnaue debilitate, valida tussi, diarrhoea frequenti, fastidioque ab alimento quocunque, vehementer emaciatus fuit. Mitigatis autem hisce symptomatibus, vehemens successit dextri Hypochondrii dolor, qui respirationem difficillimam reddidit, durum formavit tumorem. Vir per omnia singularis, & verus Capito, solis, toto hoc tempore, Melonibus vixit: Diarrhoea hinc tandem nata sustulit quidem dolorem atque tumorem lateris, mutata vero in Dysenteriam fuit, pene enecantem.

Tunc demum hominem ad me misit, qui mihi totam rerum seriem,

quæ ex quo me non vidisset, contigissent, enarraret. Ipsusque ille postmodum me conveniens, sæpius mihi hanc historiam narravit, confirmavitque. Oleosa & mucilaginosæ, quæ & ore hauriebantur, & Recto Intestino immittebantur, & universo ventri circumdabantur, hominem brevi quidem præstarunt a Dysenteria immunem; quidquid vero in morbo cutaneo quondam profecerat, hoc ita denuo amisit, ut pluribus in locis vera Vitiligo, seu Lepra Judæorum, manifeste adpareret.

Sulphureis Thermis *Baadenfisibus* tunc uti cepit, sic ut 12. dierum spatium, bis die, bihorio, trihoriove, balneo immoraretur. Bis experiundi causa Aquæ thermalis Libram hauriens, alvo laxabatur. Principio videbatur ad stuporem omnino curatus: verum, ut passim fit, elapsis 5.

aut

aut 6. septimanis in foedissimum suum morbum penitus relapsus est.

Quorumvis consilia tunc amplexus est, Medicorum, Agyrtarum, Anicularum; sed incassum. Media æstate 1766. ad me rediit. Cum Viperæ suppeditabant, dedi illi singulo mane integræ Viperæ decoctum, superstitisque a coctione carnes contusas, conscissas, & cum saccharo rosaceo in Conservam redactas, ut per diem absumeret. Rediit primo somnus, deinde appetitus, sexque septimanarum elapso spatio exulceratio in panniculo adiposo cessavit, & tandem crusta de toto corpore perfectissime decidit. Cum autem cutis necdum transpirabilis videretur, ut remedium aliquantisper continuaret, serio hortatus sum. Non continuavit, nec rediit ultra.

Haud quidem omnes, fateor, adeo felices viperarum usu fuere: sunt, qui nihil; sunt, qui parum; sunt, qui multum inde lucrati, deficiente per medium annum vipera, continuare curam nequeant; quorum fata me latent, si æstate insequente non redierint.

§. III. Cum in internis Abscessibus hujus remedii præstantiam *III. Morgagni* duobus luculentissimis exemplis celebrasset, imitari illum decrevi. Puer italicus, septennis, a Morbillis, *Genuæ* quarto ætatis anno toleratis, Pulmones suppuratos habuit, diversisque Thoracis in plagis ulcera, quæ modo sicca, modo iterum cum pectoris levamine pure manabant. Corpus hæctica febre jam consumebatur; Peruvianus cortex, una cum multo lacte, auxilium adeo egregium sæpe hic præstat, ut nonnul-

nullos perfecte curatos salutaverimus, alios viderimus, qui ærumnas suas multo leviores, longeque diuturniores, perferrent. Profuitque & meo puero multum, sed inconstantius; nocturnasque anxietates, fere intolerabiles, vincere non potuit. Unde corticis quidem lactisque curam persequutus sum, sed quoque Decoctum quartæ partis Viperæ, & in Conservam redactas a coctione residuas carnes, quotidie dedi. Mirum profecto fuit, intra quam breves dies collapsæ vires resurgerent, febris decresceret, revivisceret appetitus, defœdato vultui color rediret, nitorque, & nocturnæ anxietates rarescerent, blandi obreperent somni, sputisque pectus se commode evacualet. Novem septimanas perstitit mutatio pulcerrima rerum, perseveravitque, Vipera deficiente, sub corticis peruviani, lactis-

etisque, nec non infusi traumatici, quod cum lacte misceretur, continuo usu. Semianno post, cum Parentes hinc proficiscerentur, gratias mihi acturi, puerum mihi stiterunt, bene valentem.

§. IV. Sed & idem remedium in desperata spina ventosa cepi adhibere; morbo illo terribili, qui, ad certum gradum cretus, omnium per orbem terrarum industriam, sagacitatemque, passim eludit. Decocta lignorum, Antiscorbutica, Antimonium, Mars, Mercurius, cura sub craticula sudatoria, specifica decantata, non potuerunt mihi *Viennæ* provectum solvere morbum. Quin nec corrupti officuli exemptio, nec celebrata alibi partis affectæ amputatio, prohibere potuerunt, ne iniqua Diathesis in alias faviret partes. Hinc decocta *Viperæ* dedi, mensium duorum spatio, Adolescenten-

lescentibus duobus, quibus frustra quasvis notas curandi methodos ad-moveram. Profecto longe notabilior, quam a cæteris remediis, observata emendatio fuit; nam dolor indies mi-tescebat, parciore fundebantur icho-res, decidebant crustæ, & sanitatis um-bra redibat. Curam altera æstate, ter-tiaque in horum altero, altero non red-eunte, repetens, aperte vidi nondum mihi notum remedium esse, quod de-sperati annosique morbi adeo pro-gressum sistat, adeo mitiget ærumnas, adeo tolerabilem vitam præstet, quam hoc viperinum.

§. V. Laudatur in Anglia *Elixir Vitriolicum* in Dyspnœa, & suppurato-riis pulmonum morbis. Extat in no-stra Pharmacia *Viennensi* pag. 80. Eli-xir hoc nomine donatum, quod ex unc. v. & dr. iii. Aromatum cum mo-derate, tum maxime calidorum, & spir.

spir. vin. Libr. II. spiritusque Vitrioli unc. III. paratur, laudaturque ibidem ut remedium quod Ventriculum Intestinaque roboret, quod calefaciat, quod excitet appetitum, pectoris autem ac cerebri catarrhos atque phlegmaticos morbos curet. Anglicanum vero Elixir Vitriolicum longe fortius, juxta Pharmacopæam *Londinensem* pag. 92. & 101. paratur ex unc. 1. & dr. v. Aromatum maxime calidorum, cum Libris II. spiritus vini tenuioris: ad quam Tincturam decantatam addunt spiritus, five olei vitrioli, unam tertiam.

Viennense igitur Elixir fervidius *Anglicano* est, cum illud copiosioribus aromatis, eadem quantitate spiritus vini & octava tantum parte olei vitrioli componatur; hoc vero minorem vim Aromatum, eandem spiritus vini copiam, & unam tertiam olei vitrioli, possideat.

Du-

Dudum curarum Anglicanarum ad me fama pervolaverat, sed certiora experimenta præstolatus, filui. Miffa postmodum fuit ad me Epiftola Medici Angli, qui ad magna natus, nihil leve, nihil inconfideranter cogitat; qua Matronæ Phthificæ bis terve de die guttas 20. 25. Elixiris vitrioli Anglicani in vitro aquæ puræ frigidæ fortiter fuadet; una cum Decocto suo corticis peruviani, quod cum multo lacte fumere confueverat.

Sententiam rogatus, respondi ratiocinia in Medicina experimentis quidem cedere, at vero in hac promota Phthifi me primo a medicamento calore metuere, & deinde ne oleum vitrioli lac pessime coagularet, vereri.

Ad has difficultates, cum Medico communicatas, respondit ille, Primo, dum in Phthificis percrebesceret hujus Elixiris usus, celeberrimum Lon-
Pars XII. Q di-

dinensis Nosocomii Medicum *Pate* illud propter Aromata condemnasse, lapsu vero temporis præclara mirandaque cernentem, ejusdem Elixiris supremum extitisse Patronum. Ufu quippe constitisse quantopere acidus spiritus vim aromaticam refringeret, ut non plus ageret illa, quam ut spiritus acidus copiosior assumi, citra ventriculi dolorem, citraque Intestinorum tormina, posset: quæ si nonnunquam levia observarentur, ea unius alteriusve diei diludiis cessare; assuescere autem eidem naturam sic, ut ferret paulatim quisque inculpate.

Ad alteram meam difficultatem idem Vir clarus referebat, Medicorum *Londinensium* haud paucos hoc lactis ab elixire coagulum, oriundaque ex eo æumnas, plebi infusurrafse, imo quosdam publicis & clamoribus id divulgasse, & scriptis; idque
ma-

maxime , postquam Nosocomiorum Medici, pulcros Elixiris effectus edocti, idem & ægris urbanis darent. Eodem vero tempore in lucem prodeunte Viri clari dissertatione, quæ lac omne in quovis, etiam valentissimi hominis Ventriculo, coagulari, experimentis demonstraret, multorum cessasse inquietudinem; præsertim cum deinceps constaret ne his quidem, qui, vix media hora post lac assumptum elapsa, Elixire usi essent, quid accidisse incommodi; quamvis a plerisque expectaretur bihorio, antequam alterum alteri superbiberetur.

Addebat tandem egregius ille Practicus, *Londini* creberrimum Elixiris usum esse in Phthisi, quæ diuturniores febres insequatur, quæ linguæ sorditiem, quæ virium collapsum, nocturnosque sudores habeat conjunctos: præstantiamque ejusdem aliquo-

rum annorum spatio in aliquot centenis ægrotis urbi universo patuisse.

Facile quisque capiet me, omni animi sollicitudine demta, Elixir exhibere cepisse. Nimium provecta Matronæ, de qua mox sermo erat, Phthisis, usum ejusdem diuturnum non admisit; alii autem egregiam inde tulerunt opem, atque experimenta confirmarunt *Londinensium*; quorum nonnulla referre exempla conducit.

Sutor ferme sexagenarius, a bienio Phthisicus, qui ante tres menses elapsos sæva Pleuritide laborarat, & exin sputis cœnosis, emaciatione corporis, virium projectione, colliquante sudore, cuncta perfectæ Tabis signa de se præbuit; cum artis consuetæ auxilia nihil opitularentur, cepit die primo paucis, altero pluribus, semel in die, deinde bis, imo ter, 25. guttulis uti, in ea aquæ frigidæ copia,

pia, quæ acidi paucum modo exhiberet saporem. Spatio quinque mensium mutatus quidem sic fuit ab illo, qui fuerat prius, ut superasset enarrata mox symptomata; verum non ita, ut relicto elixire, nonnihil relabi non inciperet: unde nunc in tertium annum eodem, quod ob virtutes egregias exosculatur, pergat uti.

Puero duodecim ferme annorum media æstate anni 1766. Elixir exhibere cepi sequentem ob causam. Ab anno ætatis tertio ex variolis magnis, haud multis, non molestis, sed neglectis, Phthisi pulmonali affici videbatur, penitusque consumi: usu vero longiore lactis bubuli, cum saccharo lactis dicto, cepit, sputis prodeuntibus, habere rectius. Morbillos admodum benignos bene tulit septennis. Continuabat sputa edere, sed olida, ex flavo viridia, violentia autem &

copia tanta, ut ore naribusque simul projicerentur; nec raro citra tussim, inclinato duntaxat capite, veluti ex inversa lagena, copiose profunderentur. Hocque totis quidem hisce annis, vere autem maxime. Atque hoc rerum statu eundem mihi mater stitit, materiemque monstravit effusam. Mox illi Elixir dedi cum melle & aqua, ut pueris soleo, & a minima dosi sensim ad guttas 40. singula die ascendi, eo eventu, ut intra trium mensium spatio fere curatus videretur; & forsan integre curatus, si perseverasset, fuisset: negligentia vero parentum toto anno 1767. & 1768. medicamentum haud ultra sumsit, cum præter raram tussiculam bene se haberet: donec mali recidiva, finiente Novembri, quo hæc scribo, renata visa, demum ad me ductus sit.

Puella 9. annorum, superioris foror, eodem cum fratre die cepit Elixire uti. Puella optime valuerat ad usque 5. ætatis annum: convulsiva tussi tunc cepit quati, copiosumque cruorem sæpe profundere ore, naribusque. Tussi convulsivæ morbilli supervenere, Miliariaque alba. Resurgenti ab hoc morbo, dextro in Bregmate tumor nascitur, qui crescens paulatim, ovum gallinaceum mole æquavit; decrevit autem & evanuit, spatio trium septimanarum, excreto copioso pure, fereque continuo, oculis, auribus, naribus, ore: eodemque tempore faucium fuit angustia tanta, ut nisi continua injectione copiosissimus faucium mucus abstergeretur, suffocanda puella videretur. Ex sola aure nonnihil profluit adhuc. Crines in ea Bregmatis plaga læte non crescunt. Septimum æta-

tis annum agentem confluentes Variolæ, malignæque eam prehenderunt, quas dirus oris cancer, aquaticum appellant, excepit. Octo dentes cancro solutos, a puella deglutitos, e fecibus sustulere parentes. Mater os puellæ curavit aqua fabrorum ferrareorum, cum nitro & aluminis usti tantillo, applicata hac aqua multo syrupo Violarum omnes interni oris oblinivit penicillo partes.

Verno tempore anni 1766. ædes recentissime extructas, intus extusque calce obductas, humidæque, inhabitante familia, dira Ophthalmia bis occupavit puellam, cui tres phlyctenæ, ut ex narratu patet, junxere sese. Mater, consilio quorundam, Vesicantibus collo, postque aures, admotis, sustulit rubedinem; maculas autem, a pustulis relictas, aqua leviter vitriolica deterfit, delevit.

Ex

Ex quo vero, quinto ætatis anno tussi convulsiva laborasset, tussi in hodiernam diem vexatur, tussiendoque materiæ, lac colore, spissitudineque referentis, duas, tresve uncias quotidie excernit. Purulenta igitur labes, a longa die pessimam Cacochymiam genuit, sive sedem in pulmone habentem, sive aliunde eo delatam. Elixire vitriolico, menses quatuor assumpto, restituta est sanitati sic, ut neque anno 1767. neque 1768. ullo medicamento indiguisset, mihi sæpius illi obvianti, eamque examinanti, appareret.

Vir quadragenario major, qui longis annis Veneris castra sequutus, curas plures, proximaque elapsa æstate diuturniores Mercurii frictiones sustinuerat, demum incidit in Phthisin pulmonalem, frequentemque Orthopnoeam: ex superveniente tandem

Perupneumonia, deplorata Phthisis esse videbatur. Continuus Elixiris usus jam tertium in annum hominem adeo servat, sustinetque, ut domino suo a cubiculis esse pergat.

Pluribus annosioribus Phthisicis Elixir dedi cum emendatione omni spe majore, sputorum autem, Tussisque multa imminutione; quæ quibusdam, mihi vero nequaquam, suspecta fuit. Præter Phthisin quippe, cujus propria in pulmone sedes, alia datur, quam graphice descripsit *Bonnetus*, quam ego in cadaveribus sæpius demonstravi, Operumque meorum pluribus in locis notavi: in hac specie inflammatoria ac suppuratoria materies universi cruoris, in integros pulmones transudans colligitur, sputorumque ejicitur forma. Hanc porro sanguinis Diathesin Elixir vitriolicum potenter emendare multiplici ap-

paret exemplo. Unde ab hoc remedio præstantissimo describundo, evulgandoque, abesse non debui.

§. VI. Verbulo hic de Agarico. Post *Galenum Libr. I. de simpl. Med. fac. Botanico* - Medici Agarici vires descripserunt esse modice calefacientes, plus exsiccantes, extenuationem curantes, Hæmoptoen dragmæ dimidiæ pondere sistentes, Ictero medentes solvendo, debili quoque ventriculo, deglutita non retinente, valde proficuas; pondere autem unius alteriusve dragmæ lente detergentes atque purgantes. Vide plura apud *Dodonæum*, ejusque in appendice. Reverane hæc adscriptas possidet Agaricus vires? Audiamus historiam sequentem.

Anno 1765. die 26. Aug. Monachus convenit me, qui elapso ab inde biennio a neglecta Pleuroperipneumo-

monia, in tussim, ac Hæmoptoën, inciderat. Post multa auxilia, pectori dicata, post Aquas Selteranas, rusticano in aere epotas, in supremam debilitatem incidit, nocturnisque superioris corporis emaciatus est sudoribus. Cortex Peruvianus haud exiguum quidem emendationem attulit; hyeme vero insequente rediit continua remittens febris, cum summe debilitante sudore. Et hac quidem vice cortex febrim multum moderabatur, minime vero, quemadmodum prius, sudorem.

Pernicioso hoc sudore, Viro reverendo fere pereunti, amicus narrat, certaue fide asseverat, plures hæctico sudore pereuntes, Muliercula Agarici frustulum quotidie exhibente, se curatos salutasse: quo ille audito, cum curtam suorum Medicorum suppellectilem esse intelligeret, protinus

tinus ad Agarici pauxillum confugit, pepulitque brevi sudorem.

At vero pulsus sudoribus Dysenteria successit. Dubitatum fuit, utrum colliquans quoque illa, loco colliquantis esset sudoris; an vero aut ab Agarico, aut ab imprudenti gelidæ hauſtu, proficisceretur? Posteriori causæ tandem tribuebatur, saltem postquam continuato deinceps Agarici pauxillo, venter minime moveretur. Dysenteriam autem hanc colliquante statu corporis, ut prius sudorem, proficisci, non est, opinor, quod dubitemus; sed & a posteriore id patuit, sudore a cessante Dysenteria redunte. Dysenteria autem pertinax fuerat, nec auxiliis Medicis, sed *Lacti cum Omento animali probe cocto*, semel assumpto nonnihil, iterato epoto, integre, cesserat.

Superata Dysenteria, sputa purulenta prodierunt, eo perseverante, qui ab ipsa Pleuroperipneumonia vexaverat, lateris dextri dolore; in quod latus, quemadmodum neque in dorsum, cubare non poterat. At vero cum sputis & sudor rediit; quem iterum repetito quotidie Agarici tantillo, superavit.

Suasi, ut Lacte caprino cum Herbarum traumaticarum infuso, & succo, aliquantisper uteretur, antequam ad alia procederemus. Rediit nunciaturus curam hanc, spatio quinque hebdomadam protractam, multum profuisse: Agarico vero, cum sudores reditum sæpe minarentur, se eguisse perpetuo. Desuit postmodum; ut Corticis, Elixirisve, explorare in illo virtutes nequiverim.

Explevit Agaricus in hoc Reverendo Viro eas indicationes, ad quas

Ga-

Galenus, subsequentesque Medici, eundem in refracta dosi celebraverunt. Defuit mihi hucusque occasio instituendi in colliquante sudore experimenti: silentium autem, donec casus affuerit, impermissum arbitratus, evulgo; ut quibus occasiones frequentiores suppetent, experiundique proinde copia gaudeant, sedulo inquirent, num & *Agaricus* colliquantem sudorem auferat, & *Omentum animale*, lacte probe coctum, colliquantis *Dysenteriae* potens sit auxilium. Profecto dum non unico in homine, sed in pluribus egregie successerit, dumque caeterum *Sudores*, *Dysenteriae*que colliquantes, proximam sternant in Mortem viam, experimentum capere tuto videmur posse.

§. VII. Recensui hoc capite ægros nonnullos, quibus celebris cura *Lactis*, *Corticis*que *Peruviani*, profuisse qui-

quidem, haud vero curasse illos, visus sit. Minoris tamen ob id facienda non est. Multis enim integram sanitatem conciliat, idque cum in annosis ejusmodi morbis, tum in desperatis. Luculentorum exemplorum Tomi mei priores meminerunt: memorabile aliud dabo.

Comes nobilissimus in *Hungariæ* Regno, cum annum ætatis octavum ageret, genu dextro in terram cecidit. Intumuit genu, doluitque sic, ut Medicis, atque Chirurgis, trium mensium spatio opus esset, priusquam curam perfecissent. Sanus tunc puer credebatur, quamvis femoris dextri cum coxa articulationem, dum moveret femur, perciperet dolentem.

Semianno a curato genu elapso, febris acuta prehendebatur; inque febre illa primum animadversum est crus
dex-

dextrum brevius sinistro esse. In dies id magis apparuit, magisque.

Eodemque tempore Tumor cepit ad coxam observari, in quo brevi tres aperturæ, cæque & fistulosæ, & sinuosæ; quæ ingentem copiam & puris, & saniei, & ichoris, cariosique ossis fragmenta, duorum annorum spatio, effuderunt; interea dum hectica febre emaciaretur puer, consumereturque ita, ut verum cadaver referret. In deplorato hoc statu eum nobilissimi parentes *Viennam*, consilii inopes, auxiliumque capturi, conduxerunt.

Advocabamur Medici duo, duoque Chirurghi, in Consilium. Patuit nobis, infortunato lapsu pueri in genu necdum aut fractum fuisse sua in Cervice, Epiphyfive, os femoris, aut idem, rupto ligamento tereti, ad teresve accessorio, ex cavo Acetabuli

Pars XII. R ex-

excidisse; lapsu tamen eodem tenlas, distractasque ad articulum coxæ fuisse partes. Hinc doluisse puerum ad femoris motum. Furtim autem progrediente proditorio malo, veram demum ad superiora contigisse luxationem; a resorptu putridi fomitis febrim & natam esse, & perpetuatam biennio. Ergo casus similis fuit, quos vidi, binis, relatis *Tomo IV. cap. 4. hujus Operis*; similisque laudato ibidem *Petitiano*, cui haud disparem tradidit *La Motte*.

Prognosin partim acerbam dedimus, partim incertam: memores autem elegantium curarum, quas ejusmodi in malis cortice Peruviano, ac lacte, perfecissemus, suasimus eandem; dum interea dexterrima Chirurgi manus ulceribus secundum *Artem* mederetur.

Si qui mortalium unquam, hi saltem accurate omnia, quæ consulueramus, expleverunt, a parva copia ad magnam conscendentes paulatim: unde non modo in vivis perstitit puer, verum etiam tantum profecit, ut quando triennio post *Viennam* reversus erat, non absque admiratione, gaudioque, illum & febre expertem dudum, & viribus valentem, contueremur: ulcere unico cum purulentam materiem, tum ossis cariosi ramenta, emittente.

Biennio post, 23. Maji. 1767. illum tertio vidimus, egregie valentem, debitamque 16. annorum ætatis, qua erat, habentem staturam; clauso jam, quod unicum ante biennium superstes videramus, ulcere; idque postquam ante annum ab illinc elapsum ossis ramentum, pisi mole, expulsus esset: ita ut ultra nihil, nisi quandoque mu-

cosi quid, transfudaret. Adolescenti porro, sic crescenti, crus affectum apparuit latis quatuor digitis esse altero brevius : quemadmodum quoque suo in juvene *La Motte* se observasse refert. Crevit quidem quoque crus, femurque dextrum, torosumque est; per omnia autem lævo exilius. Quamvis autem illustris Comes jam curatum se crederet, non gravatus est, hortantibus nobis, remedium prosequi per illum, præsentemque annum, singulis mensibus quid diminuendo; præsertim cum, quod raro fit, in delicias cortex transivisset: quod quomodo contigerit, cum id nosse intersit, enarrabo.

Cum in hoc remedio assumendo, atque continuando, nauseam Comes, fastidiumque, & horrorem, perciperet; neque superare illa, quomodo-cunque pararetur Kina, posset; Ma-
ter

ter nobilissima, sagax industriaque Matrona, mille modis negotium tentans, versansque, invenit tandem, qui perplacuerit, qui post assiduum annorum novem usum amoenitate, gratiaque creverit, parandi modum. R. Pulv. Cort. Kinæ unc. iii. sesqui horam coque cum Libris duabus aquæ comm. Quieti, donec penitus refrixerit, committas, postquam charta emporetica dupla coles: Liquorem colatum in chartam emporeticam infundas iterato, & liquorem in vitrum magnum, quod & charta emporetica tectum sit, excipias.

Nihil ultra, gustavi quippe, liquori inest ingrati, Vinumque aut Tockajense, aut vetus Rhenanum, & colore æmulatur, & limpiditate. Non succedit autem si decoctum, priusquam coletur, haud penitus refrixerit. Insuperabilis corticis Kina assumendi, continuandi-

que difficultas, adeo frequens, præparationis hujus communicatione necdum minui, sed crebro tolli poterit.

§. VIII. Proxime priore Tomo multa de febribus, deque Antidotis earundem, egi. An Sulphur his addendum? *Eistadiensi* feminae, quinque septimanas Quartana laboranti, sulphuris, quod in longas laminas scissum, venumdatur, portionem articuli digiti magnitudine pulveratam dederunt, quo ipso momento invadentem perciperet Paroxysmum. Sudavit vehementer. Insultu ingruente altero, duplam sulphuris dederunt portionem. Febris non rediit. Ventriculus necdum bonus, unico purgante restituebatur, nec purgante irritata febris, quo rediret, fuit.

CAPUT VII.

FINIS QUÆSTIONIS DE SENSIBILITATE ET IRRITABILITATE .

Octavus annus agitur, ex quo animum appuli ad scribendum contra *Ill. Halleri de Sensibilitate & Irritabilitate*, Doctrinam; Praxi cum Medicæ, tum Chirurgicæ, periculum ab illa imminere ratus.

Ac primo quidem, ex eo, quod Tendines, Membranæque, negarentur sensiles esse, & animo præfagebam, & experimento deprehendebam, nonnullorum Audaciam, qui partes ejusmodi intrepide fauciantes, Convulsionis existerent, Dolorisque fabri.

Secundo *Hippocratis* magni Praxin, quæ me fidelissimum Cultorem, strenuumque perpetuo Defensorem habebit, neglectui tanto a pluribus dari dolebam, ut præter aut animosiores, aut desidiosiores Irritabilitatem, nihil in morbis crepantes, æterna Cui præcepta haud negligerent duntaxat, verum etiam vilipenderent.

Itaque Praxis medicæ primarii in hac inclyta Universitate Professoris Dignitate condecoratus, in eo jam eram, ut ad novam Doctrinam, quam Scriptores clari, quam haud incelebres Universitates, adoptaturæ videbantur, vel amplectendam, vel repudiandam, me undique sentirem premi. Librorum itaque egregiorum haud modica lectione, literario clarorum Virorum commercio, propria experientia usuque, Arti demum, quod imminere videbatur, discrimine,
per-

permoveri, animarique me sensu, ut nova hæc placita non modo non amplecti, sed impugnare, refellereque me debere, autumarem.

Hinc primam meam Dissertationem *Difficultatum* edidi, stylo haud mascululo modo, sed, quam hodie quidem vellem, significantiore. Haud multo fane blandiore sermone *Apologiam* conscripsit perill. Adversarius. Neque etiam qui, quod non debuisset, se Liti immiscuit, *Tyssotus*, Vir clarissimus, *Vindicias* meas verbis excepit mitioribus.

Deinde a sexto ad decimum horum operis mei Tomum, nec non in *Epistola gallica ad Amicum*, inceptum opus prosecutus sum. Neque soli dimicabamus, *Hallerus*, egoque; verum illius doctrinam hinc multi strenue propugnabant, quos inter princeps *Caldanus*, vir ob multa clarus;

R 5 illinc

illinc haud pauci, quorum præcipuus *Gualtherus van Doeveren*, Groeningæ Professor laudatissimus, refellere experimentis conabantur: hincque ab Illustribus *Halleri* egregiis Discipulis omnis sensatio Duræ cerebri Meningi, propter absolutam Nervi absentiam negabatur; illinc iterum, ut v. g. in *Morgagniana* schola, ob Nervum a V. pari oriundum, a *Coturnio* demonstratum, datumque Duræ Matri, ejusdemque sensilitas asserta fuit.

Integre postmodum tota rerum mutata facies fuit. Fassus quippe præclarissimus hujus Doctrinæ Autor est, *Tomo VIII. magni Operis*, sensilitatem Tendinum, Membranarumque, negasse se quidem; minime vero sic, ut neve puncta, neve vulnerata, sensum proferre doloris possent. Pleuram v. c. pronunciasse se insensilem, dum illam unicam esse membranam statuis-

set;

set; haud vero tunc, quando duplici
constantem lamina, quæ quondam & de
Pleura, & de Peritonæo, sententia esset,
quidam asserere pergerent. Se externæ
Pleuræ laminam, nonnisi circumfu-
sam Pleuræ veræ cellulositatem esse,
& docere, & demonstrare: per hanc
vero circumpositos convexo Pleuræ
dorso Nervos esse; „ hos, si quando
„ ab inflammatione vicinæ Membra-
„ næ corripiantur, acriter dolere,
„ hæc omnia & cum ratione specu-
„ lationis consentire & cum experi-
„ mentis. Eodemque modo & liga-
menta insensilia esse, & Articulorum
capsas, & Tendines cunctos: posse
vero dolore has partes occupari, a
Nervis easdem aut circumdantibus,
ac perreptantibus. Verbo partes hæc
ce, qua membraneas, minime dole-
re; dolere vero, & acriter quidem,
pro-

propter accumbentes nervos posse sic, acsi ipsæ sensu afficerentur doloris.

Iisdem proinde Verbis mentem suam perill. Vir explicat, quibus fere antiquissimus *Arætaeus* : Νευρα , τὰ δε-
 „ σμὰ τῶν ἀρθρων , non dolere sæpe ,
 „ dum quis abscindat illa , conterat-
 „ ve , ὅδ' ὃν τέμνη τις , ἢ θλίβη , inter-
 „ ea dum alio tempore homo sic in-
 „ de doleat , ut a nulla re magis :
 „ imo ut neque ferramenta adstrin-
 „ gentia, neque vincula, vulneransve
 „ gladius, aut exurens ignis, plus do-
 „ loris crearent.

Ergo Veterum cunctorum facta te-
 sta sententia est, Membranas, Ten-
 dines, Ligamenta, Capsas, five sensi-
 bilia pronuntiantium, five insensibilia :
 latiore enim hoc sensu, dum pugnan-
 tia videntur locuti esse, locuti con-
 sentanea sunt.

Ve-

Verum longe manifestius hanc magni Autoris mentem esse, ex privatis ejusdem Literis, maxime posterioribus, intellexi. Contigit enim ut Vir celeberrimus, *Carolus Bonnet*, Genevæ ornamentum, Orbi universo propter Historiam naturalem, ad stuporem fere illustratam, acceptissimus, utriusque nostri sincerus, integer, summusque Amicus, rem eo dirigeret, (ob quod illum æternum venerabor,) ut de dissentientibus opinionibus, quibus nostros utriusque animos disjungi, abalienarique, dolebat, mutuis Literis amice conferremus. Dum huic haud minus christiano, quam amico Consilio, pareremus ambo, magis vidi magisque ejus illum, cujus dixi, sententiæ esse: ipsum de systemate pathologico mutando ne unquam quidem cogitasse: scripsisse se quæ vidisset, quæ observasset centies, insensilitatem demon-

stran-

strantia partium, quando hæ sine cingentibus, aut incumbentibus, perforantibusve sese Nervis, considerentur.

„ Se nullum de insensibili natura Durae Matris systema pathologicum
„ proposuisse; finem sibi fuisse ea,
„ quæ experiundo didicisset, proferre : omnem nempe a Nervis sensum,
„ omnem a fibra musculari motum esse. Si adeo trans fasciam totam
„ Nervi cutanei decurrant, non
„ ideo eam fasciam sentire, cum ii
„ Nervi nihil in tendinem dent. . . .
„ Sibi non de Vulnerum periculo, sed
„ de sensus sede, quæri. . . . Non videri
„ adeo ullum a se metum fuisse,
„ ne falsi quid in Pathologiam subreperet. „

His profecto quid verius scribi, quid clarius enunciari, quid exponi candidius possit? Sane si hæc, isto modo prolata, accomodata fuissent

Ex-

Experimentorum illorum, contra quæ scripsi, Relationibus, causam omnem manus cum illustri Viro conferendi præscidissent: id quod etiam in Responsis ad illius amicissimas Literas priores serio notavi. Quid enim ad Praxin refert, utrum Pleura, & Dura Meninx, & Membranæ, & Ligamenta, Articulorumque Capsulæ, & denique Tendines, nervis dolere propriis possint, an alienis, qui aut supra, aut trans, aut infra, hæc decurrunt, transeuntve partes: modo ipsæ hæc partes sive contusæ sint, sive fauciatae, vellicataeve, ea exhibeant phænomena, eaque auxilia petant, quæ sæpe nervosæ exhibent, petuntque partes? Quid mea refert, Pleuriticusne ab inflammata pleura proprie dicta doleat, an a Nervis, quos sæpe notabiles, quos grandes, supra dorsum suum gerat, ducatque Pleura?

Ve-

Verum enim vero, cum egregiæ istæ, candidæque explicationes, experimentorum haud concomitarentur Historiam; cumque ipsam cum Medicam praxin, tum Chirurgicam, in vulnerum atque ulcerum pertractatione, morborumque internorum curatione, ab iis, qui hæc cruda amplecterentur, perverti deprehenderem; indignus certe, quo cohonestor, munere censendus fuisset, si abusuum progressum, qui ex nova, nec posterioribus monitis munita doctrina proficiscebantur, sistere neglexissem.

Jam vero rebus sic se habentibus, manum de tabula. Manifestum jam est *Ill. Hallero* eam non fuisse mentem, quam quidem experimenta priora, necdum expositione posteriore illustrata, referre viderentur: in Physiologiæ illustrationem se intendisse, de mutanda Pathologia ne somniasse quidem.

dem. Virum proinde dignissimum esse, quem omnes, germani per universum Orbem Artis filii, veneremur, atque tanquam Medicinæ cultorem inclytum, promotoremque indefatigatum, suspiciamus. Adversus illum quondam scripsi, quia, ut ex relatis constitit, scribere debui: scripsisseque me vel ob id gaudeo, quod inclyto Viro occasionem dederim, ea in artis emolumenta illustrandi, ex quibus alii, sinceræ ejus mentis ignari, consequentias audaciores formare inceperant. Excidit mihi, fateor, hinc inde quid asperiusculi: hoc vero ubinam excidere non contingit, quando de summa rerum, quando de imminente damno a gente humana propulsando, quando de periculis agitur averruncandis? Lectores, non præoccupati animo, in Illustrium Adversariorum meorum, *Halleri & Tys-*
Pars XII. S *soti,*

soti, Scriptis nonnulla asperiora quoque doluerunt: verum omnia hæc & illi, & ego, veluti nunquam aut scripta, aut saltem malo animo excogitata, reputemus oportet. Et remora tandem amicitia fulgentior erit.

CAPUT VIII.

DE

INOCULATIONE VARIOLARUM.

§. I. *Inoculistarum modus explicandi suæ Præxeos infortunia, absolvit quoque ab omni culpa Variolas naturales. Argumentorum Decade hoc probatur.* §. II. *Demonstratio qua Patroni Inoculationis contrarium se evicisse arbitrantur, defectuosa est: defectus indicatur: quo defectum hunc suppleant, ostenditur modus.* §. III. *Spontaneum Inoculationis Contagium ex ipsis Inoculi-*

culistarum observatis demonstratur. §. IV.
Quum a Variolis naturalibus multi per-
cant, eorumque pars maxima curæ defe-
ctu, duplex id emendandi proponitur modus.

§. I. **N**ecdum Bellum Inoculatorium
defervet; ingeminat potius.

Pars in illo minima non fui, ex quo
anno 1756. Inoculationem in Nosoco-
mio meo orfus, inque sex ad id se-
lectis pueris Variolas frustra præstola-
tus, veniam peterem, eaque potirer,
quasdam orbi medico difficultates pro-
ponendi, dandasque ad easdem Re-
sponsiones examinandi, antequam hoc
opus repeterem. Edidi tunc primum
libellum, cui titulus: *Difficultates super*
Inoculatione Variolarum, Viennæ, 1757.

Prodiit brevi post viri eruditissimi
De la Condamine Dissertatio altera, & viri
in arte clari Tyssot Responsio ad meas
Difficultates propositas: Opus utrumque
gallice scriptum, admiranda perspi-

cuitate & eleganti brevitæ, id proferens omne, quod in Inoculationis honorem proferri, laudemque possit; at vero ad meas difficultates solvendas adeo ineptum, ut anno 1760. ederem dissertationem adversus laudatum Scriptum utrumque, titulo *Refutation de l'Inoculation*. Ad hanc meam refutationem celeberrimus Tyssot privatis literis respondit: *le Procès me paroît suffisamment instruit: Avocats, & non Parties, nous avons dit, ce que nous avons cru pouvoir dire de mieux: les Pieces sont sous les yeux des Juges: attendons donc le Jugement du Public, & de la Posterité*. Et in alia epistola: *je crois, que vous avez dit tout, ce qu'on pouvoit dire. Jamais mauvaise cause (passez-moi le terme) ne fut si bien plaidée*.

Adoriebatur me postea, amicus amicum, vir celeberrimus Tralles, Breslaviensis inclytus Medicus, *Sermone suo*

Apo-

Apologetico in Inoculationis tutamen. Cui cum anno 1764. ineunte, disputationem totam in X Articulos redigendo, respondiſſem; prodiit, vix medio anno inde elapſo, ejuſdem magni viri *Vexatiſſimum argumentum*; opus Autore dignum, quod omnia argumenta, quæ Inoculationi aut contradicant, aut patrocinentur, haud minore cum candore, quam accurratione, iudicioque, oculis legentium e veſtigio exponit.

Ad hoc opus *Rat. Med. Tom. IX. Cap. ult.* respondi, & aliquantum quoque *Capite & Paragrapho ſultimis Tomi X.*

Poſtea nova inoculandi Methodus, quæ omnia methodi veteris infortunia corrigere dicitur, vulgatiſſima prius reddita apud Britanniſ, aliis in Regionibus ſummopere laudatur, brevi omnem inundatura terrarum orbem. Cum porro pene euncta Europæ Re-

gnâ, Provinciæque, non in Libris, quæ illam aut laudent aut vituperent, sed oculis contueantur ipsæ suis, brevi forte controversiam diriment. Quo autem id fiat facilius, haud abs re erit unam alteramque subjunxisse animadversionem.

Ac primo quidem ope creberrimæ Inoculationis eo provectum jam est, ut ex ipso Inoculistarum testimonio id colligatur, *quod a Variolis naturalibus nemo mortalium ultra moriatur.*

Probatur facillime. Anno 1768. Junio mense Nova Anglicana ferebant, quod & privatæ familiæ literæ confirmarunt, Cels. Ducem *Boucleuch* Londino in Scotiam profectum esse, filium suum, Comitem *Dalkeith*, lugentem, quem insitæ Variolæ occidissent.

Vitium hic irrepsit. Inoculatio Comitem non interemit, sed ipse Inocula-

culator, qui in tantilla ætate illum inoculare non debuisset.

II. Clarissimus *Gandoyer de Foigny*, Autor operis, cui titulus: *Traité pratique de l'Inoculation*, à *Nancy*, 1768. Filiam suam, cum eam *Suttoniana* methodo inoculasset, priorque febris cum Variolarum eruptione jam a 24. horis deferbuisset, forti 10. minorum convulsione enectam luxit.

Vir Clariss. ad amicum, qui mecum epistolam communicavit, scripsit, caram filiam neutiquam periisse a Variolis, verum potius ab ejusmodi convulsione, quæ & citra Variolas, quemcunque hominem prehensisset, occidisset.

III. Nobilissimus *Pessers*, juvenis 14. annorum, *Hagæ Batavorum*, anno 1768. Martio mense inoculabatur. Variolæ confluentes, purpure-

æque, juvenem die 1. Aprilis e vivis sustulerunt.

Utique Infitio minime fuit in causa mortis. Scilicet est diathesis in hac familia, ut malignæ in eadem debeant Variolæ esse; cum olim hæ fratri ejusdem exitiales fuerint. Sic quidem, ut quamvis Pater, Materque, quamvis Avus & Avia, quamvis ipsa hujus nobilis juvenis Frater, una cum ipso inoculatus, Variolas felicissime superaverint, ob idque Variolæ in hac familia faciles debuissent, benignæque audire, nihilominus oportuit inoculatum hunc juvenem inevitabili familiæ fato mori.

IV. D. *Christiani Henrici Hess*, apud Berolinenses celebris mercatoris, pulcra XI. annorum filia, post debitam IV. septimanarum præparationem, a viro artis inoculatoriæ peritissimo, celeberrimo *Meckelio*, inocula-

culata, primam suam febrim vehementem habuit, Variolasque deinde copiosas quidem, at benignas; ulcera tandem inoculatoria, quæ magnam prave olentis materiæ copiam funderent: at vero dum propediem lætus rerum expectaretur eventus, superveniente purpura alba, die morbi 13. puella obiit.

Præparationes *Gatti* omnes, præparationes longiores multi celebres Inoculatores, dudum damnaverant. *Suttonis*, ac *Dimsdali* regimen frigidum purpuram arcuisset. Methodus bona defuit. Puella obiit.

V. *Trajecti ad Rhenum* nobilissima Matrona *De Zuylen*, quadragenaria, ne quid methodo inoculandi de foret, celebrem Inoculatorem *Williams* ex Anglia evocat. Inoculatur. Papulis die 14. nec dum, ut fertur, prorumpentibus, inoculatur iterato,

Elapsis denuo, 14. diebus Variolæ prodeunt. Die 5. postmodum ex Angina mors.

Innumeris constat exemplis Anginam Variolarum ope haud indigere ad necandum. Hæc ergo Matronam, non insitio, occidit. Præterea præstitisset ut Inoculator illam & a suscepto frigore præservasset, & tenuius aluisset. Frigus quidem *in genere* prodest, sed *in specie* nocet.

VI. Nobilis Adolescens Scholæ militaris, *Viennæ* hoc autumno a dexterrimo Artifice inoculatus, papulis non prodeuntibus ægrotat, febricitat, die autem undecimo a ceteris inoculatis segregatur, tanquam cum iisdem non ultra computandus, domumque remittitur. Angina gangrænosa juvenem biduo post interemit.

Nemo hic insitum Virus variolosum culpet. Fertur Adolescentem

Scor-

Scorbuto quondam laborasse ; quo quid in Gangrænam proclivius?

VII. Puer 4. annorum *Viennæ* dexterrime inoculatus , ac dein variolis ultra sexcentis scatens , putridissima febre corripitur , Corticisque Peruviani virtute a morte præservatur : haud tamen ita , quin ficcatis Variolis novæ continuo pustulæ propullulent , quin febrim continuam septem dierum de integro experiatur , Cortice peruviano continuo repleatur , exulcerationes patiatur ingentes , nec , nisi elapsa sexta ab operatione septimana , restituatur sanitati.

Tanti certaminis in causa fuit aut humorum antiquorum prava colluvies , licet puer antea sanus esset ; aut impuro de corpore pus desumptum , quamvis ab eodem pure fortunata aliorum insitio fuisset ; aut utrumque.

VIII. Quinquennis Puella, manu exercitatissima *Viennæ* inoculata, passa Ophthalmiam est, curatis Variolis perseverantem, suppurantem, universumque oculum ita destruentem, ut spes nulla superfit Visum unquam recuperandi.

Frustra quis causam in Inoculationem refuderit. Etenim annon milles Ophthalmiæ, quæ in Suppurationem vertantur, quæ oculos pessumdent, sine Variolis nascantur? Quæcumque proinde causa illas citra Variolas genuit, gignere easdem & in Variolis potest.

IX. Puella a simili inflammatione in infitis Variolis nata, inque discrimine perennis versans Cœcitatis, Parisios missa, quo curetur, est.

Si Inoculatori credamus, (quod tamen qui longo antea tempore præsuit Puellæ sanitati Medicus negat,)

fre-

frequens ipsi Ophthalmia quondam fuerat: nihil autem frequentius, quam crebrarum denique Ophthalmiarum in Hypopyon conversio. Sin autem aliis fidem adhibeamus, oculi jactura Inoculatoris debetur tirocinio.

Scrofularum, febriumque ab irrita insitione ortus, causis illarum communibus, eadem lege, adscribendus est.

X. Quod si nullæ omnino causæ possent excogitari, quibus Inoculatorum hominum sive interitus, sive mutilationes adscriberentur, certam parat inexpugnabilemque horum originem Contagionis supervenientis suspicio: ipso namque Sole clarius fit, quem occidere non posset Insitio, illum occidere Naturalium Variolarum Contagium posse.

Sed moleste forte quis feret, cum promissa Paradoxi demonstratio esset, a Variolis naturalibus, ipsorum Inoculi-

culitarum testimonio, neminem haud ultra aut mori, aut mutilari, affirmantis; interea his argumentis idem unice de Variolis inoculatis, neutiquam vero de naturalibus, affirmari.

Non fatis attendit ille. Consequitur ex dictis manifesto, ut argumenta hæc, si insitas Variolas culpa & mortis absolvant, & ægritudinis, certo certius absolvant naturales.

Perpetuo namque vel tenerior Ætas, vel Purpura, vel Convulsio, vel Ophthalmia, Scorbutus, Lues Venerea, Phthisis, Rachitis, Spina ventosa, Scabies, Familiæ fatum, Neglectus quoque, ignorantiave opportunæ Curationis, Recens denique accedens Contagium, Variolas naturales clamabunt infantes. Quod enim *illis* tam profuse conceditur, *hisce* negari idem non potest.

§. II. Si hæc ita se habeant, consequitur id, ut pari passu, & quem Artificium produxit, & quem Contagium genuit, Morbus incedat uterque.

Si in hisce conveniamus, & in ceteris convenire annitamur. Id ut fiat, necesse est a claris Viris, Inoculationis Patronis, argumenta compleri, quæ de insitarum Variolarum præstantia, præ Naturalibus, hucusque imperfectius, & ex parte dederint duntaxat.

Facile quid velim capient. Variolæ Naturales indiscriminatim invadunt Sanos Ægrotosque homines; ægrotos autem cujusvis generis. Hæticos, Phthificos, Scorbuticos, Rachiticos, Spina ventosa laborantes, Scabiosos, Rheumaticos, Arthriticos, Lue Venerea affectos, Gibbos, Dispnoëicos, Orthopnoëicos, Asthmaticos,

ticos, Aneurysmaticos, Scirrhoſos, Ulcerofos, Scrofuloſos, Verminoſos, Ophthalmicos, Dentientes, Puellas Chloroſi laborantes, menſtruantes Virgines, Gravidas quocunque Gravidi-tatis menſe, Puerperas, omnem dein-de ætatem, ne decrepito quidem ſe-nio excepto, & anni quamcunque tempeſtatem, ne excepta etiam æſta-te fervidiſſima.

Hucusque igitur cum, paucis ex-ceptis, eos modo elegerint inocu-landos, quos & illi, & nos, e Na-turalibus Variolis facile paſſim emer-gere novimus, perſpicue vident id defectuoſum argumentum eſſe, quod ex utriusque Variolarum generis for-tunis, infortuniisque, in Inoculationis formarunt honorem.

Ut itaque juſtam utriusque inſti-tuant Comparationem, oportet ejus-modi cunctis Variolas inferere, quos
inva-

invadere solent Naturales. Omnibus scilicet & Sanis, & Morbosis, & Gravidis, & Puerperis; Omnibus, quos supra recensui, Cachecticis, & Caco-chymicis; quacumque & Vitæ ætate, & tempestate anni. Hoc demum si notabiliore spatio temporis diligenter fecerint, æquam utriusque comparisonem, æquum utriusque formabunt Calculum.

Oggerent a nobis Causam informari, quæ dudum perorata, inque Inoculationis terminata laudem sit: institutam quippe eandem & in Caco-chymicis fuisse, & in Gravidis, ac supra recensitorum Variis, summo cum successu.

Condonent mihi, imbecillitatem ostendenti hujus argumenti. Si quid probaret, æque Naturalium Variolarum tueretur, quam Artificialium, honorem. Quis enim Medicus non-

T

nihil

Nil Veteranus est, qui non aut Cachymicos viderit, aut Cachecticos, aut Gravidas, aut Senes, ex Naturalium Variolarum emergentes discrimine?

Sed Argumentum nihil probat. Scrupulositas Inoculistarum in sanis feligendis corporibus manifestior est, quam ut male sanos aliter quam aut vi, aut ignorantia, a se ad inoculationem admotos fuisse, persuadeant nobis. Quid quod ipsos dicentes audiverimus, ideo se Valetudinarios arcere, *ne male audiat Inoculatio?*

Porro si id in comperto est, ut Valetudinarios insitio suam ipsius ruinam minaretur, haud ultra, quod proposueram, urgebo. Ruitura hæc non esset, Ipsa Inoculistarum sententia, nisi cede multorum. Ad hanc vero patranda ut adhorter absit! Sufficiat ex illis percepisse, quod ex
non-

nonnullis infortunatis didicerint Inoculationem male audituram, si ipsi passim subjicerentur Valetudinarii.

§. III. Dum itaque per experimenta & Mortes, & Mutilationes, si non numerosiores sub inoculatione, saltem utrinque pares invenirentur, quo demum animo natum ab inoculatione contuebimur Contagium? Contagium, inquam, quod pridem *Gallia* luxit; quod ipsi *Angli*, quanticumque hujus Artis Patroni, palam exclamant!

Novem anni effluxere, ex quo in *Refutatione Inoculationis* pag. 137. ex *Necrologiis Londinensibus* calculum confecerim, quo constitit, spatio 22. annorum plurimæ inoculationis, a Variolis naturalibus longe plus, quam sextam hominum partem obiisse, quam eodem 22. annorum tempore ante inductam Infectionem.

Publica *Anglorum* testimonia hoc confirmant. Egregius aliquis Patronus hujus Artis, postquam omnes Inoculationis perorasset prærogativas, fortunasque, ingenue fassus est neque unquam Bella extitisse, neque Contagia, neque perennes Populi Emigrationes, quæ plus Insitione Civium nocuissent incremento. Hoc ut probaret, Anglicana Necrologia in medium profert, ex iisque calculo subducto concludere cogitur, spatium 38. annorum, ab inchoata ibidem inoculatione elapsum, quartam Mortalium partem a Variolis naturalibus plus interiisse, quam in elapsis totidem, ante inductam hanc Praxin, annis. Culpam in id refundit, quod neque satis a Contagione caveatur, neque a solis ad illam aptis exerceatur operatio: unde demum colligit Autor inoculationem
huic

huic, illique privato homini, salutarem quidem esse, at vero Bono publico ita infestam, ut videatur in humani generis destructionem tendere: atque hæc ille.

Alius hujus Praxeos in Anglia Promotor, Calculi præcedentis Autoris æquitatem admittens, eandem sub Arte inoculatoria emendata negat: dum vero argumenta negandi ex posteriorum 7. annorum Necrologiis petere se posse arbitraretur, sui obstupuit, plusquam præcedentis, Calculi differentiam. Nec miremur; nunquam enim frequentius insitum fuit.

Hæc si ita se habeant, arbitramur Inoculationem, quæ provida Vitæ humanæ Conservatrix esse jactabatur, formidandam ejusdem esse Populatricem.

§. IV. Atque hæc de inoculatione dicta funto. De Variolis autem Naturalibus id interim ingenue fatemur, multos admodum ab illis sterni, idque potissimum debitæ defectu Curæ. Quid ad hoc consilii? Quid remedii?

Duplex id fore censeo: & quidem primum, ut Viri in Clinicis exercitatissimi, patrio cujusque gentis Sermone, Directuram adornarent; quæ haud minus brevi, quam dilucide, Variolarum singulo in stadio & Semeioticen traderet, & Medendi methodum. Obtineremus sic, ut inveterata Anicularum præcepta, pessimaque Vulgi præjudicia, salutaribus Monitis cederent; & Methodus cum multo faciliior, tum longe amoenior induceta, millenos Europæ cives quotannis servaret: præsertim si Suprema Potestas ejusmodi Directuram autoritate fulciret sua; ne cui, siue Medico, si-

ve Chirurgo, five Plebejo, sub pœnis ab Ipsa moderandis, vel latum ab illa discedere unguem liceret.

Alterum consilium esset ut Leges tales conderentur, quæ Variolarum & prævertere Contagium, & avertere possent; spemque haud exiguam facerent fore, ut demum hic morbus inter rariores haberetur. Arduum erit quid hic dare consilii. Rude aliquod Consilium, a peritioribus emendandum, anno 1757. in *Difficultatibus super Inoculatione* proposui. Celeberrimus Rast, Lugdunensis apud Gallos Professor, quid & perfectius, & efficacius excogitavit, in edito anno 1763. Opusculo. Recens Scriptor, Clariss. Paulet, hisce diebus Regi Christianissimo ipsas in manus tradidit suam *Variolarum Historiam*, gallice 2. Tomis in 8. conscriptam, in qua omnem Variolarum populationem averruncari posse

posse censet, si & omnis Inoculatio severe interdicator, & Commmercium cum iis, quos Variolæ naturales affecerint, arctioribus, quos proponit, limitibus circumscribatur.

Arduum, ut dixi, erit ejusmodi sancire leges, quæ singulis ejusdem Provinciæ Civibus, quæ cunctis Europæ regionibus, ex æquo conveniant. Attamen si vario modo, si variis in mundi plagis, varii tententur agendi modi, tunc & quid desideretur, & quid abundet, quidque profit, & oblit, constabit facile, aptasque agendi regulas dabit.

Quem fata cogunt, ille cum venia est miser:

At si quis ultro se malis offert volens,

Seque ipse torquet, perdere est dignus bona,

Quis nescit uti.

Seneca in Hippolyto.

